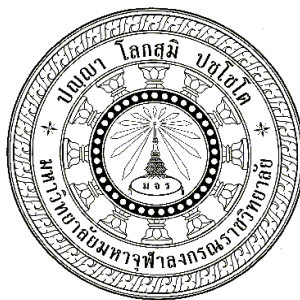

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว

อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

Promoting the peaceful community justice system in Thung Kwao

Subdistrict Mueang Phrae District, Phrae Province

โดย

นางสาวสุพิชญา กันกา

นายณัฏฐณ กุลณพฤกษ์

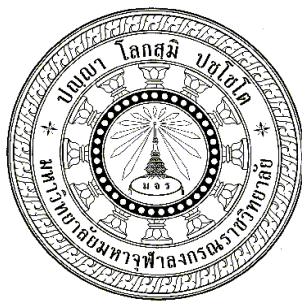
นางสาวพัชรารณ ห่อตระกูล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800765061

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว

อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

Promoting the peaceful community justice system in Thung Kwao

Subdistrict Mueang Phrae District, Phrae Province

โดย

นางสาวสุพิชญา กันกา

นายณัฏฐณ กุลณพฤกษ์

นางสาวพัชรารณ ห่อตระกูล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 800765061

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Promoting the peaceful community justice system in Thung Kwao
Subdistrict Mueang Phrae District, Phrae Province.

By

Miss. Supitchaya Kunka

Mr. Nuttaphol Kunlanapruk

Miss. Patcharaporn Hortrakul

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

B.E. 2565

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 800765061

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	: การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่
ผู้วิจัย	: นางสาวสุพิชญา กันกา, นายณัฏฐณ กุลณพฤกษ์, นางสาวพัชราภรณ์ ห่อตระกูล
ส่วนงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
ปีงบประมาณ	: ๒๕๖๕
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: กองทุนวิจัยและวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการยุติธรรมของชุมชน ตำบลทุ่งกวาว อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่ เพื่อส่งเสริมการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่ เพื่อเสนอระบบการจัดการยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่

การดำเนินงานวิจัยนี้เป็นการดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions)

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว เป็นไปในรูปแบบการประสานการเจรจา การไกล่เกลี่ย และการตัดสินข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทของชุมชนผ่านผู้นำท้องที่ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้านชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมทั้งการเจรจา ไกล่เกลี่ย ระงับข้อพิพาทผ่านผู้นำทางศาสนา โดยวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ณ สถานที่ที่เกิดข้อพิพาท สถานที่ที่สะดวกต่อการเดินทางของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย สถานที่ที่ทำการกำนัน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือเทศบาลตำบลทุ่งกวาวตามแต่ตกลงกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี โดยมากแล้วจะเป็นการเจรจา ไกล่เกลี่ย ระงับข้อพิพาทที่ไม่มีข้อยุ่งยาก เป็นการรับฟังและร่วมหาทางออกของปัญหา โดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้รับความพึงพอใจ ได้ทางออกเพื่อเยียวยาผู้ถูกกระทำและผู้กระทำผิด ซึ่งการหาทางออกนี้ไม่ใช่หาแนวทางเพื่อการแก้แค้นลงโทษผู้กระทำผิด

การส่งเสริมการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว เกิดขึ้นโดยการที่คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ข้าราชการในพื้นที่ คณะกรรมการหมู่บ้าน เทศบาลตำบล ผู้นำองค์กรหรือกลุ่มอาชีพ ตำรวจชุมชนประจำตำบล เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เปิดใจ เปิดโอกาส

เห็นชอบ และให้ความร่วมมือในการตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตามคำสั่งกระทรวงยุติธรรม เพื่อดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทให้เป็นระบบ มีการสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในการรวมตัวกันเพื่อป้องกันและบรรเทาอาชญากรรม การจัดการข้อขัดแย้งภายในชุมชน ทางด้านเทศบาลตำบลทุ่งกวาว ได้มีการอำนวยความสะดวกในเรื่องของการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเรื่องของการแต่งตั้งคณะกรรมการยุติธรรมชุมชน บุคลากร เจ้าหน้าที่ อำนวยความสะดวกในเรื่องของสถานที่ และมีการส่งเสริม พัฒนาประชาชนในเรื่องของการมีรายได้ มีอาชีพ เพื่อจะช่วยอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และประหยัด

Research title : Promoting the peaceful community justice system in Thung Kwao Subdistrict Mueang Phrae District, Phrae Province

Researchers : Miss. Supitchaya Kunka, Mr. Nuttaphol Kunlanapruk , Miss. Patcharaporn Hortrakul

Department : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

Fiscal year : 2022

Research grant : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

Abstract

Research study “Promoting the peaceful community justice system in Thung Kwao Subdistrict Mueang Phrae District, Phrae Province” The main research objectives were 1) To study the judicial process of the community, Thung Kwao Subdistrict, Mueang Phrae District, Phrae Province 2) To promote the management of the Thung Kwao Subdistrict Community Justice System. Muang Phrae District, Phrae Province, 3) To propose a system of peaceful community justice management of Thung Kwao Subdistrict Mueang Phrae District, Phrae Province. This research was a qualitative research with in-depth interviews with key informants and focus group discussions.

The result were found that Community Justice Process of Thung Kwao Subdistrict is in the form of a coordinated negotiation, mediation and the resolution of community conflicts or disputes through local community leaders ; the village headman, village headman, village committee or a qualified person in a community village, Local government officials, police officer including negotiating, mediating and solving disputes through religious leaders by means of negotiation, mediation, disputes at the place of dispute Location that is convenient for both parties, the place of the sub-district the headman's office or Thung Kwao Subdistrict Municipality, according to each other Its purpose is to settle disputes between the parties. Most of the time, it will be Hassle-free dispute resolution. It is to listen and come together to find a solution to the problem for both parties were satisfied and have a solution to heal the offender and the offender Finding this solution is not a way to take revenge on the offenders.

Promotion of Community Justice System Management in Thung Kwao Subdistrict caused by the people in the community whether it is a community leader civil servants in the area Village committees, sub-district municipalities, organization leaders or professional groups Sub-district Community, Police Officials of local government organizations open their minds to opportunities, approve and cooperate in setting up a community justice center under the Ministry of Justice's order. To carry out systematic mediation and settlement of disputes A community justice network has been created to come together to prevent and mitigate crime. Conflict management within the community. Thung Kwao Subdistrict Municipality has facilitated the establishment of a Community Justice Center, Appointing a community justice committee, personnel, staff to facilitate the location and has been promoted and develop people in terms of earning income and having a career in order to help provide justice to people in the area conveniently, quickly and economically.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพ	ซ

บทที่ ๑	บทนำ	
	๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
	๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๒
	๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๓
	๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๓
	๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
	๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย	๔
	๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๕
บทที่ ๒	แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
	๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรม	๖
	๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน	๑๐
	๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชน	๒๗
	๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับสันติวิธี	๔๑
	๒.๕ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน	๔๗
	๒.๖ ข้อมูลบริบทพื้นที่ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่	๕๔
	๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๗
บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย	
	๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๒
	๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลัก	๖๓
	๓.๓ เครื่องมือการวิจัย	๖๔
	๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๔
	๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๖

	๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย	๖๖
บทที่ ๔	ผลการวิจัย	
	๔.๑ ผลการวิเคราะห์กระบวนการยุติธรรมของชุมชน ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่	๖๙
	๔.๒ ผลการวิเคราะห์การส่งเสริมการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบล ทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่	๗๘
	๔.๓ ผลการวิเคราะห์การนำเสนอระบบการจัดการยุติธรรมชุมชนแบบ สันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่	๘๕
	๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย	๙๐
บทที่ ๕	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
	๕.๑ สรุปผลการศึกษา	๙๒
	๕.๒ อภิปรายผล	๙๖
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๙๙
บรรณานุกรม		๙๓
ภาคผนวก		
	ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๐๔
	ภาคผนวก ข ภาพกิจกรรมการดำเนินการวิจัย	๑๐๙
	ภาคผนวก ค ประวัติผู้วิจัย	๑๑๒

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

๓.๑

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย

๖๕

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๑.๑	กรอบแนวคิดการวิจัย	๕
๔.๑	องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๙๐

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณพระสุธีรัตนบัณฑิต ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดถึงผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ที่ให้โอกาสและสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอบคุณผู้อำนวยการสำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ตลอดถึงผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ที่ให้โอกาสและสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้

เจริญพรขอบคุณกำนันตำบลทุ่งกวาว ผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลทุ่งกวาวทุกท่าน นายกเทศบาลตำบลทุ่งกวาว สมาชิกเทศบาลตำบลทุ่งกวาว ผู้นำชุมชน พระสังฆาธิการทุกรูปที่กรุณาช่วยให้ข้อมูล และให้ความร่วมมือในการทำวิจัยเป็นอย่างดี

และขอบคุณคณะผู้บริหาร และคณาจารย์ เจ้าหน้าที่หน่วยวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ที่ให้การสนับสนุนทุนในการทำวิจัยครั้งนี้

คณะผู้วิจัย

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

"กระบวนการยุติธรรม" เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคม เนื่องจากเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นธรรม ความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคม โดยการป้องกันแก้ไขปัญหอาชญากรรม การคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การป้องกันแก้ไขข้อพิพาทขัดแย้ง ตลอดจนการคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพของประชาชน และสิทธิมนุษยชน รวมทั้งเป็นกระบวนการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ป้องกัน ยับยั้ง มิให้มีการกระทำความผิด การวินิจฉัยข้อขัดแย้งของบุคคลในสังคมให้ได้รับความเป็นธรรม ตลอดจนวิธีการสำหรับดำเนินการแก่ผู้ที่ได้ฝ่าฝืนกฎหมายให้เกิดการหวาดกลัวต่อความผิดที่ได้กระทำความผิดไปให้และไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำ^๑

ในสังคมไทยนั้นระบบกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญ ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง กระบวนการยุติธรรมทางแรงงาน กระบวนการยุติธรรมในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เป็นต้น ระบบดังกล่าวเป็นระบบของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยการดำเนินงานเป็นอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในการการอำนวยความยุติธรรมให้กับคนในสังคม กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เป็นกระบวนการในการฟ้องร้องต่อศาล เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนขึ้น คู่กรณีคนใดคนหนึ่งจะนำประเด็นปัญหาไปฟ้องร้องต่อศาล ให้ช่วยทำหน้าที่ไต่สวนชี้ขาดข้อพิพาท เพื่อชดเชยผู้ถูกกระทำ หรือลงโทษผู้กระทำความผิดให้สาสมกับสิ่งที่ได้ทำไป นอกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักแล้วยังมีการนำกระบวนการทศน์ใหม่มาใช้ในกระบวนการยุติธรรม เรียกว่า "กระบวนการยุติธรรมทางเลือก" (Alternatives Justice System)^๒ โดยแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคม ได้มีการนำแนวคิดยุติธรรมชุมชน (Community Justice) เป็นแนวคิดและมาตรการในการสร้างความเป็นธรรม

¹ สัญญพงศ์ ลิ้มประเสริฐ และคณะ, ยุติธรรมชุมชน : กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทย, งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ๒๖ เมษายน ๒๕๖๒, หน้า ๑๔๕๙.

² กองพัฒนายุติธรรมชุมชน สำนักปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, คู่มือการบริหารศูนย์ยุติธรรมชุมชน, ๒๕๕๗.

ทางสังคม (Social Justice) ที่เปิดโอกาสให้หน่วยงาน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประชาชน ชุมชน มีบทบาท และส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง หลักเกณฑ์ กลไกวิธีการ และร่วมปฏิบัติงานในการป้องกันและ ควบคุมอาชญากรรม จัดระเบียบชุมชน แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาการกระทำผิดของเด็ก เยาวชน การกระทำผิดกฎหมายระดับที่ไม่ซับซ้อนรุนแรง การเยียวยาเสริมพลังเหยื่ออาชญากรรม และแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน โดยการดำเนินการร่วมกับกระบวนการยุติธรรมหลักหรือส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมหลักเพื่อมุ่งสู่ผลลัพธ์สุดท้ายร่วมกัน^๓

กระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternatives Justice System) โดยการนำแนวคิด ยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธี เป็นกระบวนการยุติธรรมรูปแบบหนึ่งที่มีลักษณะเด่น คือ มี “วิธีการแบบ สันติวิธี” ในการจัดการความขัดแย้งและการกระทำผิดกฎหมายที่นำไปสู่ “เป้าหมายเชิงสมานฉันท์” ในตัวเอง ทำให้วิธีการในการจัดการความขัดแย้งหรือวิธีการในการแก้ปัญหาอาชญากรรมมุ่งเน้นที่ “การฟื้นฟูสัมพันธภาพระหว่างบุคคล” ด้วยการประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย คือ คู่กรณีความ ขัดแย้ง ผู้แทนชุมชน เจ้าหน้าที่และอาจมีผู้สนับสนุนของคู่กรณีหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยก็ได้ โดยให้ ความสำคัญกับการบูรณาการความรู้สึกของคู่กรณีจนนำไปสู่ทางออกที่ดีที่สุดของทั้งสองฝ่าย โดยให้ ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดการความขัดแย้งและสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดขึ้นภายในชุมชนของ ตน^๔ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาระบบความยุติธรรมของชุมชนรวมถึงระบบการ จัดการความยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เพื่อให้ได้มาซึ่งการส่งเสริม ระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑. เพื่อศึกษากระบวนการยุติธรรมของชุมชน ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัด แพร่

๑.๒.๒. เพื่อส่งเสริมกระบวนการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๑.๒.๓. เพื่อเสนอระบบการจัดการยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมือง แพร่ จังหวัดแพร่

^๓ กมลชนก ดุลยประกิจ, ความคาดหวังของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนต่อการดำเนินงานของศูนย์ ยุติธรรมชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร, สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔. หน้า ๓๑.

^๔ บัณฑิต โตทองดี และ อัจฉรียา ชูตินันท์, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ศึกษาการ เบี่ยงเบนคดีความรุนแรงในครอบครัว, วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตปีที่ ๑, ๒ (ต.ค. ๒๕๕๕-ม.ค. ๒๕๕๖), หน้า ๗.

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑. กระบวนการความยุติธรรมของชุมชน ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒. การส่งเสริมกระบวนการจัดการความยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เป็นอย่างไร

๑.๓.๓. การนำเสนอระบบการจัดการความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในการศึกษาไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ

- ศึกษากระบวนการยุติธรรมของชุมชน ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
- นำเสนอแนวทางการส่งเสริมระบบการจัดการความยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑.๔.๒.๑ ประชากร

ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชากรซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเป็นประชากรของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๑.๔.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร บริบทพื้นที่ และวิเคราะห์จากสภาพความเป็นจริงในพื้นที่โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๕ รูป/ คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน ๑๕ รูป/คน ดังนี้

พระสงฆ์	จำนวน	๑	รูป
นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลทุ่งกวาว	จำนวน	๑	คน
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านตำบลทุ่งกวาว	จำนวน	๕	คน
ผู้กำกับสถานีตำรวจภูธร	จำนวน	๑	คน
นักวิชาการพัฒนาชุมชน	จำนวน	๑	คน
ตัวแทนกลุ่ม อสม.	จำนวน	๒	คน
ตัวแทนองค์กรอิสระ/กองทุน/ชมรมต่างๆในตำบล	จำนวน	๓	คน
ตัวแทนเยาวชนในพื้นที่	จำนวน	๑	คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการทำวิจัย คือชุมชนเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ จำนวนหมู่บ้านได้แก่ หมู่ ๑ บ้านทุ่งกวาว หมู่ ๒ บ้านนาแหลม หมู่ ๓ บ้านนาแหลม หมู่ ๔ บ้านหัวคอง หมู่ ๕ บ้านทุ่งป่าดำ หมู่ ๖ บ้านนาแหลม

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการทำวิจัยระหว่าง เดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ – ธันวาคม ๒๕๖๕
ระยะเวลา ๑๑ เดือน

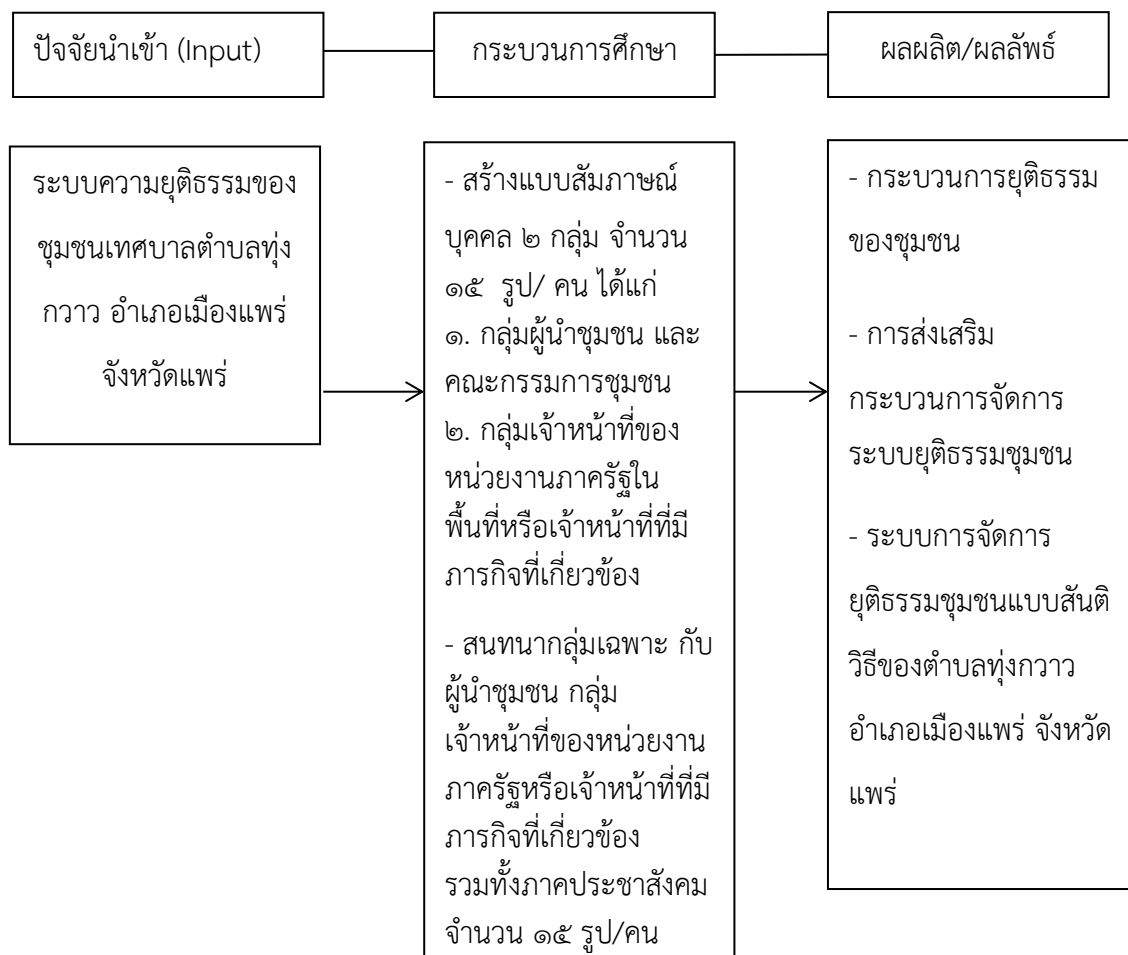
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ยุติธรรมชุมชน หมายถึง การระงับข้อพิพาทของชุมชนโดยคนในชุมชนกระทำความร่วมมือกัน หรือระหว่างชุมชนและภาครัฐ ในรูปแบบของการไกล่เกลี่ย ประนีประนอม เยียวยาความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมและการยุติความขัดแย้งโดยผู้คนในชุมชนที่มีระบบความสัมพันธ์ของชีวิตที่ใกล้ชิดกัน

สันติวิธี หมายถึง การสร้างความยุติธรรมของชุมชนด้วยความปรองดอง สามัคคี ปราศจากความรุนแรง ในรูปแบบของการไกล่เกลี่ย เจริญ ประนีประนอม โดยใช้เครื่องมือทาง ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา เพื่อช่วยแก้ไขปัญหา ลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของคนในชุมชน

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมของชุมชน ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๑.๗.๒. ได้ส่งเสริมกระบวนการจัดการระบบความยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๑.๗.๓. ได้นำเสนอระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธี โดยการศึกษาจากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการนำเสนอผลการวิจัยต่อไป คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรม

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชน

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับสันติวิธี

๒.๕ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๖ ข้อมูลบริบทพื้นที่ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรม

๒.๑.๑ ความหมายของความยุติธรรม

คำว่า "ความยุติธรรม" ในมุมมองของแต่ละคนย่อมไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับว่าคนตอบเป็นใคร นักกฎหมายจะตอบแบบหนึ่ง นักปรัชญาก็จะตอบแบบหนึ่ง ผู้ชนะคดีก็จะเชื่อมั่นในแบบหนึ่ง ส่วนผู้แพ้คดีก็จะไม่เชื่อมั่นในอีกรูปอีกแบบหนึ่ง ในที่นี้จะขอเสนอความหมายของความยุติธรรมที่นักนิติปรัชญาเคยให้ความหมายไว้ เหตุที่นำแนวคิดของนักนิติปรัชญามานำเสนอก็เพราะว่าเป็นแนวคิดต้นแบบของระบบกฎหมายและรูปแบบการเมืองการปกครองในปัจจุบัน

ความยุติธรรมที่นักนิติปรัชญาเคยกล่าวไว้ ได้อธิบายผ่านมุมมองของกฎหมาย

๑. ซีเซโร นักพูด นักเขียน และนักการเมืองชาวโรมัน (๑๐๖-๔๓ ก่อน ค.ศ) กล่าวว่า "กฎหมายที่แท้จริงคือเหตุผลที่ถูกต้อง สอดคล้องกับธรรมชาติ แผ่ซ่านไปในทุกสิ่ง สม่าเสมอเป็นนิรันดร์ ก่อให้เกิดหน้าที่ที่จะต้องกระทำโดยคำสั่ง หรือห้ามมิให้กระทำชั่วโดยข้อห้าม เป็นหน้าที่อันศักดิ์สิทธิ์ที่จะต้องไม่บัญญัติกฎหมายให้ขัดแย้งกับกฎหมายนี้ เราไม่อาจยกเลิกหรือทำให้กฎหมายนี้เสื่อมทรามลงได้ อันที่จริงแล้ว ไม่ว่าวุฒิสภาหรือประชาชนก็ไม่มีอำนาจที่จะปลดปล่อยเราให้พ้นจากกฎหมายนี้ และเราก็ไม่จำเป็นต้องฟังบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่นใดนอกจากตัวเราที่จะเป็นผู้แสดงออกว่ากฎหมายนั้นเป็นอย่างไร หรือตีความว่ากฎหมายนั้นเป็นอย่างไรกฎหมายนี้จะไม่เป็นอย่างหนึ่งที่กรุง

โรมและเป็นอย่างหนึ่งที่กรุงเอเธนส์ เป็นอย่างหนึ่งในสมัยนี้ และเป็นอีกอย่างหนึ่งในสมัยต่อมา แต่จะเป็นกฎหมายอันหนึ่งอันเดียวชั่วนิรันดร์ ไม่เปลี่ยนแปลง และผูกพัน บังคับ ทุกชาติ ทุกภาษา และทุกยุคทุกสมัย

๒. จอห์น ออสติน (ค.ศ. ๑๗๙๐-๑๘๙๕ ออสติน เป็นอาจารย์สอนวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัยลอนดอนประเทศอังกฤษ เป็นผู้เริ่มต้นแนวความคิดของกฎหมายในยุคปัจจุบันคือ สำนักกฎหมายบ้านเมือง Legal positivism) ซึ่งมีหลักการดังนี้ "กฎหมายคือคำสั่งของรัฐบาลอธิปัตย์ ซึ่งรัฐมีอำนาจสูงสุด ไม่มีข้อจำกัดใดๆ กฎหมายเป็นเรื่องของคำสั่ง เป็นเรื่องของอำนาจ ไม่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องหรือความผิดชอบชั่วดี รัฐจะออกกฎหมายอย่างไรก็ได้ กฎหมายกับความถูกต้องอาจเป็นคนละเรื่องกัน" นี่คือนิยามที่เรารู้จักกันว่า "ความยุติธรรมตามกฎหมาย" มิใช่ความถูกต้องทางศีลธรรม

๓. จอห์น สตีล (ค.ศ. ๑๖๓๒-๑๗๐๔), เจ้าของทฤษฎีสัญญาประชาคม กล่าวว่า "ราษฎรทั้งหลายยังคงมีสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สิน อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามธรรมชาติของมนุษย์ ราษฎรทั้งหลายเพียงแต่โอนอำนาจบังคับการตามกฎหมายธรรมชาติให้แก่รัฐที่ได้ตั้งขึ้นตามสัญญาเท่านั้น ด้วยเหตุนี้รัฐจึงมีหน้าที่รักษาความสงบและอำนวยความสะดวก มีอำนาจจำกัด ไม่ใช่รัฐสมบูรณ์อำนาจอธิปไตยที่มีอำนาจเด็ดขาดเมื่อใดก็ตามที่รัฐละเมิดต่อเสรีภาพ ชีวิต และทรัพย์สินของราษฎรแล้ว การกระทำเช่นนั้นย่อมเป็นการฝ่าฝืนการไว้วางใจของราษฎรตามสัญญา และประชาชนย่อมมีสิทธิปฏิวัติ

๔. มอนเตสกีเยอร์ ค.ศ. ๑๖๘๙-๑๗๕๕ เจ้าของทฤษฎีแบ่งแยกอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ในปัจจุบัน กล่าวว่า "หลักประกันแห่งเสรีภาพนั้นไม่ได้อยู่ที่อำนาจการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่อยู่ที่รูปแบบรัฐบาลที่มีอำนาจจำกัด...ประสบการณ์ของมนุษย์บอกเราเสมอว่า ผู้มีอำนาจมักใช้อำนาจเกินขอบเขตวิธีที่จะป้องกันเหตุเช่นนี้ได้ก็คือ ต้องใช้อำนาจมาคานอำนาจ^๑

จากแนวคิดของนักนิติปรัชญาข้างต้น จะพบว่ามีความเห็นที่หลากหลายเกี่ยวกับกฎหมายและความยุติธรรม ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับความคิดและมุมมองของคนในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในสังคมไทย อย่างแรกคือ ตามแนวคิดดั้งเดิม กฎหมายเป็นเรื่องของอำนาจ มีการอ้างอิงเกี่ยวกับเรื่องสิทธิเสรีภาพ อย่างไรก็ตามจะไม่มีเรื่องของศีลธรรมจรรยา หรือความช่วยเหลือเอื้ออาทรความเห็นอกเห็นใจมาเกี่ยวข้องกับความยุติธรรม

๒.๑.๒ ความหมายของกระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมของรัฐ โดยองค์กรของรัฐจะเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาเพื่อการค้นหาความจริงจึงเรียกว่า ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)^๒ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยทั่วไป มักจะควบคู่ไปกับการกำหนดนโยบายทางอาญา เพื่อการ

^๑ ไสลเกษ วัฒนพันธุ์, ศาลยุติธรรมกับหลักนิติธรรม, หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ), หน้า 1-2.

^๒ คณิศ ฌ นคร, วิถีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับการปฏิบัติไม่ตรงกัน, "วารสารนิติศาสตร์ 15. ๓. (2528): 15-17.

บังคับใช้กฎหมายอาญาในทิศทางที่รัฐจัดการ^๓ บทบาทของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ยึดถือปฏิบัติกันของนานาประเทศโดยทั่วไป สามารถแบ่งออกเป็นตัวแบบได้สามรูปแบบ^๔ รูปแบบแรก รูปแบบระบบงานยุติธรรมในฐานะรัฐสวัสดิการ แนวคิดในการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่รัฐจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรม หรือผู้เสียหายในคดีอาญา รูปแบบที่สอง ตัวแบบระบบยุติธรรมที่เน้นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมหรือควบคุมอาชญากรรม รูปแบบที่สาม รูปแบบของระบบงานยุติธรรมที่เน้นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล

การเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงระบบงานยุติธรรมของสังคมโลก โดยระบบยุติธรรมกระแสหลักที่เน้นการใช้แนวคิดความยุติธรรมเชิงการลงโทษ (Punitive Justice) เพื่อยับยั้งผู้กระทำผิดป้องกันสังคม และเพื่อแก้แค้นทดแทนต่ออาชญากรรมซึ่งเป็นทัศนคติที่ให้ความสำคัญต่อผู้กระทำผิดและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมว่ามีความสำคัญสูงสุด ขณะเดียวกันก็ละเลยเหยื่ออาชญากรรมและชุมชนนั้น เริ่มถูกตั้งคำถามอย่างมากมายว่าวิธีการของยุติธรรมกระแสหลักนี้เป็นวิธีที่ดีที่สุด ลงทุนน้อยที่สุด แต่ก่อให้เกิดผลเป็นความยุติธรรมที่คุ้มค่าที่สุดหรือไม่เพียงใด จึงได้มีการเริ่มนำแนวคิดพื้นฐานยุติธรรมชุมชน (Community Justice)^๕ ซึ่งให้ความสำคัญกับชุมชนในการสร้างพลังเครือข่ายความเข้มแข็งเพื่อควบคุมอาชญากรรมในชุมชนมาควบคู่กับแนวคิดยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) จากหลักการพื้นฐานทางปรัชญาของยุติธรรมชุมชน ซึ่งมาจาก หลักการประชาธิปไตย (Democratic Principles) ซึ่งประกอบด้วยปรัชญา คือการตอกย้ำปทัสสถานทางพฤติกรรมของชุมชน (Norm Affirmation) การชดใช้ทดแทน (Restoration) และการคุ้มครองความปลอดภัยสาธารณะ (Public Safety) หากพิจารณาประกอบกับหลักความเสมอภาคและความเท่าเทียม (Egalitarian Principles) ซึ่งประกอบด้วยปรัชญาย่อย คือ หลักความเท่าเทียม (Equality) หลักการถักทอสายสัมพันธ์ (Inclusive) หลักการทำงานร่วมกันแบบหุ้นส่วน (Mutuality) และหลักความเป็นผู้นำแบบจิตสาธารณะ (Stewardship)^๖

กระบวนการยุติธรรม หมายถึง วิธีการสำหรับดำเนินการแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย โดยมีองค์กรและบุคลากรที่กฎหมายให้อำนาจไว้ในการควบคุมขั้นตอนต่างๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมมีหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุดศาลยุติธรรม กรมราชทัณฑ์รวมถึงทนายความและหน่วยงานอื่นในกระทรวงยุติธรรม เป็นต้น

^๓ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, บรรณาธิการ. *ยุติธรรมชุมชน: บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชน*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550), หน้า 114-130.

^๔ Holten N. Gary. *The Criminal Court: Structures, Personnel, and Processes* (New York: McGraw-Hill, 1991), 223-240.

^๕ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืน "อำนาจ" แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2547). หน้า 50-51.

^๖ David R. Kary and Todd R. Clean, "Community Justice: A Conceptual Framework." I In *Boundary changes in criminal justice organizations*, ed. Charles M. Friel.. Criminal Justice 2000. Vol. 2 (Washington, DC: United States Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice, 2000): 323-368.

กระบวนการยุติธรรมของไทยสามารถจำแนกตามประเภทของกฎหมายได้ ๓ ประเภท ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นกระบวนการเกี่ยวกับรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนในสังคม

กระบวนการยุติธรรมทางแพ่งเป็นกระบวนการในกรณีที่เกิดข้อพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชน

กระบวนการยุติธรรมทางปกครอง เป็นกระบวนการยุติธรรมในกรณีที่เกิดข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน และข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกันเอง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการทางปกครอง ได้แก่ ศาลปกครอง^๗

บุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เมื่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเริ่มต้น กฎหมายได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมไว้โดยเป็นไปตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ผู้เสียหาย หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนตามกฎหมาย

๒. ผู้ต้องหา หมายถึง บุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิดแต่ยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล บุคคลผู้ถูกกล่าวหา นั้น จะมีฐานะเป็น "ผู้ต้องหา"

๓. จำเลย หมายถึง บุคคลซึ่งถูกฟ้องยังศาลแล้ว โดยข้อหาว่าได้กระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่ง บุคคลดังกล่าวจะมีฐานะเป็น "จำเลย"

๔. ตำรวจ หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หมายถึง เจ้าพนักงานที่กฎหมายกำหนดให้มีอำนาจและหน้าที่ในการสืบสวนและรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน

๕. พนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่กระทำการสืบสวนสอบสวนในคดี ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา

๖. พนักงานอัยการ หมายถึง เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องและดำเนินคดีกับผู้ต้องหาต่อศาล

๗. ศาล หมายถึง ศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษา ซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา

๘. เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังและปฏิบัติตามคำสั่งศาลหรือคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมาย

๙. ทนายความ คือ ผู้ประกอบอาชีพกฎหมายอิสระ มีหน้าที่ให้คำปรึกษาในทางคดี ว่าความแก่ต่าง หรือดำเนินคดีแทนลูกความไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือจำเลย การกระทำของทนายความในศาลจะมีผลเท่ากับคู่ความทำเอง

การฟ้องคดีอาญา

การนำคดีอาญาเข้าสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลหรือที่เรียกติดปากกันโดยทั่วไปว่า "การฟ้องศาล" บุคคลที่มีสิทธิหรืออำนาจที่จะนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาล เรียกว่า "โจทก์" ซึ่งในคดีอาญามีอยู่ ๓ ประเภท คือ ผู้เสียหายและพนักงานอัยการ และกรณีเมื่อ ทั้งคู่เป็นโจทก์

^๗ กองพัฒนายุติธรรมชุมชน(กยช.) สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม, **คู่มือประกอบการปฏิบัติงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเพื่อการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน**, (กระทรวงยุติธรรม : กรุงเทพมหานคร ,2558), หน้า 185.

ร่วมกัน แต่ในความเป็นจริง การฟ้องคดีอาญาต่อศาลจะมีพนักงานอัยการเป็นโจทก์เสียเป็นส่วนใหญ่ ส่วนคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองหรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการจะมีไม่มาก ในกรณีที่กฎหมายได้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเองได้ด้วยนั้น มีผลดีคือเป็นการถ่วงดุลและตรวจสอบอำนาจของพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการไม่ฟ้องคดีผู้เสียหายยังฟ้องได้และศาลสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ไม่ลดหย่อนลงซึ่งเป็นผลดีในการปราบปรามอาชญากรรม

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน

๒.๒.๑ ความหมายของยุติธรรมชุมชน

ในมิติของการบริหารงานภาครัฐสมัยใหม่ การกำหนดนโยบายจนไปสู่การปฏิบัติไม่อาจดำเนินการได้โดยภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว เหตุเพราะความหลากหลายของตัวแสดงและสภาพแวดล้อมทางนโยบายได้เปลี่ยนไป การพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ภาครัฐจึงต้องแสวงหาตัวแบบความร่วมมือจากประชาชน ภาคเอกชน ไม่เว้นแม้แต่การดำเนินงานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม แม้หน่วยงานรัฐทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจะพยายามขยายบทบาทหน้าที่และการบริการประชาชนแต่ยังคงไม่เพียงพอและครอบคลุมกับ "ชุมชน" ที่มีความซับซ้อนหลากหลาย ยุติธรรมชุมชนจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะหนุนเสริมกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักให้ดำเนินไปอย่างเต็มประสิทธิภาพ

ก่อนการทำความเข้าใจความหมายของยุติธรรมชุมชนได้อย่างลึกซึ้ง การทำความรู้จักกับชุมชนเสียก่อนจะช่วยทำให้ยอมรับความสำคัญของชุมชนในบทบาทด้านการยุติธรรมได้ ความหมายของยุติธรรมชุมชนนักวิชาการหลายท่านได้อ้างถึงกลุ่มคนเป็นหลัก ดังที่กาญจนา แก้วเทพ ให้ความหมายของชุมชนว่า เป็นกลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ในเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงระดับหมู่บ้านและระดับที่ใหญ่กว่าหมู่บ้าน ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความรู้สึกร่วมกันนอกจากนี้ ยังมีการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและศาสนาไว้เพื่อที่จะถ่ายทอดไปสู่รุ่นต่อไป^๔

สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์ ได้ให้ความหมายที่คล้ายคลึงกับกาญจนา แก้วเทพ และขยายให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในชุมชนว่ามีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกันด้วย โดยกล่าวว่าชุมชนเป็นกลุ่มคนที่รวมตัวกัน โดยมีความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อาศัยความผูกพันทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมที่ทำให้แต่ละคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีการอาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่ภูมิศาสตร์เดียวกัน ตลอดจนการใช้ประโยชน์และบริการทางสังคมร่วมกัน^๕

สำหรับ ดำรงค์ดี แก้วเพ็ง ได้ให้ความหมายของชุมชนโดยพิจารณาถึงจุดร่วมที่ทำให้เกิดชุมชนว่าเกิดจากสายสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ พื้นที่ และวัตถุประสงค์ของการรวมตัว โดยได้แบ่ง

^๔ กาญจนา แก้วเทพ, การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน,(กรุงเทพฯ: สภาคทอริกแห่งประเทศไทย,2538), หน้า 14.

^๕ ชญานันท์ ล้อมฉินพรัตน์,ยุติธรรมชุมชน: ศึกษากรณีการแก้ไขความขัดแย้งทางอาญาด้วยวิธีการเชิงสมานฉันท์ในระดับชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์ สาขาวิชานิติศาสตร์, 2553. หน้า 29.

ความหมายของชุมชนออกเป็นสามความหมายที่แตกต่างกันออกไป ประการแรก ชุมชน หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กัน และอาจหมายถึงกลุ่มคนที่มีสายสัมพันธ์ทั้งในรูปแบบของความสัมพันธ์แบบเครือญาติความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ประการที่สอง ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งมีความผูกพันในด้านพื้นที่ และเอื้ออาทรต่อกัน เช่น อยู่ในหมู่บ้าน ตำบลเดียวกัน เป็นต้น ประการที่สาม หมายถึง องค์กรหรือขบวนการทางสังคม ที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันเป็นระยะเวลานานจนเกิดความผูกพันกัน เช่น ชุมชน องค์กรท้องถิ่น เป็นต้น ^{๑๐}

ขณะที่ Clear & other กล่าวถึงความหมายของชุมชนในแบบง่ายและมีการยกตัวอย่างให้เห็นว่าชุมชนมีบทบาทอย่างมากในการเป็นตัวแสดงแบบที่ไม่เป็นทางการ Clear & other ได้ตีความหมายของชุมชนว่าหมายถึงเพื่อนบ้าน (Neighborhood) ชุมชนยังหมายถึงกลุ่มบุคคลซึ่งรวมตัวกันโดยมีคุณค่าร่วมกัน เมื่อกล่าวถึงชุมชนจะไม่ได้หมายถึงเฉพาะสถานที่ตั้งชุมชนเท่านั้น แต่ยังหมายถึงคนซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนนั้น คนในชุมชนนั้นส่วนใหญ่มารวมกันด้วยภูมิหลัง ความสนใจ และคุณค่าร่วมกัน "ชุมชน" หรือ "เพื่อนบ้าน" นั้นมีคุณค่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะวิกฤต ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนที่ประสบภัยจากพายุเฮอริเคน Katrina ในปีค.ศ.๒๐๐๕ ในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ทำให้ประชาชนประสบปัญหาด้านการช่วยเหลือที่ไม่ทั่วถึงเพราะการสื่อสารและการขนส่งที่ถูกตัดขาด แต่ชุมชนบางกลุ่มก็สามารถสื่อสารกับชุมชนภายนอกเพื่อติดต่อขอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก^{๑๑}

จากการนำเสนอความหมายของชุมชนดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ สรุปได้ว่าชุมชนหมายถึง กลุ่มคนที่มารวมตัวกันด้วยเหตุแห่งความสัมพันธ์ในหลายรูปแบบ ทั้งแบบเครือญาติ เพื่อนบ้าน สถานที่ตั้งใกล้เคียงกัน การเป็นกลุ่มองค์กร หรือวัฒนธรรมและสังคมที่ใกล้เคียงกัน ความสัมพันธ์เหล่านี้ได้หล่อหลอมให้เกิดความรู้สึกผูกพันเป็นพวกเดียวกัน และเกิดคุณค่าร่วมของชุมชนให้ยึดถือ ดำเนินการ และแสดงออกได้อย่างสะท้อนความเป็นชุมชนนั้น

ชุมชน จะเข้ามามีส่วนหรือปฏิบัติการในกระบวนการยุติธรรมที่ให้ความรู้สึกเป็นทางการสูงได้อย่างไร หากพิจารณาถึงความหมายเบื้องต้นของกระบวนการยุติธรรมก็จะทำให้เห็นว่า ชุมชนน่าจะพอมิที่ทางอยู่บ้างในกระบวนการยุติธรรม ดังที่สำนักงานกิจการยุติธรรมได้กล่าวว่า กระบวนการยุติธรรม คือ กลไกอย่างหนึ่งในการควบคุมทางสังคม เป็นขั้นตอนและวิธีการที่จะจัดการผู้ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย โดยมีองค์กรและเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเป็นผู้ดำเนินการแก่ผู้ฝ่าฝืนนั้น^{๑๒} จะเห็นได้ว่าชุมชนอาจเข้าไปมีบทบาทได้ในส่วนของกลไกการควบคุมทางสังคมและการจัดการกับผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย (ในบางกรณี) แต่ชุมชนก็ไม่ใช้องค์กรหรือเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะดำเนินการกับผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย ในความหมายนี้ชุมชนจึงเป็นผู้เข้าไปมีส่วนได้มากที่สุดคือในเชิงป้องกันปัญหาอย่างไรก็ดี ในส่วนต่อไปจะเป็นการเข้าสู่ความหมายของยุติธรรมชุมชนที่จะทำให้การคาดเดาบทบาทหน้าที่ของชุมชนในกระบวนการยุติธรรมคลายข้อสงสัยไปได้มากขึ้น

^{๑๐} ดำรงค์ศักดิ์ แก้วเพ็ง,ชุมชน (สงขลา: นาคศิลป์ โฆษณา, 2556) น. 7-8.

^{๑๑} Clear, T. R. & other, **Community Justice**. 2nd Ed. New York: Routledge, 2011, pp.8-10.

^{๑๒} สำนักงานกิจการยุติธรรม, **กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย**, (กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง, 2552). หน้า 1-2.

การให้ความหมายเกี่ยวกับยุติธรรมจากผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้ให้มุมมองถึงยุติธรรมชุมชน ในมิติทั้งที่เป็นแนวคิด กลยุทธ์ วิธีการ หรือกิจกรรม ทั้งนี้ต่างมีจุดร่วมกันของการให้ความหมายคือ ผนวกเอาชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม เพื่อเป้าหมายด้านความปลอดภัยและความสงบสุขในชุมชน ในมุมมองที่ว่ายุติธรรมชุมชนเป็นกิจกรรมนั้น กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ได้ให้ความหมายยุติธรรมชุมชน ว่าหมายถึง การดำเนินกิจกรรมของชุมชนโดยชุมชนร่วมกันเองหรือร่วมกับภาครัฐในลักษณะของหุ้นส่วน โดยการนำทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชนมาใช้ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและความปลอดภัยจากอาชญากรรม ความเป็นธรรมและความสงบสุขของชุมชน^{๑๓}

เช่นเดียวกันกับ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ที่กล่าวว่ายุติธรรมชุมชน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของชุมชนโดยชุมชนกระทำการร่วมกัน หรือระหว่างชุมชนและภาครัฐ โดยใช้ทุนทางสังคมในการสร้างภูมิคุ้มกัน และความสงบสุขของชุมชนด้วยการส่งเสริมการป้องกันและการสร้างภูมิคุ้มกันจากปัญหาอาชญากรรม การเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมและการยุติความขัดแย้ง ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมหลักได้มากขึ้น ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและช่วยลดภาระของกระบวนการยุติธรรมหลัก และช่วยรักษาระบบนิเวศประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่^{๑๔}

กรมคุมประพฤติ ได้ให้คำจำกัดความของยุติธรรมชุมชนว่าหมายถึง การป้องกันอาชญากรรม และกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรม ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อคุณภาพชีวิตของชุมชน^{๑๕}

หากพิจารณายุติธรรมชุมชนในเชิงแนวคิดแล้ว มีผู้กล่าวว่ายุติธรรมชุมชน หมายถึง แนวคิดในการป้องกันอาชญากรรมและเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถเข้าร่วมในการป้องกันอาชญากรรม โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน^{๑๖}

ในขณะเดียวกัน เมื่อให้ความหมายยุติธรรมชุมชนในเชิงของการบริหารจัดการ มีผู้ให้ความหมายว่ายุติธรรมชุมชน หมายถึง กลยุทธ์ในการป้องกันและลดอาชญากรรม โดยรัฐจะเป็นผู้สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมในรูป แบบของการเป็นหุ้นส่วนกัน ซึ่งมีนโยบายหลักให้ชุมชนแก้ไขปัญหาอาชญากรรมโดยมุ่งเน้นที่การป้องกัน การควบคุมและการลดการ

^{๑๓} กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, *การพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชนในไทย ใน ยุติธรรมชุมชน : บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2550), น. 22.

^{๑๔} จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, *ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือกแนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์*, (ม.ป.ท.: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๒๒๖.

^{๑๕} กรมคุมประพฤติ, *รายงานประเมินผลโครงการพลังเครือข่ายยุติธรรมชุมชนแก้ปัญหาอาชญากรรม*, (กรุงเทพฯ: พิมพ์เพื่อการพิมพ์, ๒๕๕๙), หน้า ๔.

^{๑๖} อมรัตน์ อริยะชัยประดิษฐ์ นิเมหนู, *บทบาทเจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดมหาสารคามในการปฏิบัติหน้าที่ตามแนวคิด ยุติธรรมชุมชน*, *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 2558, 6, หน้า 74.

เกิดอาชญากรรม รวมถึงการเยียวยาความเสียหายจากอาชญากรรม เพื่อให้ชุมชนมีความปลอดภัย และเกิดความยุติธรรม รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน^{๑๗}

กมลชนก ดุริยประกิจ ได้ให้ความหมายที่สอดคล้องกันกับ ดล บุนนาค และได้ขยายภาพให้เห็นถึงภารกิจของยุติธรรมชุมชน โดยกล่าวว่ายุติธรรมชุมชน หมายถึง วิธีการเชิงกลยุทธ์ในการป้องกันและลดการเกิดอาชญากรรมโดยการสร้างความเป็นหุ้นส่วนร่วมกับชุมชน โดยเน้นการแก้ไขปัญหาเชิงรุก มุ่งที่การป้องกันควบคุม ลดการเกิดปัญหาอาชญากรรม และการเยียวยาความเสียหายจากอาชญากรรม เพื่อให้เกิดความปลอดภัยและความยุติธรรมรวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยมีเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับประโยชน์ ในการดำเนินงานตามภารกิจสี่ด้าน คือ ด้านการป้องกันอาชญากรรมและการกระทำความผิด ด้านการจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ ด้านการเยียวยาและเสริมพลัง ด้านการรับคืนผู้กระทำความผิดสู่ชุมชน ^{๑๘}

ส่วน Clear & Karp กล่าวว่า ยุติธรรมชุมชน หมายถึง ตัวแปรทุกอย่างของการป้องกันอาชญากรรมและกิจกรรมทางยุติธรรมที่รวมเอาชุมชนไว้ในกระบวนการและยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนเป็นเป้าหมายสำคัญ มีรากฐานทางปฏิบัติที่ชุมชน ประชาชน และระบบยุติธรรมสามารถใช้เพื่อควบคุมอาชญากรรมและความผิดปกติในสังคม เน้นผลลัพธ์ระดับชุมชน จากปัจเจกสู่รูปแบบที่เป็นระบบและส่วนรวม^{๑๙}

ยศศักดิ์ โกสยิกานนท์ ได้ให้มุมมองเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นหุ้นส่วนในการดำเนินงานกับภาครัฐ โดยกล่าวว่ายุติธรรมชุมชนเป็นรูปแบบวิธีการในเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาและการป้องกันอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยอาจมีลักษณะการดำเนินงานแบบเป็นหุ้นส่วนระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับผิดชอบความปลอดภัยสาธารณะ และสร้างความใกล้ชิดกับชุมชนและสมาชิกในชุมชน เพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยของชุมชนอันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชุมชนซึ่งกระบวนการยุติธรรมตามธรรมดาไม่สามารถดำเนินการได้ มาตรการเหล่านี้ จึงเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ให้ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทและจัดการความขัดแย้งในชุมชน

^{๑๗} ดล บุนนาค, **กรอบแนวคิดและทบทวนวรรณกรรม กระบวนการยุติธรรมไทย: ทิศทางของการพัฒนาที่คลาดเคลื่อน**. ใน จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และ กมลทิพย์ คดีการ (บรรณาธิการ), **โครงการเวทีความคิดเพื่อกระบวนการยุติธรรมไทย (Thai Criminal Justice Reform Forum)** (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, 2554) หน้า 80.

^{๑๘} กมลชนก ดุริยประกิจ, **ความคาดหวังของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนต่อการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนใน พื้นที่กรุงเทพมหานคร**, (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 2554) หน้า 86-87.

^{๑๙} Bazemore, G. & Schiff, M. (Eds.). **Restorative Community Justice: Repairing Harm and Transforming Community**, (Cincinnati: Anderson Publishing, 2001), p.205).

หรือมีส่วนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิด และกำหนดบทลงโทษทางสังคมแก่ผู้ที่ก่อความไม่สงบเรียบร้อยในชุมชน^{๒๐}

จากการให้ความหมายดังกล่าว อาจสรุปได้ว่ายุติธรรมชุมชนหมายถึง แนวคิดในการป้องกันและจัดการให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยชุมชนเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วม เป็นหุ้นส่วนในกระบวนการทางยุติธรรมด้วยการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ เป้าหมายเพื่อความปลอดภัยและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ภายใต้ภารกิจหลัก ได้แก่ การป้องกันการกระทำผิด การจัดการความขัดแย้ง การเยียวยา และการรับคืนคนดีกลับคืนสู่สังคม

๒.๒.๒ ความสำคัญของยุติธรรมชุมชน

จากความหมายของยุติธรรมชุมชนในเนื้อหาก่อนหน้านี้ อาจเป็นความเข้าใจพื้นฐานสำหรับผู้ศึกษาต่อไปถึงที่มาของแนวคิดยุติธรรมชุมชน เหตุใดจึงต้องมียุติธรรมชุมชนเข้ามาเป็นทางเลือกหนึ่งในการจัดการกับปัญหาในสังคม มูลเหตุแรกน่าจะเป็นความหลากหลายและการแก้ไขปัญหาที่ควรจะต้องสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ดังที่ ดล บุนนาค กล่าวว่า ชุมชนในยุคดั้งเดิมมีการรวมตัวกันเพื่อความอยู่รอด เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ชุมชนจะมีการสร้างรูปแบบหรือระบบในการแก้ไขปัญหาในชุมชน ทำให้รูปแบบหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีความหลากหลายตามประเพณีความเชื่อ และภูมิหลังของแต่ละท้องถิ่น แต่เมื่อรัฐเข้ามาจัดการดูแลชุมชน โดยรัฐมีอำนาจในการสั่งการและชุมชนมีหน้าที่ฟังคำสั่งและรับความช่วยเหลือจากรัฐ เมื่อชุมชนเกิดปัญหาจึงนำกระบวนการยุติธรรมหลักซึ่งมีรูปแบบเดียวมาใช้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน ทำให้ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นแนวคิดเรื่องยุติธรรมชุมชนจึงเกิดขึ้น แนวคิดนี้เป็นกระบวนการที่ให้อำนาจแก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหา โดยรัฐจะส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเพื่อที่จะสามารถดูแลและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ และรัฐควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ก่อนดำเนินคดีไปจนกระทั่งมีคำพิพากษาลงโทษแล้ว ^{๒๑}

สาเหตุต่อมาที่น่าจะทำให้เกิดแนวคิดยุติธรรมชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงวิธีคิดในการปฏิบัติต่อผู้ได้รับผลกระทบ ดังที่ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย กล่าวว่า ยุติธรรมชุมชนเกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน และมีการนำระบบยุติธรรมทางเลือกมาใช้ ยุติธรรมชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของระบบยุติธรรมทางเลือก ที่จะทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ ทำให้ประชาชนมีความปลอดภัยและชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งการใช้ชุมชนเป็นฐานคดีนี้เป็นการเปลี่ยนการใช้ทฤษฎีความยุติธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐที่ให้ความสำคัญกับผู้กระทำผิด มาเป็นการ

^{๒๐} ยศศักดิ์ โกศัยกานนท์. (ม.ป.ป.). ความสัมพันธ์ของแนวคิดยุติธรรมชุมชนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://www.tcithaijo.org/index.php/jkbu/article/viewFile/47565/39430> หน้า 76-77.

^{๒๑} ดล บุนนาค, กรอบแนวคิดและทบทวนวรรณกรรม กระบวนการยุติธรรมไทย: ทิศทางของการพัฒนาที่คลาดเคลื่อน. ใน จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และ กมลทิพย์ คดีการ (บรรณาธิการ), โครงการเวทีความคิดเพื่อกระบวนการยุติธรรมไทย (Thai Criminal Justice Reform Forum) (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, 2554) หน้า 23.

ใช้ทฤษฎีความยุติธรรมชุมชนที่ให้ความสำคัญกับเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งความยุติธรรมจะสามารถเกิดขึ้นได้ด้วยการร่วมกันจัดระเบียบชุมชนและเยียวยาสมานฉันท์แทนการลงโทษ^{๒๒}

สาเหตุต่อมา การแสวงหาแนวทางเชิงป้องกันเพื่อลดอาชญากรรม เนื่องจากการปล่อยให้เกิดอาชญากรรมแล้วตามแก้ไขทำให้เกิดการสูญเสียทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ชุมชนถือเป็นตัวแสดงที่อยู่ใกล้ชิดกับปัญหาและดำเนินบทบาทเชิงป้องกันได้ดีที่สุด Lewis & Davodi-Far ยกตัวอย่างโครงการตำรวจชุมชนที่มีประสิทธิภาพในการลดอัตราอาชญากรรมในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๙๐ ได้มากกว่าร้อยละ ๘๐ อย่างมีนัยยะสำคัญ และกล่าวว่าสภาวะแวดล้อมก็มีผลอย่างยิ่งต่อการเกิดอาชญากรรม โดยทั่วไปแล้วจะมีชุมชนไม่กี่ชุมชนที่มีอัตราอาชญากรรมสูงนั้นแสดงให้เห็นชุมชนนั้นมีสภาวะแวดล้อมเอื้อต่ออาชญากรรม ยุติธรรมชุมชนจะเน้นเชิงป้องกันในส่วนนี้ เช่น การจัดวางเส้นทางเข้าออกที่เหมาะสม การเพิ่มแสงสว่าง การจัดวางห้องน้ำไว้ในที่มีคนพลุกพล่าน การซ่อมแซมสิ่งป้องกันให้ใช้งานได้^{๒๓}

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดแนวคิดยุติธรรมชุมชน คือ การสร้างความพึงพอใจระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ดังที่ Lewis & Davodi-Far มองว่ายุติธรรมชุมชนมีลักษณะเป็นยุติธรรมเชิงสมานฉันท์(Restorative justice) เมื่อเปรียบเทียบกับยุติธรรมเชิงอาญาแล้ว ยุติธรรมชุมชนยังผลให้เกิดความพึงพอใจทั้งเหยื่อและผู้กระทำผิดมากกว่า (Lewis & Davodi-Far, ๒๐๐๘, p.๙๙-๑๐๒) สอดคล้องกับงานเขียนของBazemore & Schiff (๒๐๐ ๑) ที่สะท้อนให้เห็นว่า แต่เดิม (ช่วงประมาณทศวรรษที่ ๑๙๙๐) งานยุติธรรมชุมชนในเชิงสากลที่พบในประเทศอเมริกาหรือยุโรปค่อนข้างมีลักษณะเป็นทางการ เน้นผลลัพธ์เพื่อส่วนรวม เน้นการป้องกัน (prevention) ต่อมาแนวโน้มที่จะไปในแนวทางยุติธรรมสมานฉันท์ด้วย คือมีการเข้าถึงตัวบุคคลมากขึ้น มีความพยายามใช้รูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น มีคณะกรรมการสมานฉันท์ชุมชน ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยมีบทบาทที่สำคัญทำการในลักษณะตอบโต้ต่อปัญหา (reaction) แสวงหาข้อตกลงร่วมระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อหาความต้องการระหว่างเหยื่อ ผู้ต้องหาหรือผู้กระทำผิด และประชาชนที่ได้รับผลกระทบเพื่อให้ในท้ายที่สุดได้แนวทางแก้ปัญหาและทำให้ชุมชนเข้มแข็งต่อไปได้^{๒๔}

จากข้อสนับสนุนข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดยุติธรรมชุมชนได้รับความสนใจในระดับสากลมาเกือบ ๓๐ ปี นับตั้งแต่ช่วงประมาณทศวรรษที่ ๑๙๙๐' ช่วงระยะเวลาดังกล่าวถือว่าเกิดพัฒนาการ

^{๒๒} จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย,ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือกแนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์, (ม.ป.ท.: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๕๖), หน้า ๒๒๓.

^{๒๓} Lewis, V. & Davodi-Far, M, Is Community Justice A Viable Alternative to Criminal Justice and Does It Contribute to the Local Business Economy?, Global Journal of Business Research. 2(2), (2008). P.99-102.

^{๒๔} Bazemore, G. & Schiff, M. (Eds.). Restorative Community Justice: Repairing Harm and Transforming Community, (Cincinnati: Anderson Publishing,2001), p.๒๓-๓๗).

เพียงพอที่จะทำให้ยุติธรรมชุมชนมีคุณค่าและความสำคัญทั้งแนวความคิดและการปฏิบัติ สรุปได้หลายประการ ดังต่อไปนี้^{๒๕}

ประการแรก ยุติธรรมชุมชนช่วยให้เกิดการรื้อฟื้นภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นในการป้องกันอาชญากรรมและการแก้ไขปัญหาคriminal ความขัดแย้งแบบสมานฉันท์ตามวิถีดั้งเดิม เป็นการรักษามรดกวัฒนธรรมนิยม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ เป็นการนำเอาทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชนซึ่งมีความใกล้ชิดกับความขัดแย้งหรือการกระทำผิดมากที่สุดได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา เป็นการนำจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนในอดีตมาใช้เป็นเครื่องมือในการดูแลความสงบ ซึ่งทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชนหากมีการกระตุ้นและนำมาใช้อย่างเหมาะสมจะเป็นพลังที่ช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยในชุมชนตั้งแต่การป้องกันหรือการแก้ที่ต้นเหตุของปัญหา การดูแลผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ตลอดจนมีส่วนร่วมกับการกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

ประการที่สอง ยุติธรรมชุมชนช่วยให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงความยุติธรรมได้ดีกว่าเดิม เนื่องจากกระบวนการหลักไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีฐานะยากจนและขาดความรู้เรื่องกฎหมายเข้าถึงได้อย่างเพียงพอ ประชาชนส่วนมากรู้สึกว่าการยุติธรรมเป็นสิ่งที่อยู่ไกลเกินเอื้อม กิจกรรมของยุติธรรมชุมชนจะช่วยลดช่องว่างระหว่างกระบวนการยุติธรรมหลักกับประชาชน ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนได้ใกล้ชิดกันมากขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการติดต่อประสานงานและการระดมทรัพยากรชุมชน การส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการเข้าร่วมกับภาครัฐในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม เช่น การให้ความรู้เรื่องกฎหมายและสิทธิต่างๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนในรูปแบบที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน เป็นการนำความยุติธรรมให้เข้าใกล้กับประชาชนมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีที่พึ่ง ที่ปรึกษา ประชาชนไม่ต้องใช้กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการในการแก้ปัญหาในทุกกรณีได้

ประการที่สาม ยุติธรรมชุมชนช่วยสนับสนุนต่อประสิทธิภาพและช่วยให้กระบวนการยุติธรรมหลักทำงานได้คล่องตัวขึ้น ลดภาระของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักได้เป็นอย่างดี ช่วยให้ประหยัดงบประมาณของรัฐได้ทางหนึ่ง เนื่องจากกิจกรรมของยุติธรรมชุมชนมีหลายด้าน เช่น การให้ข้อมูลเบาะแสที่เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมาย การลดคดีที่จะเข้าสู่ระบบยุติธรรมด้วยการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์คดีที่สามารถยอมความได้ การให้ความร่วมมือในการเป็นพยาน การดูแลและสงเคราะห์ผู้กระทำผิดและเหยื่ออาชญากรรม การช่วยแก้ไขปัญหาคriminal ความขัดแย้งระหว่างบุคคล และคดีความผิดเล็กน้อยบางลักษณะทำให้ระงับข้อพิพาทไป ตลอดจนเป็นตัวเชื่อมโยงระบบยุติธรรมกระแสหลักและระบบยุติธรรมชุมชนเข้าด้วยกัน โดยอาจรับกิจกรรมของยุติธรรมกระแสหลักเข้ามาปฏิบัติในชุมชนและอาจส่งต่อคดีจากยุติธรรมชุมชนไปยังระบบยุติธรรมกระแสหลัก

^{๒๕} กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, การพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนในไทย ใน ยุติธรรมชุมชน : บทบาทการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2550), น. 2๙. และ กมลชนก ดุริยประกิจ, ความคาดหวังของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนต่อการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร, (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, 2554) หน้า 16-17.

ประการที่สี่ ยุติธรรมชุมชนช่วยให้การดำเนินงานของรัฐสอดคล้องกับนโยบายบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ที่ภาครัฐต้องกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปสู่ส่วนภูมิภาคในทุกด้าน รวมถึงการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ซึ่งยุติธรรมชุมชนจะช่วยให้หน่วยงานในระบบยุติธรรมสามารถกระจายสู่ชุมชนท้องถิ่นได้ ทำให้นโยบายการกระจายอำนาจในงานยุติธรรมสัมฤทธิ์ผลในระดับหนึ่ง

ประการที่ห้า ยุติธรรมชุมชนช่วยยกระดับความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ชุมชนที่ได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติงานยุติธรรมชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะมีศักยภาพที่จะดูแลชุมชนของตนได้ในงานยุติธรรม เพราะการดำเนินกิจกรรมในงานยุติธรรมชุมชนนั้นมีลักษณะที่ชุมชนต้องร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนดำเนินกิจกรรม แสวงหาทรัพยากรชุมชน และชุมชนจะเกิดความปลอดภัยจากอาชญากรรมเป็นชุมชนที่มีความสงบสุขสมานฉันท์

ประการที่หก ยุติธรรมชุมชนช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์แบบเอื้ออาทรอันเป็นจุดแข็งของความเป็นชุมชน ด้วยรูปแบบของยุติธรรมชุมชนมีการเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนและดูแลผู้ที่กระทำผิดให้กับตัวเป็นคนดีสู่สังคม เหล่านี้เป็นการสร้างความผูกพันในชุมชน และความเป็นชุมชนเอื้ออาทร ตลอดจนสร้างจิตสำนึกและจิตอาสาให้กับคนในชุมชน เป็นการสร้างสำนึกของความเป็นชุมชนที่เคยมีอยู่แต่ขาดหายไปให้เกิดขึ้น ยุติธรรมชุมชนจึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการสร้างสายสัมพันธ์และภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนอันจะเป็นพื้นฐานในการสร้างความปลอดภัยและความสุขของชุมชน ^{๒๖}

๒.๒.๓ ลักษณะและการกิจของยุติธรรมชุมชน

๒.๒.๓.๑ ลักษณะของยุติธรรมชุมชน

พัฒนาการทางแนวคิดและการปฏิบัติของยุติธรรมชุมชน ได้มีส่วนเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้ก่อเกิดลักษณะที่มีความเฉพาะของยุติธรรมชุมชนขึ้นมา Clear & Karp ได้กล่าวถึง ลักษณะที่สำคัญของยุติธรรมชุมชนว่ายุติธรรมชุมชน มีจุดเน้นที่ความเป็นเพื่อนบ้าน การเข้าถึงได้ และกระบวนการยุติธรรมที่มีความเป็นทางานน้อย เป็นรูปแบบของการป้องกันอาชญากรรมและเป็นกิจกรรมทางกระบวนการยุติธรรมที่มีชุมชนอยู่ในกระบวนการนั้น ประชาชน กลุ่มในชุมชน องค์กรในชุมชนสามารถใช้ยุติธรรมชุมชนนั้นเพื่อควบคุมอาชญากรรมและความผิดปกติในสังคม เน้นผลที่ระดับชุมชน^{๒๗} จากการเสนอดังกล่าว อาจอธิบายลักษณะของยุติธรรมชุมชนได้ ๔ มิติ ได้แก่ความเป็นเพื่อนบ้าน กระจายการจัดการและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และคุณภาพชีวิตชุมชน

ยุติธรรมชุมชนมีความเป็นเพื่อนบ้าน หมายถึง มีความเป็นอิสระในกระบวนการและยุทธวิธีที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของชุมชนแต่ละท้องถิ่น โดยไม่ทิ้งหลักการของยุติธรรมชุมชน อธิบายเพิ่มเติมตามKelling & Cole ได้ว่า ยุติธรรมชุมชนจะเน้นกระบวนการทางยุติธรรมที่เป็นอิสระให้

^{๒๖} กิตติพงษ์ กิตยารักษ์,การพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชนในไทย ใน ยุติธรรมชุมชน : บทบาทการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย,2550), น. 2๙.

^{๒๗} Bazemore, G. & Schiff, M. (Eds.). Restorative Community Justice: Repairing Harm and Transforming Community, (Cincinnati: Anderson Publishing,2001), p.7).

เหมาะสมกับวิถีชุมชน ซึ่งต่างจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการและกำหนด^{๒๘} เช่นเดียวกันกับ จูทาร์ตัน เอื้ออำนวย กล่าวว่า ยุติธรรมชุมชนเน้นการให้ความสำคัญแก่ความเป็นเพื่อนบ้าน เน้นระดับรากหญ้า ขณะที่กฎหมายและระเบียบที่เป็นทางการมักถูกโยงไว้กับผู้อำนาจทางการเมืองอย่างหน่วยงานของรัฐหรือรัฐบาล หากพิจารณาวิถีชุมชน จะเห็นว่าบางครั้งกฎหมายบ้านเมืองไม่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นมากนัก อย่างไรก็ตาม สำหรับวิถีชีวิตผู้คนชุมชนเมือง กฎหมายจะมีความสำคัญเมื่อเกิดอาชญากรรม มีการฝ่าฝืนระเบียบสังคม และต้องการการควบคุมสังคมให้สงบเรียบร้อย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงมิติใหม่ในเรื่องการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม โดยใช้สถานะหรือสภาพที่เกิดขึ้นจริงเป็นตัวกำหนดแทนการใช้รัฐเพียงอย่างเดียวเช่นเดิม ดังนั้นลักษณะของแนวคิดยุติธรรมชุมชนอย่างหนึ่งคือการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมแบบอิสระที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตชุมชนแต่ละแห่ง^{๒๙}

ยุติธรรมชุมชนมีลักษณะกระจายการจัดการและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ กระจายการเข้าถึงบริการด้านความยุติธรรมที่ชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วม ดังที่ จูทาร์ตันเอื้ออำนวย กล่าวว่า ยุติธรรมชุมชนมีลักษณะลดการพึ่งพาผู้มีอำนาจและลดการลดความรับผิดชอบให้สถาบัน กระบวนการยุติธรรมหลักมีลักษณะเป็นการปกครองแบบลำดับชั้น องค์กรแต่ละระดับผู้ปฏิบัติงานจะทำหน้าที่รายงานผลการทำงานไปยังระดับชั้นการบังคับบัญชาที่เหนือขึ้นไปตามลำดับชั้นในลักษณะความสัมพันธ์แบบแนวดิ่ง ในขณะที่แนวคิดยุติธรรมชุมชนไม่ใช่รูปแบบองค์กรตามแบบแผนดั้งเดิม ในการอำนวยความยุติธรรมอาจจะรายงานไปยังประชาชนกลุ่มที่เป็นเครือข่ายยุติธรรมแทนที่จะรายงานผู้เชี่ยวชาญตามลำดับชั้นบัญชาการ ขณะเดียวกันผู้บริหารองค์กรย่อย ๆ ในชุมชนอาจทำงานร่วมกับผู้บริหารของหน่วยงานอื่น^{๓๐} สอดคล้องกันกับ Corbett, Fitzgerald, and Jordan กล่าวว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญามีกระบวนการทำงานเป็นลำดับขั้น ส่วนยุติธรรมชุมชนไม่มีการจัดโครงสร้างองค์กรเช่นนั้น เจ้าหน้าที่ในหน่วยยุติธรรมชุมชนอาจรายงานต่อกลุ่มชุมชนได้เลย และผู้ดำเนินการของแต่ละองค์กรจะมาทำงานร่วมกัน ดังตัวอย่างของ Boston's Operation Nightlight ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่คุมประพฤติทำงานเป็นหุ้นส่วนกัน

^{๒๘} Karp, D. R. & Clear, T. D. (2000). Community Justice: A Conceptual Framework.

Retrieved date March 11, 2016 from

<https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=185527.p.330>.

^{๒๙} จูทาร์ตัน เอื้ออำนวย, ยุติธรรมชุมชน: ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมภาคประชาชน, ใน ยุติธรรม ชุมชน : บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน สนับสนุนงานวิจัย, 2550) หน้า 64.

^{๓๐} จูทาร์ตัน เอื้ออำนวย, ยุติธรรมชุมชน: ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมภาคประชาชน, ใน ยุติธรรม ชุมชน : บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน สนับสนุนงานวิจัย, 2550) หน้า 64.

ในการทำงานมากขึ้นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของอดีตผู้กระทำผิดที่กลับไปอยู่ในชุมชน^{๓๑)} ส่วนงานของตำรวจที่เกี่ยวข้องกับชุมชนก็มีแนวโน้มมากกว่าทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย เช่น การรณรงค์ต่อต้านอาชญากรรม การเป็นผู้ไกล่เกลี่ยกรณีพิพาท และร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่น^{๓๒)} หรือผู้บริหารหน่วยตำรวจชุมชนทำงานร่วมกับคุมประพฤติชุมชนหรืออัยการชุมชน^{๓๓)} กล่าวคือ กระบวนการทางยุติธรรมกระแสหลักที่สามารถถ่ายโอนให้กับชุมชนเข้ามาบริหารจัดการได้ก็จะถูกบริหารจัดการโดยชุมชนในพื้นที่ซึ่งเอื้อให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้มากขึ้น

ยุติธรรมชุมชนแสวงหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยเน้นไปที่การป้องกันปัญหาเป็นหลักเพื่อลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากอาชญากรรม แต่เมื่อเกิดความเสียหายแล้วก็ต้องมีการเยียวยาแก้ไขโดยชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ Bazemore & Schiff ที่ว่าลักษณะเฉพาะของยุติธรรมชุมชน ได้แก่ ชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้าถึงและมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมทางยุติธรรม เช่น ศาล ชุมชน ตำรวจบ้าน เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ ฯลฯ^{๓๔)}

ประชาชนมีบทบาทหลายอย่างในการริเริ่มกิจกรรมยุติธรรมชุมชนแต่ทุกบทบาทล้วนเกี่ยวข้องกับศักยภาพของพลเมืองที่มีต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมระดับท้องถิ่น ยุติธรรมชุมชนเน้นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ประชาชนที่เข้าร่วมสามารถทำได้หลายรูปแบบ ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วม ไม่ได้หมายถึงแค่ผู้ที่อาสาเข้าไปในงานยุติธรรมชุมชน แต่หมายรวมถึงเหยื่อหรือผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด พ่อแม่ ครอบครัว เพื่อน คู่สมรส ฯลฯ ซึ่งได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม ประชาชนอาจเข้ามามีส่วนร่วมอย่างน้อยที่สุดก็เป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมในการประชุมหารือเกี่ยวกับประเด็นอาชญากรรมและการจัดระเบียบชุมชนของตนเอง มากไปกว่านั้นอาจเป็นการอุทิศตนเป็นอาสาสมัครในโครงการที่เกี่ยวข้อง ให้การสนับสนุนเสริมพลังเหยื่ออาชญากรรม ช่วยแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชนและดำเนินกิจกรรมป้องกันอาชญากรรมในชุมชน การเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณาอาชญากรรม การเป็นอาสาสมัครในบางกิจกรรมอย่างการช่วยเหลือเหยื่อ ช่วยให้ผู้กระทำผิดได้กลับคืนสู่สังคม เป็นสมาชิกคณะกรรมการที่ปรึกษา ตำรวจชุมชน การฟ้องร้องของชุมชน ศาลชุมชน การลงโทษโดยชุมชน รูปแบบคณะกรรมการชุมชนก็เป็นตัวอย่างที่ตัวอย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมเพราะทำให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามาอยู่ในกระบวนการ

^{๓๑)} Corbett, Fitzgerald, and Jordan, 1996 quoted in Karp, D. R. & Clear, T. D. (2000).

Community Justice: A Conceptual Framework. Retrieved date March 11, 2016 from <https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=185527.p.327>.

^{๓๒)} Karp, D. R. & Clear, T. D. (2000). Community Justice: A Conceptual Framework.

Retrieved date March 11, 2016 from

<https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=185527.p.330>.

^{๓๓)} จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย, ยุติธรรมชุมชน: ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมภาคประชาชน, ใน **ยุติธรรม ชุมชน : บทบาทการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน**, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2550) หน้า 64.

^{๓๔)} Bazemore, G. & Schiff, M. (Eds.). **Restorative Community Justice: Repairing Harm and Transforming Community**, (Cincinnati: Anderson Publishing, 2001), p.20๖-๒๐๙).

อย่างแท้จริง กิจกรรมเหล่านี้ ถือว่าลูก้าของระบบคือชุมชน ผลลัพธ์ที่ได้อาจไม่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข ปัญหาอาชญากรรมหรือกระบวนการทางยุติธรรมที่เป็นทางการโดยตรงมากนัก แต่เน้นการสร้าง ความสนใจของชุมชนต่อความตระหนักถึงความผิดปกติ ความหวาดกลัวอาชญากรรม และคุณภาพของชีวิต

ขณะเดียวกัน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้วก็จำเป็นต้องมีการเยียวยาแก้ไขปัญหานั้น ยุติธรรมชุมชน ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหที่พบจุดร่วมกัน จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย กล่าวว่าการบวนการยุติธรรม กระแสหลักเป็นกระบวนการต่อสู้คดีระหว่างผู้ถูกกล่าวหา กับรัฐ ส่วนยุติธรรมชุมชนมองว่า อาชญากรรมไม่ใช่การต่อสู้ซึ่งความเป็นผู้ชนะระหว่างสองฝ่ายแต่เป็นปัญหาที่ต้องการการแก้ไข และ ยุติธรรมชุมชนจะให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหที่ต้องใช้ข้อมูลข่าวสาร ความรอบคอบ และ ผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่ายในการแก้ไขปัญหากล่าวคือ องค์ประกอบของยุติธรรมชุมชนเป็น เรื่องของการที่ประชาชนร่วมกันแบ่งปันค่านิยม ความรับผิดชอบต่อชุมชนและความเอื้ออาทรต่อกัน และกัน เมื่อนำข้อมูลและระเบียบกฎหมายที่เหมาะสมมาใช้ประกอบก็จะทำให้พบทางที่เหมาะสมใน การแก้ไขปัญหได้^{๓๖} เช่นเดียวกันกับ Kelling & Cole ที่เห็นว่ายุติธรรมชุมชนเป็นกระบวนการที่ ต้องการให้คนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมหรือความผิดปกติในสังคมมาแก้ปัญหาร่วมกัน ไม่ใช่มุ่งเอาชนะกันดังเช่นกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระบวนการของยุติธรรมชุมชนนี้จะมี แนวทางแก้ปัญหบนพื้นฐานของข้อมูลข่าวสาร การปรึกษาหารือ และผลประโยชน์ร่วมในการ แก้ปัญหา โดยสมาชิกในชุมชนมีคุณค่าและความตระหนักร่วมกัน^{๓๗}

ยุติธรรมชุมชนให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตชุมชน อธิบายได้ว่า กระบวนการยุติธรรม กระแสหลักจะเกี่ยวข้องกับการกล่าวหาปัจเจกบุคคลว่า กระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งต่อเหยื่อ อาชญากรรม กระบวนการและผลลัพธ์ของระบบจึงได้ผลผลิตออกมาในรูปของการอำนวยความ ยุติธรรมเฉพาะราย ยุติธรรมชุมชนตระหนักดีว่าการอำนวยความยุติธรรมเฉพาะรายนี้เป็นเรื่องสำคัญ

^{๓๕} จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, ยุติธรรมชุมชน: ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมภาคประชาชน, ใน **ยุติธรรม ชุมชน : บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน**, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน สนับสนุนงานวิจัย, 2550) หน้า 64. และ Karp, D. R. & Clear, T. D. (2000). Community Justice: A Conceptual Framework. Retrieved date March 11, 2016 from <https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=185527.p.330>. และ Bazemore, G. & Schiff, M. (Eds.). **Restorative Community Justice: Repairing Harm and Transforming Community**, (Cincinnati: Anderson Publishing, 2001), p.20๖-๒๐๙).

^{๓๖} จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, ยุติธรรมชุมชน: ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมภาคประชาชน, ใน **ยุติธรรม ชุมชน : บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน**, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน สนับสนุนงานวิจัย, 2550) หน้า 64.

^{๓๗} Kelling & Cole, 1996 quoted in Karp, D. R. & Clear, T. D. (2000). Community Justice: A Conceptual Framework. Retrieved date March 11, 2016 from <https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=185527.p.330>.

แต่ยังต้องยอมจำนนให้เป้าหมายที่มีความสำคัญที่ยิ่งใหญ่กว่า นั่นคือ การเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตของชุมชน ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมประโยชน์ของสาธารณะชน ทฤษฎียุติธรรมชุมชนเชื่อว่าเป้าหมายของอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กับกระบวนการ ดังนั้น การจัดการกับอาชญากรรมได้สำเร็จไม่ใช่เพียงเพื่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ระหว่างผู้กระทำผิดกับเหยื่ออาชญากรรมเท่านั้น แต่การจัดการกับเหยื่ออาชญากรรมควรเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและให้ชุมชนมีศักยภาพเพียงพอที่จะกำหนดชุดกฎเกณฑ์ควบคุมชุมชนได้ด้วยตนเอง ความยุติธรรมจึงไม่ควรเป็นประสบการณ์ส่วนบุคคลเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมแต่ควรเป็นประสบการณ์ร่วมของกลุ่มที่สามารถเข้าถึงเรียนรู้ และรับรู้ร่วมกันทั้งชุมชน^{๓๘}

สำหรับ Kelling & Cole แล้วยุติธรรมชุมชนมีลักษณะตระหนักถึงความสำคัญของเหยื่อก็จริงแต่มองมากไปถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชน แม้ว่าผู้กระทำผิดจะได้รับโทษแต่ก็ไม่ได้หมายความว่ามีการบรรลุความยุติธรรมในความหมายอย่างกว้าง ในเชิงของยุติธรรมชุมชนแล้ว เป้าหมายของกระบวนการที่เกี่ยวกับอาชญากรรมนั้นเพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในกระบวนการทางกฎหมายของตนเองและตระหนักถึงเป้าหมายร่วมกัน เพราะยุติธรรมชุมชนมองว่าอาชญากรรมไม่ใช่กรณีพิเศษที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันแต่มองว่าเป็นประสบการณ์ส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ จะต้องมั่นใจว่าไม่มีสมาชิกชุมชนคนใดถูกขับออกจากการมีวิสัยทัศน์ด้านคุณภาพชีวิตของชุมชน^{๓๙}

๒.๒.๓.๒ การกิจของยุติธรรมชุมชน

Clear & other กล่าวว่างานของยุติธรรมชุมชนมีทั้งในเชิงป้องกัน ปรามปราม และสร้างความสัมพันธ์เช่น งานด้านตำรวจ งานศาล งานลงโทษและคืนสมาชิกกลับสู่สังคม การไกล่เกลี่ย ซึ่งงานด้านการไกล่เกลี่ยชุมชนถือว่าเป็นประเด็นใหม่ของงานยุติธรรมชุมชน^{๔๐} ลักษณะเฉพาะของยุติธรรมชุมชนดังกล่าว มีความสอดคล้องกับงานของยุติธรรมชุมชนที่แบ่งออกได้เป็น ๔ การกิจหลักได้แก่ การป้องกันและควบคุม การจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ การเยียวยา และการรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน

การกิจแรก การป้องกันและควบคุม มีขอบเขตเกี่ยวกับการจัดระเบียบชุมชน ป้องกันควบคุม สร้างภูมิคุ้มกันจากอาชญากรรมและการกระทำผิด เป็นการกระทำที่จะยับยั้งหรือชะลอเวลาไม่ให้นำไปสู่สถานการณ์การเกิดอาชญากรรมและการกระทำผิด รวมไปถึงการลดหรือหยุดยั้งพฤติกรรมเสี่ยงที่จะนำไปสู่การกระทำผิดหรือการก่ออาชญากรรม โดยจะมีกิจกรรมที่มีลักษณะ

^{๓๘} จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย, ยุติธรรมชุมชน: ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมภาคประชาชน, ใน **ยุติธรรม ชุมชน : บทบาทการอำนวยความสะดวกโดยชุมชนเพื่อชุมชน**, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน สนับสนุนงานวิจัย, 2550) หน้า 64.

^{๓๙} Kelling & Cole, 1996 quoted in Karp, D. R. & Clear, T. D. (2000). Community Justice: A Conceptual Framework. Retrieved date March 11, 2016 from <https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=185527.p.330>.

^{๔๐} Clear, T. R. & other, **Community Justice**. 2nd Ed. New York: Routledge, 2011, pp.8-10.

เป็นการควบคุม จัดระเบียบ และให้ความรู้เกี่ยวกับอาชญากรรม การกระทำผิดระเบียบชุมชน การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง^{๔๑}

งานเกี่ยวกับตำรวจที่ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้ ส่วนใหญ่มีลักษณะในเชิงป้องกันเพราะงานของตำรวจในกระบวนการยุติธรรม มีลักษณะเป็นการบังคับใช้กฎหมาย Clear & other กล่าวว่างานของตำรวจมีความยากตรงที่ความร่วมมือของประชาชน เพราะหากประชาชนคิดว่า "ในเมื่อคนอื่นไม่ใส่ใจ เหตุใดตนต้องสนใจ ด้วย" (Since they don't care, why should I?) ก็เท่ากับการแก้ปัญหาอาชญากรรมไม่มีทางสำเร็จได้ แสดงให้เห็นว่า การจัดการปัญหาอาชญากรรมนอกจากจะมีตำรวจที่ดีแล้ว ต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชนด้วย มิฉะนั้นตำรวจจะเผชิญกับปัญหาที่ยากมากในการทำงาน^{๔๒}

Sir Robert Peel (๑๘๔๔) กล่าวว่า งานตำรวจเป็นงานสาธารณะ ประชาชนทุกคนจึงมีหน้าที่เป็นตำรวจเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นเพียงผู้ได้รับจ้างให้ทำหน้าที่เต็มเวลาในงานตำรวจ งานที่ชุมชนทำในมิติของยุติธรรมชุมชนที่เกี่ยวข้องกับงานตำรวจมักถูกเรียกเป็น ตำรวจชุมชน (Community policing) ยุติธรรมชุมชนที่เกี่ยวข้องกับงานของตำรวจที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เองมีหลายรูปแบบกิจกรรม เช่น หน่วยลาดตระเวนชุมชนหน่วยรับเรื่องร้องทุกข์ร้องเรียน การเฝ้าระวังการกระทำที่ผิดกฎหมาย การบันทึกรายละเอียดและรายงานข้อมูลข่าวสารแก่ตำรวจ เป็นต้น สำหรับระดับความสำเร็จของงานยุติธรรมชุมชนต่อการลดอาชญากรรมและสร้างความสงบเรียบร้อยในสังคมนั้นวัดได้ยาก เพราะมีปัจจัยหลายอย่างส่งผลต่อความสำเร็จนั้น และยังมีข้อค้นพบที่พิสูจน์ได้ว่ารูปยุติธรรมชุมชนบางอย่างที่เป็นที่นิยม เช่น กลุ่มจับตาเพื่อนบ้าน หรือโครงการตำรวจชุมชน ไม่ได้มีประสิทธิภาพมากนักในการช่วยลดและควบคุมอาชญากรรมตลอดจนความสงบเรียบร้อยในชุมชน แต่กิจกรรมเหล่านั้นช่วยส่งเสริมความชอบธรรม ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่ชอบด้วยกฎหมาย ประชาชนสามารถร่วมทำสิ่งที่มีผลสำคัญต่อความปลอดภัยของชุมชน โดยสรุปก็คือ ประชาชนหรือชุมชนยังจะสามารถมีส่วนร่วมในงานตำรวจต่อไปเพราะมีสิทธิและหน้าที่ ทั้งยังมีผลให้ประชาชนเคารพกฎหมายของรัฐมากขึ้นด้วย^{๔๓}

ตัวอย่างงานยุติธรรมชุมชนที่เกี่ยวข้องกับงานของตำรวจอย่างหน่วยลาดตระเวนชุมชน อาจไม่ได้ช่วยลดอาชญากรรมและลดความผิดปกตินั้นสักเท่าไหร่ เพราะเป้าหมายหลักคือเพื่อช่วยให้เกิดการฟื้นฟูความรู้สึกว่าชุมชนมีศักยภาพและบรรเทาความหวาดกลัวของคนในชุมชน มีการนำไปใช้ในหลายที่ เช่น San Diego ในปี ๑๙๙๑ ประชาชนในชุมชน ๒,๕๐๐ คน เป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยกันรายงานพฤติกรรมต้องสงสัยต่อตำรวจ ใน Honolulu มีกลุ่มเฝ้าระวังในพื้นที่ลานจอดรถใกล้ชายหาดเพื่อลดการทุบรถ (Rash vehicle break-ins) นอกจากนี้ ยังพบรูปแบบการป้องกันอาชญากรรมในลักษณะนี้อีกหลายที่ เช่น Las Vegas Miami California Kansas Illinois ฯลฯ ซึ่งกลุ่มลาดตระเวนหลายแห่ง

^{๔๑} กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, บรรณาธิการ. ยุติธรรมชุมชน: บทบาทการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยชุมชน , (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550), หน้า 26. และ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, ระเบียบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือกแนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์, (ม. ป.ท.: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า 232-234.

^{๔๒} Clear, T. R. & other, *Community Justice*. 2nd Ed. New York: Routledge, 2011, pp.39.

^{๔๓} Scott, M. S. *Community Justice in Policing*. Idaho Law Review. (2006), 34, pp.9.

จะได้รับการอบรมจากตำรวจเพื่อการเป็นพยานที่ดีและปลอดภัย บางกลุ่มได้รับการสนับสนุนด้านอุปกรณ์สื่อสารและยานพาหนะ นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมแบบอื่นที่แตกต่าง เช่น กลุ่มอาสาจับตาผู้กระทำความผิดเพื่อลดความเสี่ยงของผู้เป็นเหยื่อ กิจกรรมเพื่อนหญิงในมหาวิทยาลัยช่วงเวลาตอนเย็นเพื่อลดอัตราการถูกทำร้ายทางเพศของผู้หญิง^{๔๔}

ชุมชนสามารถเฝ้าระวังการกระทำที่ผิดกฎหมาย บันทึกรายละเอียด และรายงานข่าวสารต่อตำรวจ เพื่อดำเนินการขั้นต่อไป บางครั้งประชาชนอาจจัดตั้งกิจกรรมเฝ้าระวังในละแวกเพื่อนบ้าน มีการรายงานกิจกรรมที่น่าสงสัยแก่ตำรวจ เช่น กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจ Los Angeles ทำงานร่วมกับสมาคมเจ้าของบ้านBeverly Glen (Beverly Glen Home-owner Association) โดยให้อาสาสมัครใช้อุปกรณ์ตรวจจับความเร็วบันทึกเกี่ยวกับความเร็วและรายละเอียดของพาหนะเพื่อส่งต่อตำรวจ ตำรวจก็จะส่งรายงานแจ้งเดือนเป็นลายลักษณ์อักษรไปยังเจ้าของรถให้ได้รับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาและขอความร่วมมือให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ^{๔๕}

บทบาทด้านการทำหน้าที่ฟ้องร้องของชุมชนนั้น มีบทบาทด้านการสร้างความไว้วางใจและช่วยแก้ปัญหาที่มีความเฉพาะกับแต่ละชุมชนได้ ดังตัวอย่างของ Michael Shrunk อัยการเขต Multnomah (Portland) รัฐ Oregon ที่พบว่าในเขต Portland นั้น ประชาชนไม่ค่อยเชื่อมั่นกับกระบวนการยุติธรรม จึงไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนจากคนในชุมชนในกระบวนการฟ้องร้องเท่าที่ควร Shrunk จึงได้ตั้งสาขาย่อยการเขตขึ้นในชุมชนโดยให้ผู้ช่วยเข้าไปดำเนินการ ปรากฏว่าเมื่อเวลาผ่านไป ๒- ๓ เดือน ประชาชนในพื้นที่ที่มีความเชื่อมั่นกับกระบวนการยุติธรรมและไม่รู้สึกเหมือนเป็นคนแปลกหน้า การมีหน่วยอัยการเพื่อรับเรื่องฟ้องร้องในชุมชนสอดคล้องกับความต้องการ เพราะประชาชนต้องการการช่วยเหลือทางกฎหมายที่เกี่ยวกับความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของชุมชน อย่างไรก็ตามสำหรับการมีหน่วยรับเรื่องฟ้องร้องในชุมชนแม้จะมีข้อดีแต่ก็มีข้อพึงระวังบางประการ เพราะความที่ตั้งอยู่ใกล้ชิดกับชุมชนและกลุ่มของชุมชนเข้ามามีส่วนในการรับเรื่องฟ้องร้องได้ ก็อาจมีผลต่อความเป็นกลางและขัดขวางไม่ให้งานของคนที่ทำงานนี้เป็นไปเพื่อแก้ปัญหาชุมชนได้^{๔๖}

หน่วยร้องเรียนทางกฎหมาย ตุลาการ หรือองค์กรบริหารที่มีบทบาทเฉพาะในชุมชน เช่น การยื่นข้อร้องเรียนเพื่อให้มีกฎหมายควบคุมเด็กและเยาวชนในเมือง Fort Myers รัฐ Florida หรือการเสนอของประชาชนในรัฐ Alaska เพื่อให้มีการลงประชามติในข้อเสนอเพื่อลดการขายและบริโภคแอลกอฮอล์ภายใต้การรณรงค์ลดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับแอลกอฮอล์ โดยมีตำรวจให้การสนับสนุน ประชามติ ทำให้ท้ายที่สุดข้อเสนอก็ผ่านประชามติและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับแอลกอฮอล์ลดลงเป็นอย่างมาก การควบคุมปัญหาเสพติดด้วยการควบคุมจากเพื่อนบ้านใน West Hollywood รัฐ California กรณีประชาชนในเมือง Durham รัฐ North Carolina พบปัญหาเสียงรบกวนและได้ร่วมกันตั้งหน่วยจับตาการทำงานของศาลเพื่อให้ตุลาการมีการดูแลคดีที่เกี่ยวข้องกับข้อร้องเรียนเหล่านี้อย่างจริงจังมากขึ้น เป็นต้น ^{๔๗}

^{๔๔} Ibid,pp.10-11.

^{๔๕} Ibid,pp.17.

^{๔๖} Clear, T. R. & other, **Community Justice**. 2nd Ed. New York: Routledge, 2011, pp.74-75.

^{๔๗} Scott, M. S. **Community Justice in Policing**. Idaho Law Review. (2006), 34, pp.11-12.

ภารกิจที่สอง การจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ เป็นการกระทำที่ยุติหรือบรรเทาความรุนแรงของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยการให้ประสานงานดำเนินการเองในชุมชนหรือให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนตามรูปแบบวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรง เป็นการกระทำที่ทำให้ข้อขัดแย้ง การทะเลาะวิวาท และพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ความรุนแรงได้ลดน้อยลงและหายไปในที่สุด โดยมีวิธีการรูปแบบต่างๆ เช่น การไกล่เกลี่ย การประชุมฟื้นฟูสัมพันธภาพ การประชุมกลุ่มครอบครัว และวิธีการเชิงจารีตหรือวิธีการของท้องถิ่นรูปแบบต่างๆ เช่น สภาผู้เฒ่า เจ้าโคตร แก่บ้าน เกลือ มุขาวาเราะฮู เป็นต้น^{๔๘}

การไกล่เกลี่ยของชุมชนในรูปแบบหนึ่ง คือ ศาลชุมชน หน้าที่ของศาลมี ๒ ส่วน คือ การวินิจฉัย (Adjudication) และมีคำสั่งลงโทษ (Sanctioning) ในส่วนของหน้าที่วินิจฉัยที่ชุมชนทำได้มี ๓ หน้าที่หลัก ได้แก่ การฟ้องร้อง (Prosecution) การแก้ต่าง/เป็นทนายให้ (Defense) และการพิจารณาคดี (Judiciary) เมื่อสังคมมีปัญหาเฉพาะและมีกลุ่มเฉพาะในชุมชนมากขึ้นก็ทำให้เกิดศาลเฉพาะทางในชุมชนด้วยเช่นกัน เช่น ศาลยาเสพติด ศาลความรุนแรงในครอบครัว ศาลสุขภาพจิต ศาลเยาวชน ซึ่งศาลเหล่านี้มีบทบาทไม่เพียงแต่การรับเรื่องฟ้องร้อง พิจารณาคดี และลงโทษ แต่ยังมีบทบาทอื่น เช่น การให้ความรู้ ไกล่เกลี่ย เป็นต้น^{๔๙}

การทำหน้าที่ในการแก้ต่างของชุมชน ถือเป็นแนวคิดที่ใหม่กว่าการทำหน้าที่ฟ้องร้องของชุมชน ประโยชน์ของงานบริการด้านการแก้ต่างของชุมชนมีหลายประการ ได้แก่ การหาพยานหลักฐานทำได้ง่ายเพราะพื้นที่เกิดเหตุอยู่ในชุมชนและผู้ถูกกล่าวหาอาศัยอยู่ในชุมชนนั้น การทำหน้าที่เป็นทนายหรือแก้ต่างในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักจะเป็นความสัมพันธ์แบบลูกค้ายกับนายจ้าง ผู้แก้ต่างเน้นทำให้ผู้ถูกกล่าวหาชนะคดีและใช้เวลาทางคดีสั้นที่สุด แต่การแก้ต่างของชุมชนไม่ใช่เพียงแค่นั้น โดยจะต้องมีบทบาทมากไปถึงผลประโยชน์ของผู้ถูกกล่าวหา เช่น การให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับการบำบัด การบริการศูนย์ดูแลเด็กเล็กและครอบครัวของผู้ถูกกล่าวหา ยกตัวอย่างกรณีของศูนย์ Neighborhood Defender Service (NDS) ที่ตั้งขึ้นในเมือง New York ปี ๑๙๙๐ บทบาทของศูนย์นี้ทำหน้าที่เชิงรุก โดยกระตุ้นให้คนในชุมชนติดต่อศูนย์เมื่อมีปัญหาด้านการฟ้องร้อง ศูนย์ช่วยแก้ปัญหาก่อนที่เรื่องจะดำเนินไปถึงศาล ในทีมของศูนย์ประกอบไปด้วยอัยการ คนในชุมชน ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ของรัฐ พนักงานฝึกหัด และอัยการอาวุโส NDS จะเน้นรับฟังปัญหาของแต่ละกรณีและนำเสนอต่อศาลในมิติที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและชุมชนซึ่งเป็นมิติที่ศาลไม่ค่อยได้รับรู้มากนัก นอกจากนี้งานเชิงลึกของศูนย์ยังได้แก่การยกระดับความปลอดภัยในชุมชน ให้การอบรมด้านกฎหมาย การประชุมเชิงปฏิบัติการในกลุ่มเยาวชน การสอนเยาวชนให้ป้องกันความขัดแย้งกับตำรวจ เป็นต้น

^{๔๘} กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, **การพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนในไทย ใน ยุติธรรมชุมชน : บทบาทการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน**, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2550), น. 26. และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, **ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือกแนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์**, (ม. ป.ท.: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า 232-234

^{๔๙} Clear, T. R. & other, **Community Justice**. 2nd Ed. New York: Routledge, 2011, p.73; p.91

ส่วนการทำหน้าที่พิจารณาดีของชุมชน มีความต่างอย่างมากจากการทำหน้าที่พิจารณาของศาลกลาง โดยอาจทำงานใกล้ชิดกับชุมชนและเปิดให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในงานของศาลได้^{๕๐}

กรณีชุมชนในฐานะเป็นอนุญาโตตุลาการ (Arbiter) เป็นการให้ชุมชนตัดสินผู้กระทำผิดเพื่อความสงบเรียบร้อยของชุมชนเพราะผู้กระทำผิดนั้นก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในชุมชน เพื่อฟื้นฟูผู้กระทำผิด เยียวยาและคนในชุมชน รูปแบบนี้จะเป็นอนุญาโตตุลาการในระดับชุมชนท้องถิ่นมากกว่าจะใช้ในระดับองค์กรท้องถิ่นหรือในกระบวนการยุติธรรมทั่วไป^{๕๑}

ภารกิจที่สาม การเยียวยา ยุติธรรมชุมชนมีการเยียวยาผู้เสียหายและผู้ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมจะต้องได้รับการฟื้นฟูเมื่อเกิดความเสียหาย^{๕๒} เป็นการเยียวยาความเสียหายหรือความรุนแรงที่เกิดจากอาชญากรรมหรือการกระทำผิด เป็นการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม หรือการกระทำผิดกฎหมายของสังคม การบรรเทาผลร้ายจากอาชญากรรมหรือการกระทำผิดที่เกิดขึ้นกับทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และชุมชน และรวมไปถึงการช่วยเหลือสนับสนุนให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมมีโอกาสกลับคืนสู่สังคม นอกจากนี้ยังมีการเสริมพลังเหยื่ออาชญากรรมด้วยการจัดบริการที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนให้กำลังใจ มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อเหยื่ออาชญากรรม เช่น การจัดตั้งกลุ่มเพื่อนหญิง เป็นต้น ^{๕๓}

หากการลงโทษในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเป็นแนวทางหนึ่งในการป้องกันอาชญากรรมและเยียวยาผู้เสียหาย โดยทั่วไปการพิจารณาโทษก็เพื่อให้ผู้ถูกลงโทษได้รับโทษ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการจำคุกผู้กระทำผิด แต่ในมุมมองของยุติธรรมชุมชนไม่ได้จบเพียงแค่การลงโทษ เพราะถือว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนทุกคนต่างได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม การลงโทษในมิติยุติธรรมชุมชนจึงรวมไปถึงการเยียวยาเหยื่อและผู้ได้รับผลกระทบ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว เหยื่อก็คือคนที่ทำให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษมากๆ ให้สาสมกับการทำผิดแต่มากไปกว่านั้น เหยื่อยังต้องการที่จะบอกเล่าผลกระทบและความเจ็บปวดที่ตนเองได้รับจากการกระทำของอาชญากรเพื่อให้อาชญากรได้สำนึกว่าสิ่งที่ตนกระทำนั้นเลวร้ายเพียงใด และยังต้องการการฟื้นฟูเยียวยาหลังจากเผชิญกับอาชญากรรม ดังนั้น การลงโทษในบริบทของยุติธรรมชุมชนจึงปรับบทบาทของผู้ฟ้องร้องและผู้พิจารณาดีไว้เป็นส่วนประกอบส่วนเหยื่อจะได้รับการคำนึงถึงมากกว่า เรียกว่า "ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์" (Restorative justice)^{๕๔}

^{๕๐} Ibid, pp. 76-77.

^{๕๑} Scott, M. S. **Community Justice in Policing**. Idaho Law Review. (2006), 34, p. 20.

^{๕๒} Bazemore, G. & Schiff, M. (Eds.). **Restorative Community Justice: Repairing Harm and Transforming Community**, (Cincinnati: Anderson Publishing, 2001), p. 20๖-๒๐๙).

^{๕๓} กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, **การพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนในไทย ใน ยุติธรรมชุมชน : บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน**, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2550), น. 26. และจุฑาทิธน์ เอื้ออำนวย, **ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือกแนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์**, (ม. ป.ท.: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า 232-234

^{๕๔} Clear, T. R. & other, **Community Justice**. 2nd Ed. New York: Routledge, 2011, pp. 8๐.

ภารกิจที่สี่ การรับผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชน คือมีการทำให้เหยื่อหรือผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดได้กลับคืนสู่สังคม^{๕๕} เป็นการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมปรับปรุงแก้ไขความประพฤติและจิตใจของผู้กระทำความผิด กลุ่มที่ได้รับโอกาสหันเหออกจากกระบวนการยุติธรรมหลักมาใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยเฉพาะใช้วิธีการคุมประพฤติทั้งที่เป็นเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ โดยจะมีกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยฟื้นฟูพฤติกรรมและจิตใจของผู้กระทำความผิด เช่น การทำงานบริการสังคมแทนการกักขัง การทำงานบริการสังคมตามคำสั่งศาล การทำงานบริการสังคมเพื่อชดเชยความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่เชื่อมโยงผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชน^{๕๖}

จะเห็นได้ว่า ยุติธรรมชุมชนมีลักษณะเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเหมือนหุ้นส่วนกับภาครัฐและภาคส่วนอื่นในการจัดการปัญหา การดำเนินการนั้นจึงมีลักษณะที่สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่และผลลัพธ์สุดท้ายนั้นนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน เช่นเดียวกันกับ จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย ที่เห็นว่ายุติธรรมชุมชนเป็นมาตรการและกิจกรรมในการป้องกันอาชญากรรมที่มีชุมชนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดและร่วมในกระบวนการดำเนินงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายสำคัญคือการขยายโอกาสการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนให้ดีขึ้น และสามารถเปลี่ยนจุดเน้นจากการอำนวยความสะดวกเพื่อปัจเจกบุคคลสู่สาธารณะและเน้นผลลัพธ์สุดท้ายที่ระดับชุมชน ยุติธรรมชุมชนจะเน้นการเยียวยาแก้ไขมากกว่าการลงโทษเช่นเดียวกับยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รวมทั้งให้ความสำคัญกับการป้องกันอาชญากรรมเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง และมีลักษณะเป็นพลังเงียบที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำความผิด^{๕๗}

หากมีการตั้งคำถามว่าชุมชนจะมีบทบาทได้อย่างไรในงานยุติธรรมชุมชน ต้องทำความเข้าใจว่าประเด็นสำคัญของการขับเคลื่อนงานยุติธรรมชุมชน คือ ความสมัครใจ ชุมชนมีอำนาจที่จะกำหนดบทบาทหน้าที่ของตนว่าจะทำอะไร อย่างไร ขึ้นอยู่กับศักยภาพ ความสนใจ ความพร้อมและสถานการณ์ของชุมชนบทบาทหน้าที่ของชุมชนในงานยุติธรรมชุมชน คือ การช่วยเหลือผู้เสียหายที่ได้รับการเยียวยาอย่างเป็นธรรมการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับตนเป็นคนดีและใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างบูรณาการ แต่บทบาทที่สำคัญที่สุดในงานยุติธรรมชุมชนนั้น ชุมชนมีหน้าที่ในการแสวงหามาตรการหรือวิธีการเพื่อป้องกันอาชญากรรมตามแนวทางของยุติธรรมชุมชน กล่าวคือชุมชน มีบทบาทหน้าที่ในการสร้างคุณภาพชีวิตหรือความกินดีอยู่ดีในชุมชน ในการสร้างวิธีการต่างๆ ไม่ได้เป็นเพียงหน้าที่ของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงนักพัฒนาชุมชน นักสวัสดิการสังคม ฯลฯ งานยุติธรรมชุมชนสามารถทำได้ทั้งในชุมชนที่มีปัญหาและไม่มีปัญหาอาชญากรรม เพราะเป้าหมายหลักของงานยุติธรรมชุมชนคือการยกระดับความปลอดภัยของชุมชน

^{๕๕} Bazemore, G. & Schiff, M. (Eds.). *Restorative Community Justice: Repairing Harm and Transforming Community*, (Cincinnati: Anderson Publishing, 2001), p.20๖-๒๐๙.

^{๕๖} จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย, *ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือกแนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์*, (ม.ป.ท.: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า 232-234

^{๕๗} จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย, *ยุติธรรมชุมชน, ในยุติธรรมชุมชนและยุติธรรมเชิงสมานฉันท์*, (ม.ป.ท.: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2550) หน้า 34.

งานยุติธรรมชุมชนเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะสร้างความมั่นคงให้แก่ชุมชนที่ไม่มีปัญหาอาชญากรรม ใน ส่วนของชุมชนที่มีปัญหาอาชญากรรมนั้น งานยุติธรรมชุมชนก็เป็นวิธีการในการแก้ไขปัญห าอาชญากรรมโดยชุมชนเอง^{๕๘}

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชน

๒.๓.๑ ความสำคัญและความเป็นมาของยุติธรรมชุมชน

ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙๗๐ มีการนำระบบยุติธรรมทางเลือกและยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ยุติธรรมชุมชนเป็นอีกแนวคิดที่ได้เปิดพื้นที่ของชุมชนในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมขึ้นอีกครั้งหนึ่งเพื่อ เป็นทางเลือกในการเข้าถึงความยุติธรรมทำให้ประชาชนปลอดภัยและชุมชนมีความเข้มแข็งไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งการใช้ "ชุมชน" เป็นฐานคติในการอธิบาย แทนการใช้ "กระบวนการยุติธรรมเชิงสถาบัน" เป็นหลักนี้ กล่าวคือเป็นการเปลี่ยนวิธีการอธิบายความยุติธรรมจากการใช้ทฤษฎีความยุติธรรมของ เจ้าหน้าที่รัฐมาใช้ทฤษฎีความยุติธรรมของชุมชนซึ่งให้ความสำคัญกับ "เหยื่ออาชญากรรม" โดยการ ผนึกกำลังจัดระเบียบชุมชนและเยียวยาสมานฉันท์แทนยุติธรรมชุมชนจึงเป็นนวัตกรรมยุติธรรมใน ลักษณะแนวคิดและยุทธวิธีที่ปรากฏขึ้นร่วมสมัย มีการกิจเชิงปฏิบัติการของกระบวนการยุติธรรมใน การขับเคลื่อนพันธกิจ "ชุมชนปลอดภัย" ให้ได้ผลบรรลุเป้าหมายสอดคล้องกับวิถีชีวิตตามความเป็น จริยของชุมชน โดยเน้นดำเนินกิจกรรมยุติธรรมในพื้นที่ชุมชนหนึ่งซึ่งเป็นสถานที่เกิดอาชญากรรมและ เป็นที่ซึ่งได้รับผลกระทบสูงสุดโดยไม่เน้นการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นสถาบันที่สังคม สร้างขึ้น ยุติธรรมชุมชนเสนอทางออกเพื่อทบทวนว่านโยบายของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักจะ สามารถสร้าง "ชุมชนปลอดภัย" ให้เกิดขึ้นในสถานที่อยู่อาศัยและที่ทำงานได้อย่างไร ^{๕๙}

ยุติธรรมชุมชนเป็นเรื่องของกิจกรรมสร้างความปลอดภัยความเป็นธรรม ความยุติธรรมและ ความสงบสุข โดยชุมชนเพื่อชุมชนหรือเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐบทบาทภารกิจหลักของยุติธรรมชุมชน คือ การเสริมพลัง การป้องกันและการสร้างภูมิคุ้มกันจากปัญหาอาชญากรรมการเยียวยาและการ จัดการความขัดแย้ง ดังนั้น ยุติธรรมชุมชนจึงมีความสำคัญก่อให้เกิดประโยชน์รูปธรรมหลายประการ เช่น การนำทุนทางสังคมมาใช้ประโยชน์ ประชาชนมีโอกาสดำเนินความยุติธรรมได้ดีขึ้น เสริม ประสิทธิภาพและลดภาระของกระบวนการยุติธรรมหลักสร้างความสำนึกความเป็นชุมชนและรักษา ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่ ^{๖๐}

๒.๓.๒ บทบาทและภารกิจของยุติธรรมชุมชน

จากการศึกษาพบว่าบทบาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีภารกิจ ๖ ด้านประกอบด้วย

๑. ภารกิจที่ ๑ การส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานการดำเนินงานของส่วนราชการ หน่วยงานและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน

^{๕๘} อังคณา บุญสิทธิ์,กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และวัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นไทย, ใน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับสังคมไทย, (กรุงเทพฯ: กรมคุมประพฤติ,2548)

^{๕๙} จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย,ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือกแนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์, (ม. ป.ท.: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๕๖), หน้า ๒๒๖.

^{๖๐} จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย,เพ็ญอักษร,หน้า 227.

๒. การกิจที่ ๒ การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมมีขอบเขตเกี่ยวกับการจัดระเบียบชุมชน ป้องกัน ควบคุม สร้างภูมิคุ้มกันจากอาชญากรรมและการกระทำผิดเป็นการกระทำที่จะยับยั้งหรือชะลอเวลาไม่ให้นำไปสู่สถานการณ์การเกิดอาชญากรรมและการกระทำผิด รวมไปถึงการลดหรือหยุดยั้งพฤติกรรมเสี่ยงที่จะนำไปสู่การกระทำความผิดหรือการก่ออาชญากรรม ^{๖๑}

๓. การกิจที่ ๓ การพิจารณาเรื่องราวเรียนร้องทุกข์ ปัญหาความไม่เป็นธรรมของประชาชน และรับแจ้งเบาะแสข้อมูลการกระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนการช่วยเหลือ ดูแลให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหแก่ผู้ได้รับความเดือดร้อน ผู้ที่ต้องการคำแนะนำทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

๔. การกิจที่ ๔ การจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท เป็นการกระทำที่ยุติหรือบรรเทาความรุนแรงของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยการให้ประสานงานดำเนินการเองในชุมชนหรือให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนตามรูปแบบวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรง โดยมีวิธีการในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การไกล่เกลี่ย การประชุมกลุ่มครอบครัววิธีการของท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ ^{๖๒}

๕. การกิจที่ ๕ การเยียวยา ยุติธรรมชุมชนมีการเยียวยาผู้เสียหายและผู้ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมจะต้องได้รับการฟื้นฟูเมื่อเกิดความเสียหาย ^{๖๓} เป็นการเยียวยาความเสียหายหรือความรุนแรงที่เกิดจากอาชญากรรมหรือการกระทำผิดเป็นการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมหรือการกระทำความผิดกฎหมายของสังคม ^{๖๔}

๖. การกิจที่ ๖ การรับผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชน (การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและผู้พ้นโทษ) คือมีการทำให้เหยื่อหรือผู้เสียหายและผู้กระทำผิดได้กลับคืนสู่สังคม (Bazemore and Schiff, ๒๐๐๑) เป็นการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมปรับปรุงแก้ไขความประพฤติและจิตใจของผู้กระทำความผิดกลุ่มที่ได้รับโอกาสพ้นโทษออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักมาใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยจะมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยฟื้นฟูพฤติกรรมและจิตใจของผู้กระทำผิด เช่น การทำงานบริการสังคม การทำงานบริการสังคมเพื่อชดเชยความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม ^{๖๕}

- องค์ประกอบของยุติธรรมชุมชน

^{๖๑} กิตติพงษ์ กิตยารักษ์และจุฑารัตน์เอื้อ อำนวย, ยุติธรรมชุมชน : บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน, (กรุงเทพฯ:โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.,2550), หน้า 114-130

^{๖๒} กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์เอื้อ อำนวย, เพิ่งอ้าง, หน้า 114-130.

^{๖๓} Bazemore, G. & Schiff, M. (Eds.). *Restorative Community Justice: Repairing Harm and Transforming Community*, (Cincinnati: Anderson Publishing,2001), p.205).

^{๖๔} กิตติพงษ์ กิตยารักษ์และจุฑารัตน์เอื้อ อำนวยยุติธรรมชุมชน : บทบาทการอำนวยความยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน, (กรุงเทพฯ:โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.,2550)

^{๖๕} จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย,ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือกแนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์, (ม.ป.ท.: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๕๖), หน้า ๒๒๖.

Karp and Clear (๒๐๐๐) ให้องค์ประกอบของแนวคิดยุติธรรมชุมชนที่สำคัญ มี ๕ ประการ คือ ๑. เน้นการดำเนินงานพื้นที่ในละแวกเดียวกัน (Neighborhood Level) ๒. เน้นการดำเนินงานในลักษณะการแก้ปัญหา (Problem Solving) ๓. เน้นการดำเนินงานแบบกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ (Decentralizes Authority and Accountability) ๔. เน้นการดำเนินงานที่คำนึงถึงความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของชุมชน (Gives Priority to a Community's Quality of Life) และ ๕. เน้นการดำเนินงานโดยชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม (Involves Citizens in the Justice Process) กิตติพงษ์ และจุฑารัตน์ (๒๕๕๘) กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของยุติธรรมชุมชน มี ๔ ประการคือ ประการที่ ๑ เป็นการดำเนินการในระดับชุมชนโดยชุมชนและเพื่อชุมชน ประการที่ ๒ เป็นการดำเนินการโดยชุมชนเองหรือโดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับชุมชนในรูปแบบ "หุ้นส่วน" ประการที่ ๓ กรอบการดำเนินกิจกรรมมีลักษณะกว้างกว่ากรอบของกระบวนการยุติธรรมหลักซึ่งอยู่บนฐานของความเป็นธรรมตามธรรมชาติแต่รวมถึงความเป็นธรรมทางสังคมและประการที่ ๔ การดำเนินกิจกรรมมีรูปแบบที่ยืดหยุ่นหลากหลาย โดยจะมีลักษณะเป็นการระดมทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชนมาใช้ในการสร้างความปลอดภัยจากอาชญากรรมความเป็นธรรม ความยุติธรรม และความสงบสุขในสังคม โดยไม่ยึดติดอยู่กับกรอบของกฎหมายและกฎระเบียบแห่งรัฐเท่านั้นโดยอาจเป็นการดำเนินการเชิงรุกเพื่อป้องกันปัญหาหรือดำเนินการร่วมกับกระบวนการยุติธรรมหลักหรือดำเนินการเป็นเอกเทศโดยชุมชนเอง ดังนั้น อัตลักษณ์ที่สำคัญของยุติธรรมชุมชนจะต้องมุ่งเน้นการดำเนินงานในพื้นที่ละแวกเดียวกัน เน้นการดำเนินงานในลักษณะการแก้ปัญหาและการดำเนินงานแบบกระจายอำนาจความรับผิดชอบและจะต้องมีการดำเนินงานที่คำนึงถึงความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เน้นการดำเนินงานโดยชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม การดำเนินการในระดับชุมชนโดยชุมชนและเพื่อชุมชนโดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับชุมชนในรูปแบบหุ้นส่วนซึ่งกันและกัน เป็นการดำเนินกิจกรรมมีลักษณะกว้างและมีวิธีการดำเนินกิจกรรมที่มีลักษณะ รูปแบบที่ยืดหยุ่นหลากหลาย^{๖๖}

- ยุติธรรมชุมชนในประเทศไทย

กระทรวงยุติธรรมได้จัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัด (สยจ.) ขึ้น เป็นหน่วยงานภายในสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม ในฐานะเป็นผู้แทนกระทรวงยุติธรรมและสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมและทำหน้าที่บริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด รวมทั้งดำเนินการตามระบบการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ ซึ่งได้เริ่มดำเนินการจัดตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ในทุกจังหวัด (๗๕ จังหวัด) ต่อมาได้มีการจัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดสาขาขึ้น ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๙ จนถึงปัจจุบันจำนวน ๕ แห่งได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่สาขาฝาง, จังหวัดตากสาขาแม่สอด, จังหวัดยะลา สาขาเบตง, จังหวัดสุราษฎร์ธานี สาขาเกาะสมุย และจังหวัดสุรินทร์ สาขารัตนบุรีและล่าสุดได้จัดตั้งจังหวัดบึงกาฬขึ้น รวมทั้งสิ้น ๘๑ แห่ง

^{๖๖} Karp, D. R. & Clear, T. D. (2000). Community Justice: A Conceptual Framework.

Retrieved date March 11, 2016 from

<https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=185527.p.330>.

ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๔ ปลัดกระทรวงยุติธรรมได้มีนโยบายให้ดำเนินการจัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเป็นส่วนราชการตามกฎหมาย ตามแนวทางการจัดส่วนราชการบริหารส่วนภูมิภาคได้มีการจัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดนำร่อง จำนวน ๕ แห่ง ได้แก่ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา ขอนแก่น เชียงใหม่ สุราษฎร์ธานีและปัตตานีและในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้จัดตั้งสำนักงานยุติธรรมนำร่องเพิ่มขึ้นอีก ๕ แห่ง ได้แก่ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดนครปฐม พิษณุโลก นครราชสีมา อุตรธานีและพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้จัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดนำร่องเพิ่มเติม จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดชลบุรีและสงขลา และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้จัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเพิ่มเติม จำนวน ๗ แห่ง ได้แก่ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดเชียงราย นครสวรรค์ ลพบุรี สกลนคร อุบลราชธานี จังหวัดเพชรบุรี และภูเก็ต โดยจัดให้มีอัตรากำลังข้าราชการไปช่วยราชการประจำและจัดสรรงบประมาณและครุภัณฑ์เพิ่มเติมพิเศษ โดยมีหน้าที่และอำนาจของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด

๑. เป็นผู้แทนกระทรวงยุติธรรมในส่วนภูมิภาค รวมทั้งสนับสนุนการปฏิบัติงานของส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรมที่ไม่มีหน่วยงานในจังหวัด

๒. จัดทำแผนปฏิบัติการราชการกระทรวงยุติธรรมระดับจังหวัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด

๓. บูรณาการด้านบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมและเสริมสร้างความยุติธรรมทางสังคมในพื้นที่จังหวัด

๔. ดำเนินงานกองทุนยุติธรรมระดับจังหวัด

๕. พัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในภารกิจของกระทรวงยุติธรรมศูนย์ยุติธรรมชุมชนและอาสาสมัครศูนย์ยุติธรรมชุมชน รวมทั้งติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

๖. ให้คำปรึกษาทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งให้ข้อมูลงานบริการของส่วนราชการสังกัดกระทรวงยุติธรรม

๗. รับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์และรับแจ้งเบาะแสการกระทำผิดกฎหมาย การตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น การส่งเรื่องและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการติดตามผลและการแจ้งผลการดำเนินงาน

๘. ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องที่ได้รับมอบหมาย^{๖๗}

สำหรับการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนในประเทศไทย มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อขับเคลื่อนงานศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยมีการกำหนดกรอบภารกิจศูนย์ยุติธรรมชุมชน ๕ ด้าน และขั้นตอนการรับเรื่อง ร้องทุกข์ ร้องเรียน ดังต่อไปนี้^{๖๘}

^{๖๗} อัครกร ไชยพงษ์, วชิรวิทย์ อิทธิธนาศุภวิชัย และนิรมล ยินดี, มาตรการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ให้ประสบความสำเร็จและการนำมาใช้, วาสารกระบวนการยุติธรรม ปีที่ 12 เล่มที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2562) หน้า 77-92.

^{๖๘} สำนักงานยุติธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กระทรวงยุติธรรม, คู่มือการปฏิบัติงานศูนย์ยุติธรรมชุมชน, ฉบับที่ ๑ พิมพ์ครั้งที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓, หน้า ๓-๑๑.

ภารกิจ 5 ด้าน ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

1

การป้องกันและควบคุม
อาชญากรรมในชุมชน

การเฝ้าระวังและป้องกันปัญหา
อาชญากรรม การทุจริต
ประพฤติดีชั่ว และการกระทำ
ผิดกฎหมายต่างๆ ในชุมชน

2

การรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์
และรับแจ้งเบาะแส

การรับเรื่องราวร้องเรียน ร้องทุกข์
ปัญหาความไม่เป็นธรรมของ
ประชาชน ตลอดจนช่วยเหลือดูแลให้
คำแนะนำ และแก้ไขปัญหาใน
เบื้องต้นแก่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน

3

การจัดการความขัดแย้ง
การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท

ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความ
ขัดแย้งในชุมชนตามหลักความ
ยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริต และการ
เสริมสร้างความสามัคคีใน
ชุมชน

4

การเยียวยาหรือเสริมพลังแก่เหยื่อ
อาชญากรรมและความรู้ของชุมชน

ให้ความช่วยเหลือ ดูแลผู้ได้รับ
ความเสียหายหรือได้รับ
ผลกระทบจากอาชญากรรม และ
ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
เพื่อดำเนินการตามหน้าที่

5

การรับผู้พ้นโทษ
หรือผู้ถูกคุมประพฤติกลับสู่สังคม

ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์
และบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำ
ความผิดและผู้พ้นโทษให้กลับ
มาเป็นพลเมืองดี และไม่
หวนกลับไปกระทำผิดอีก

สถานที่ตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน
และการปฏิบัติงานชุมชน ดังนี้

สถานที่ตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนต้อง
เป็นสถานที่ที่ปลอดภัย ทัศนียภาพ
สงบเหมาะสมแก่การปฏิบัติงาน

กลุ่มของ เยาวชน วัยรุ่น ร้องทุกข์
ประสานงานหน่วยงาน สภ. หรือหน่วยงานที่
เกี่ยวข้อง

ไม่เอื้ออำนวยให้ดำเนินกิจกรรมที่ไม่
เป็นที่ยอมรับในทางศีลธรรม

ประชาสัมพันธ์ศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยใช้
เวทีประชุมหมู่บ้าน และเสียงตามสายของ
หมู่บ้าน

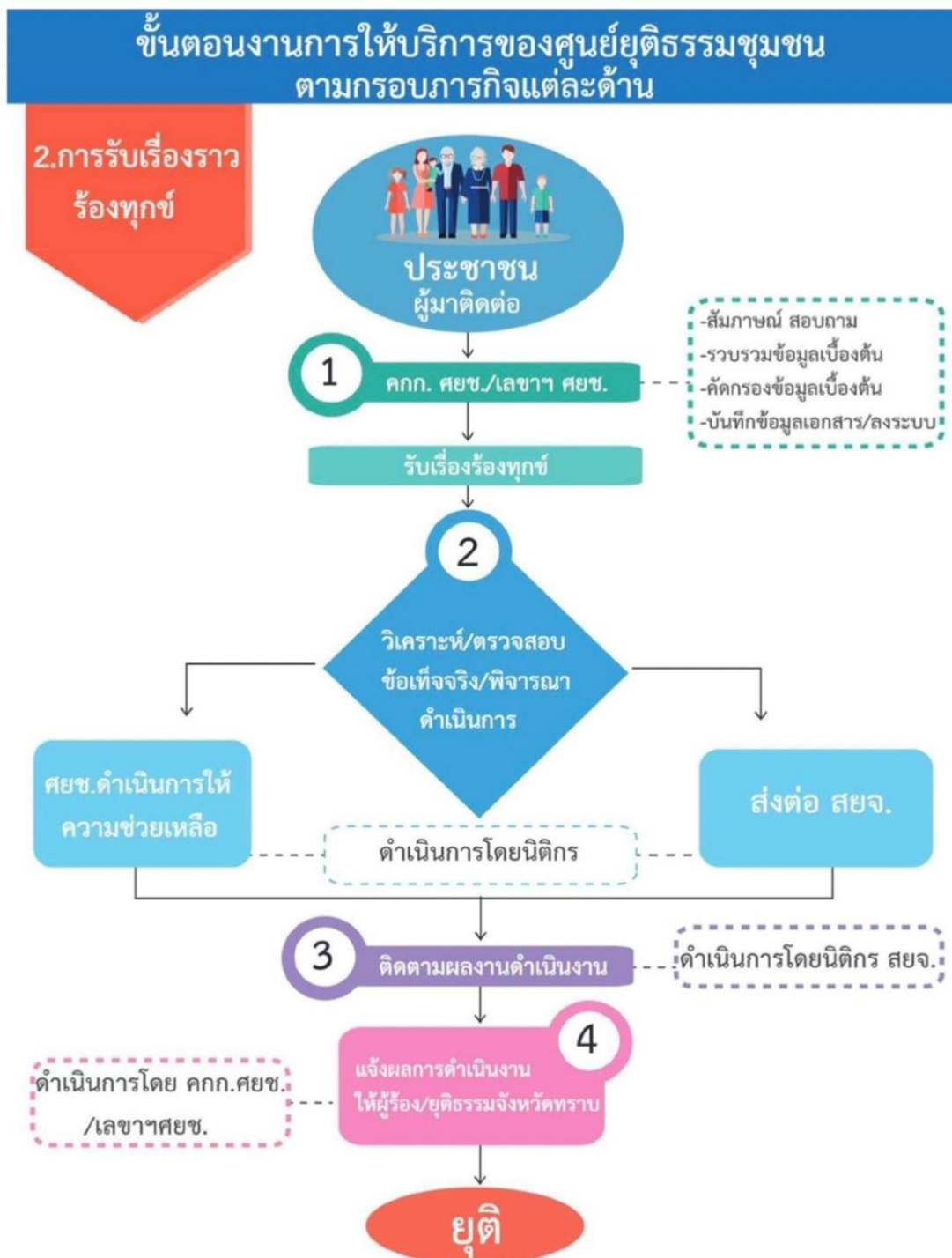

เจ้าหน้าที่ ศยช. ต้องทำหน้าที่คัดกรองเรื่องในการขอรับบริการจากประชาชนได้ทุกเรื่อง และต้องรู้ถึงกระบวนการขั้นตอนการให้บริการของงานที่อยู่ในสำนักงานยุติธรรมจังหวัด/ศูนย์ยุติธรรมชุมชน เช่น การรับเรื่องราวร้องเรียนร้องทุกข์, การไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท, กองทุนยุติธรรม, การให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา

ขั้นตอนงานการให้บริการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตามกรอบภารกิจแต่ละด้าน

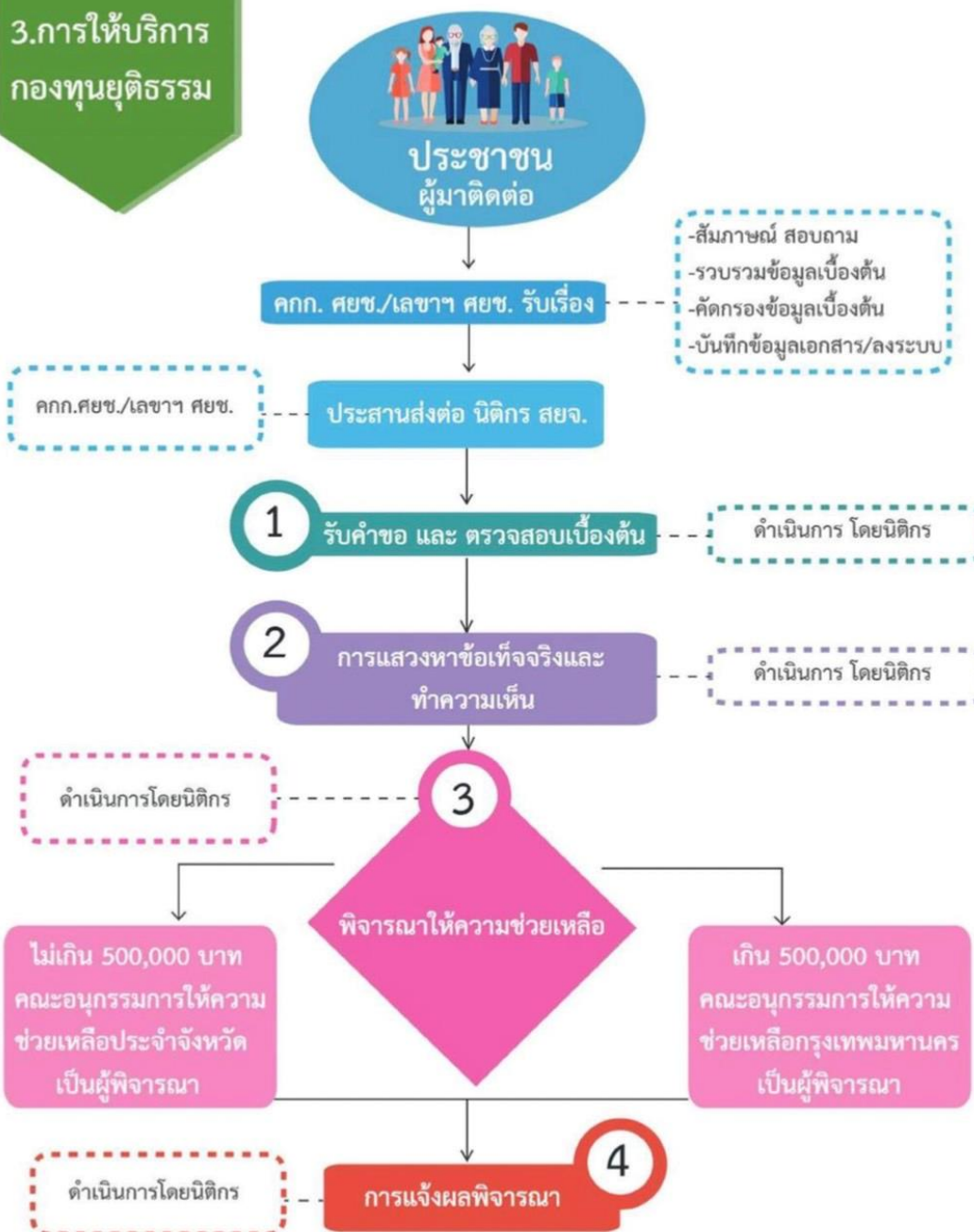
1.ด้านการให้ คำปรึกษากฎหมาย

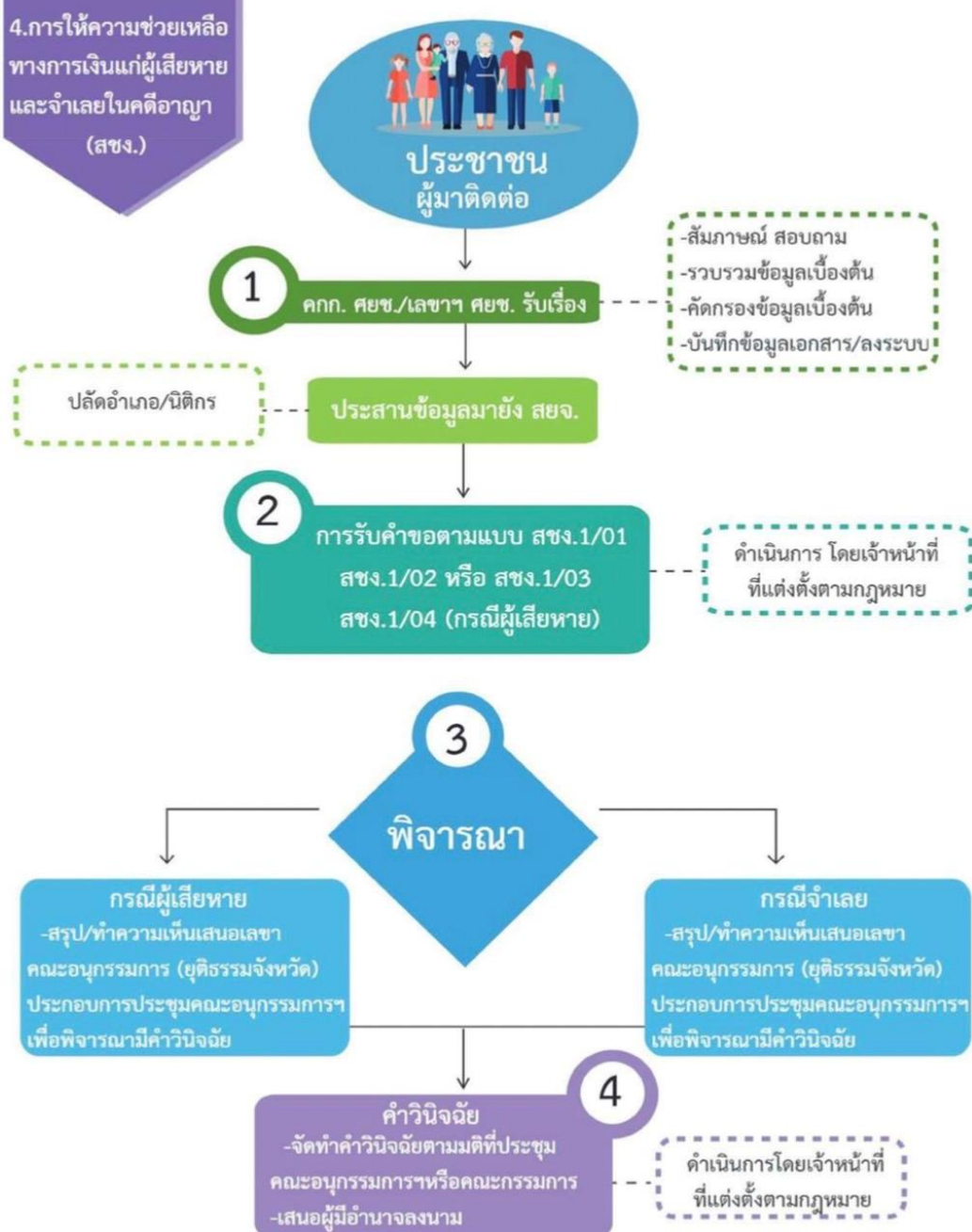
ขั้นตอนงานการให้บริการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตามกรอบภารกิจแต่ละด้าน

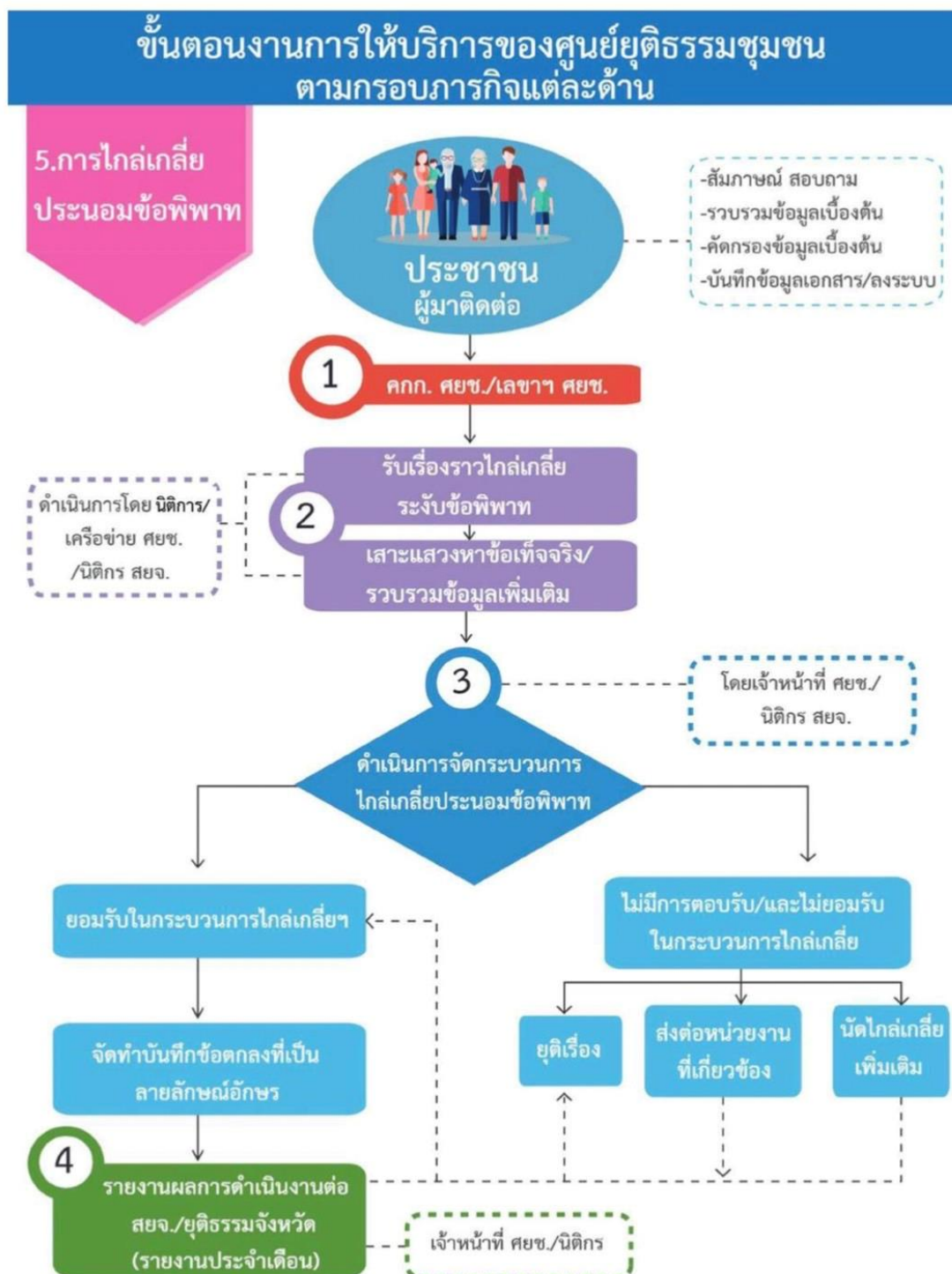
3.การให้บริการ กองทุนยุติธรรม

ขั้นตอนงานการให้บริการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตามกรอบภารกิจแต่ละด้าน

4.การให้ความช่วยเหลือ
ทางการเงินแก่ผู้เสียหาย
และจำเลยในคดีอาญา
(สชง.)

ขั้นตอนงานการให้บริการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ตามกรอบภารกิจแต่ละด้าน

6. การคืนคนดี สู่สังคม

เตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว

กลไกการติดตาม ดูแลและช่วยเหลือ

กลไกการติดตาม ดูแลและช่วยเหลือในระดับพื้นที่

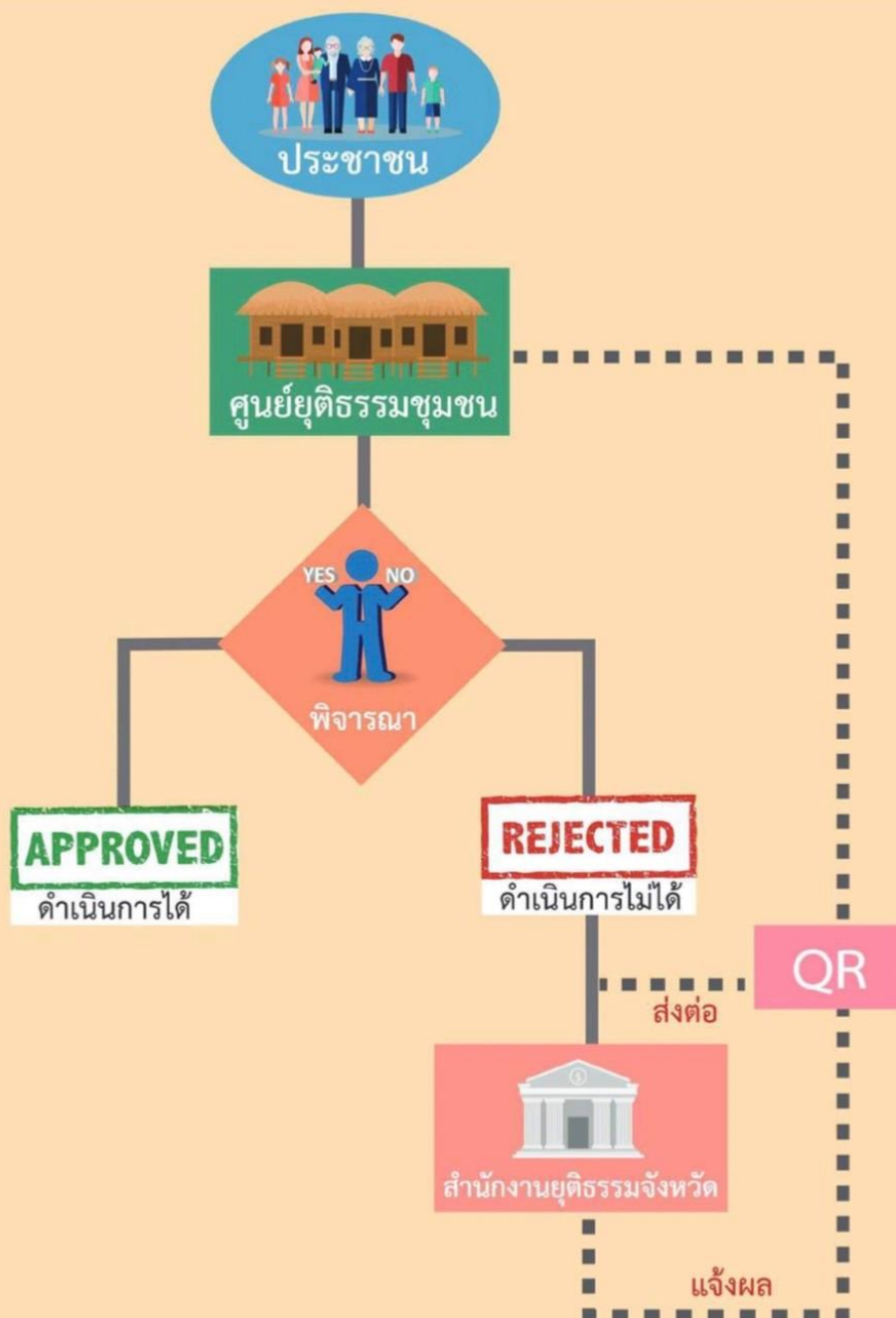
สำนักงานคุมประพฤติ

สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

จัดอบรมอาสาสมัคร คุมประพฤติ

ขั้นตอนการให้บริการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับสันติวิธี

๒.๔.๑ สันติวิธี (Non-violence)

เมื่อพิจารณาถึงความหมายของสันติวิธี พบว่าเป็นคำที่มีการใช้กันมากแวดวงการศึกษาของไทย และมักใช้คำว่าสันติวิธีปนกันกับคำว่า อหิงสา เพราะมีใจความบางประการที่คล้ายคลึงกัน เพียงแต่แตกต่างกันตรงที่ คำว่าอหิงสา เน้นที่ศาสนาธรรม ในขณะที่สันติวิธีเน้นไปที่กระบวนการทางสังคมและการเมือง ได้นิยามสันติวิธีว่า เป็นการแก้ไขความขัดแย้ง หรือการตอบโต้สถานการณ์หนึ่งๆ โดยไม่ใช้ความรุนแรงต่อ คู่กรณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นการประทุษร้ายต่อร่างกายและชีวิต^{๖๙} นอกจากนี้ สันติวิธี หมายถึง วิธีที่กลุ่มบุคคลหรือมวลชนใช้ต่อสู้เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนปรารถนาในบางอย่างหรือเพื่อให้รัฐ หรือผู้มีอำนาจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่าง เช่น การจัดชุมนุมหยุดงานประท้วง การคว่ำบาตรทางด้าน เศรษฐกิจ หรือวิธีฝ่าฝืนกฎหมาย (ดื้อแพ่ง) เช่น การปิดถนน เป็นต้น^{๗๐}

จากความหมายดังกล่าวทำให้เห็นว่า สันติวิธีนั้นนอกจากจะมีนัยที่มุ่งเน้นไปที่การแก้ไขปัญหา โดย ปราศจากความรุนแรงแล้ว ยังมีนัยที่สะท้อนให้เห็นถึงการเป็นยุทธศาสตร์อย่างหนึ่งในการจัดการกับความ ขัดแย้งโดยไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม บุคคลอื่น และสัตว์ต่างๆ เป็นต้น ขณะที่โคทม อารียา (Areeya, ๒๐๐๓) กล่าวถึง สันติวิธี ในลักษณะการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ เช่น การใช้ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงเพื่อให้รัฐ เปลี่ยนแปลงนโยบายหรือพฤติกรรม ซึ่งผลของการใช้สันติวิธีจะมีความยั่งยืน และเป็นไปตามหลักจริยธรรม หรือศาสนาธรรมได้ดีกว่าการใช้ความรุนแรง

สรุปได้ว่า สันติวิธี เป็นกระบวนการตอบโต้กับสถานการณ์ความขัดแย้งในรูปแบบที่ไม่ใช้กำลังทางกายภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ดังนั้นสันติวิธีจึงไม่ได้หมายความถึง (ความเฉื่อยชา Passive) และ (การไม่กระทำ Inaction) หากแต่เป็นการกระทำ หรือการแสดงออกในรูปแบบหนึ่งที่ไม่ใช้ความรุนแรง เช่น การเดินขบวนประท้วง การติดป้ายสัญลักษณ์ การฉีกบัตรเลือกตั้ง เพื่อแสดงเจตนารมณ์ทางการเมือง การอดอาหาร การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ หรือไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ รวมไปถึงการเจรจาและ การไกล่เกลี่ยกับคู่ขัดแย้ง เป็นต้น ดังจะเห็นว่า ผู้ที่ใช้สันติวิธีในการแก้ไขความขัดแย้ง จะไม่ต้องการใช้ความ รุนแรงและไม่ต้องการทำให้การต่อสู้นั้นมีผู้คนบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ซึ่งแน่นอนว่า ผู้ใช้สันติวิธีจะต้องเป็น ผู้ต้องใช้ความกล้าหาญในการชนะใจตนเอง ใช้ความอดทน สามารถควบคุมตนเองได้ และมีความเข้าใจ ความรักต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

๒.๔.๒ หลักคิดของสันติวิธี (Non-Violence Concepts)

หลักคิดของสันติวิธีคือการไม่ใช้ความรุนแรง เนื่องจากการใช้ความรุนแรงเป็นตัวก่อให้เกิดความ แตกแยก และสร้างความเสียหายต่อจิตใจและร่างกายทั้งในส่วนของปัจเจกและส่วนรวม ในการ

^{๖๙} Paisal Visalo, *Before the Relationship Ends*, (Bangkok: Post Publishing Printing, 2012), ใน บุขบง ชัยเจริญวัฒน์ และ เหมือนขวัญ เรณูมาศ, สันติวิธี : การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี, *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร* ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2560), หน้า 6.

^{๗๐} Tamtai, M, *Conflicts Management with Peaceful Means in Peaceful Means and the National Security*, Handout for the Seminar to Solve Conflicts in Thai Society with the New Constitution, (1998) ใน บุขบง ชัยเจริญวัฒน์ และ เหมือนขวัญ เรณูมาศ, สันติวิธี : การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี, *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร* ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2560), หน้า 6.

ใช้แนวทาง สันติวิธีจึงต้องทำความเข้าใจถึงหลักคิดของสันติวิธี ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๘ ประการดังต่อไปนี้

๑) ปฏิเสธการใช้ความรุนแรงอย่างสิ้นเชิง ความรุนแรงมีผลเป็นการทำลาย ทำลายทั้งในแง่ของ ความสัมพันธ์ของคู่กรณีและสถานการณ์ ความขัดแย้ง ทำให้ทิศทางของความขัดแย้งเปลี่ยนแปลงไปในทาง ลบ และความรุนแรงจะทำให้ข้อเรียกร้องที่ชอบธรรมของฝ่ายผู้ใช้ความรุนแรงกลายเป็นสิ่งที่ไม่ชอบธรรม ฉะนั้นจะเห็นว่า แม้ว่าจะมีข้อเรียกร้องที่เป็นธรรมเพียงใด หากวิธีการเรียกร้องข้อเรียกร้องนั้นไม่เป็นธรรมก็ ไม่สามารถได้รับการตอบสนองจากฝ่ายตรงข้าม

๒) โจมตีที่ปัญหา ไม่โจมตีที่ ‘ตัวบุคคล’ หลักคิดนี้เป็นการแยก (ปัญหา) ออกจาก (ตัวบุคคล) คือ เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น สิ่งที่ต้องจัดการกับความขัดแย้งนั้น คือ จัดการที่ (ปัญหา) ไม่โจมตีหรือมุ่งจัดการที่ (ตัวบุคคล) เพราะหากเรามุ่งโจมตีหรือจัดการที่ตัวบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างเรากับคู่กรณีจะยิ่งดิ่งต่ำลง ต่างฝ่ายต่างปกป้องตนเองและคิดหาแต่วิธีโจมตีกลับกันไปมา ซึ่งแน่นอนว่า วิธีการดังกล่าวไม่ได้เป็น ประโยชน์ต่อการจัดการความขัดแย้ง ในขณะที่เดียวกันก็จะเป็นการสร้างกำแพงปิดกั้นทางออกที่เป็นไปได้ ของปัญหา

๓) สร้างความสัมพันธ์อันดี ความสัมพันธ์ที่ดี ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจต่อกัน (Trust) ซึ่งการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันนั้น จัดได้ว่าเป็นขั้นตอนสำคัญลำดับต้นๆ ของการจัดการความขัดแย้ง ด้วยแนวทางสันติวิธี เนื่องจากในการจัดการความขัดแย้งนั้น ก่อนที่คู่กรณีจะไปสู่ขั้นตอนของการพูดคุยกัน สัมพันธภาพของคู่กรณีต้องได้รับการฟื้นฟูเสียก่อน เพราะหากสัมพันธภาพที่ดีหรือความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง กันของคู่กรณีไม่ได้รับการฟื้นฟู คู่กรณีก็จะเกิดความหวาดระแวงต่อคำพูดของอีกฝ่ายมากเสียกว่าการเปิดใจ ยอมรับฟังอีกฝ่าย จนกระทั่ง ในท้ายที่สุดก็จะทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายไม่สามารถเข้าใจกันและกัน รวมทั้งไม่ ยอมรับข้อเสนอของกันและกัน

๔) ไม่มุ่งเอาชนะกัน แต่สร้างความร่วมมือกัน ในการแก้ไขความขัดแย้งนั้น คู่กรณีจะต้องไม่อยู่ บนฐานคิดแบบการเล่นเกมส์ คือ มีฝ่ายแพ้และมีฝ่ายชนะ เพราะหากคิดเช่นนั้น คู่กรณีจะมีแนวโน้มในการใช้ วิธีการรุนแรง การบิดเบือนข้อมูล และการหักหลังกัน ซึ่งการกระทำทั้งหมดที่กล่าวมานี้ มีแต่จะทำให้ความ ขัดแย้งเกิดการขยายตัวและบานปลายมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้าม หากคู่กรณีสลัดทิ้งวิธีการคิดแบบการ เล่นเกมส์ออกไป และหันหน้ามาร่วมมือกัน คิดหาทางออกที่สร้างสรรค์ ก็จะสามารถบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ได้อย่างเต็มที่

๕) ตอบสนองความต้องการของทุกฝ่าย โดยส่วนใหญ่แล้ว ความขัดแย้งที่มีความรุนแรงเข้ามา เกี่ยวข้องด้วย เกิดจากการที่ความต้องการขั้นพื้นฐานของคู่กรณีไม่ได้รับการตอบสนอง ดังนั้น ถ้าจะแก้ไขความขัดแย้ง ความต้องการขั้นพื้นฐานของทุกฝ่ายจะต้องได้รับการตอบสนองเสียก่อน ซึ่งจะทำได้บนพื้นฐาน ของความร่วมมือกัน

๖) มองทุกคนมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน การมองผู้อื่นว่าเป็นมนุษย์เหมือนๆ กับเรา เป็นปัจจัย ที่จะป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อกัน เพราะการทำลาย หรือการทำร้ายบุคคลอื่นที่เราคิดว่ามีความเป็น มนุษย์ มีครอบครัวที่รัก มีสุข มีทุกข์ มีเจ็บ มีเสียใจเฉกเช่นเดียวกับเรา เราก็จะกระทำความรุนแรงต่อเขาได้ยาก ลำบากขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากเรามองผู้อื่นว่ามีไม่มนุษย์ เราจะกระทำความรุนแรงต่อผู้นั้นได้ง่ายขึ้น ดังเช่นที่ครั้งหนึ่ง พระกิตติวุฒิทโธ เคยเสนอแนวคิดที่ว่า “ฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่บาป” แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่ มีอิทธิพลต่อความคิดของผู้คนให้เชื่อว่า การฆ่าหรือการใช้ความ

รุนแรงต่อคนที่มีอุดมการณ์คอมมิวนิสต์เป็น สิ่งที่สามารถกระทำได้ โดยไม่บาป ^{๗๑} ซึ่งแนวคิดข้างต้น เป็นการชี้ให้เห็นว่า เราไม่ได้นับว่า ‘ชีวิต’ ทุกชีวิตคือ ‘ชีวิต’ แต่เราพยายามมองว่า ‘ชีวิต’ ของใคร ควรถูกนับว่าเป็น ‘ชีวิต’ บ้าง และเมื่อเรา มองว่าคอมมิวนิสต์ ‘ไม่ใช่ชีวิต’ เราจึงเกลียด ต่อต้านและ พร้อมที่จะใช้ความรุนแรงต่อคนที่เป็นคอมมิวนิสต์ อันเป็นวิธีคิดและวิธีปฏิบัติที่ตรงข้ามกับสันติวิธี อย่างสิ้นเชิง

๓) เน้นทั้งเหตุผลและความรู้สึก การจัดการความขัดแย้ง คือ การจัดการกับวิธีที่ผู้คนคิดและ รู้สึก ดังนั้นการใช้เหตุผล(Head) เพียงอย่างเดียวในการจัดการความขัดแย้ง เป็นสิ่งที่นักสันติวิธีมองว่า ไม่สามารถ แก้ไขปัญหาได้ เนื่องจากการจัดการความขัดแย้งที่ดี ควรต้องใช้ทั้งเหตุผลและความรู้สึก เป็นปัจจัยขับเคลื่อน ดังเช่น ตัวอย่างการเจรจาสันติภาพระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ คู่เจรจาในฐานะตัวแทนของ ประเทศใช้เวลาในการเจรจาเป็นปี ก็ไม่สามารถสงบศึกและหาข้อตกลง ร่วมกันได้ แต่ภายหลังจากที่คู่เจรจา จากทั้งสองประเทศใช้เวลาพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจความรู้สึกกัน และกันเพียงไม่กี่นาที ในฐานะคนเป็นพ่อ หรือผู้นำของประเทศ ที่ไม่ต้องการเห็นลูกของตนได้รับ ผลกระทบจากสงคราม ทั้งสองฝ่ายก็กลับตกลงกันได้ อันเป็นที่มาของสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างกัน ในที่สุด

๔) กล้าและสร้างสรรค์ ความรุนแรงมีแรงผลักดันมาจากความกลัว เช่น กลัวสูญเสียอำนาจ จึงต้องมีการใช้ความรุนแรงในการปกป้องอำนาจของตนไว้ แต่การใช้สันติวิธีนั้นต้องขจัดความกลัว ออกไป และจะต้องมีแรงผลักดันมาจากความกล้า คือ ต้องมีความกล้าเผชิญกับความจริง กล้าที่จะตั้งคำถาม กล้าคิด กล้าทำจัดจตติ กล้าที่จะยอมสูญเสียผลประโยชน์บางสิ่งบางอย่าง และกล้าที่จะพูดคุย ซึ่งความกล้าเหล่านี้จะ นำพาเราไปสู่การเปิดใจยอมรับการพูดคุยกับอีกฝ่ายอันเป็นการกระทำที่ สร้างสรรค์และจำเป็นอย่างมากต่อ การจัดการความขัดแย้ง ^{๗๒}

โดยสรุป สันติวิธี คือแนวคิดหนึ่งที่เชื่อว่า มนุษย์นั้นมีเหตุผล สามารถเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และอยู่ ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติได้ ส่วนการแก้ไขความขัดแย้ง หมายถึง การตอบโต้หรือตอบสนองใน สถานการณ์ ความขัดแย้งหนึ่งๆ และสำหรับการแก้ไขปัญหความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี จึง หมายถึง การแก้ไขความ ขัดแย้งโดยปราศจากการใช้ความรุนแรง ปราศจากอคติ มีเพียงแต่ความกล้า ความร่วมมือ และการมุ่งสร้าง ความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน

^{๗๑} Kasetsiri, C, “The Dead of 1 Person, If Not Because of “Mr.Peud”, Then Because of Who?: The Intelligence Impasse and the History of “Thailand”. In “One Corpse- Mr. Peud” and the October 6 Bloodshed. The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Project ,October 6, 1976 (2008).

^{๗๒} Wongtanee, C., Main Theme of Conflicts Management with Peaceful Means, (Conflicts Management. Institute of Peace Studies, Prince of Songkla University,2011) , P. 377-465

๒.๔.๓ รูปแบบการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี (Non-Violence Approaches)

รูปแบบการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธีโดยพื้นฐานที่ใช้กันอยู่นั้น มีหลายรูปแบบ ส่วนการเลือกว่าจะนำรูปแบบใดไปใช้ ขึ้นอยู่กับสภาพความขัดแย้ง ความต้องการของคู่กรณี ขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่มี และสภาพแวดล้อม ซึ่งสามารถสรุปรูปแบบได้เป็น ๔ รูปแบบ ตามแผนภูมิดังต่อไปนี้

๑) การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง (Mediation) หมายถึง กระบวนการที่คู่กรณีซึ่งอาจจะ เป็น รัฐ บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใช้ในการแก้ไขปัญหา โดยสมัครใจมาพูดคุย อภิปรายถึงความแตกต่าง กันในเรื่อง ต่างๆ และเป็นกระบวนการที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายต่างตกลงพร้อมใจกันให้มีคนกลางเป็นผู้ไกล่เกลี่ย โดยหลัก การสำคัญของการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางมี ๔ ประการ คือ ๑. แยกคนออกจากปัญหา ๒. พิจารณาถึงจุด สนใจและผลประโยชน์ร่วมของคู่กรณี โดยไม่มุ่งเน้นที่จุดยืน ๓. สร้าง ทางเลือกที่หลากหลายให้กับคู่กรณี และ ๔. ใช้กฎ กติกาในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย เพื่อความ ยุติธรรม

ฉะนั้น การเลือกบุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นคนกลางก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน ได้กล่าวถึง คุณสมบัติที่ดีของคนกลางไว้ คือ ๑. มีความเป็นมิตรและเป็นที่ยอมรับทางสังคม เคารพต่อ ความคิดเห็นของ บุคคล ๒. มีประสบการณ์หรือความชำนาญในการจัดการความขัดแย้งมาก่อน ๓. มองโลกในแง่ดี มีความรู้สึก ร่วม ๔. มีความยืดหยุ่น ความอดทน ๕. มีความใจกว้าง มีความน่าเชื่อถือ และ ๖. ไม่อารมณ์ร้อน มีไหวพริบดี และมีความเชื่อมั่นในตนเอง^{๗๓} (Wattasup et al. ๒๐๐๗)

๒) การเจรจาต่อรอง (Negotiation) หมายถึง กระบวนการของบุคคลที่ต้องการแก้ไขปัญหา โดยสันติวิธี เพื่อให้เกิดการประนีประนอม พยายามหาข้อตกลงที่ยอมรับได้ของคู่สนทนาทั้ง ๒ ฝ่าย โดยมีการ เสนอข้อแลกเปลี่ยน ซึ่งนำผลประโยชน์มาให้ทั้ง ๒ ฝ่าย (Win-Win) โดยการเจรจาต่อรอง ไม่มีสูตรสำเร็จที่ตายตัว เนื่องจากการเป็นกรณีพิพาทกับ “คน” คนแต่ละคนก็ย่อมมีความแตกต่าง หลากหลายจึงไม่จำเป็นต้องมี สูตรเฉพาะในการเจรจาต่อรอง นอกจากนั้น กระบวนการเจรจา ไม่จำเป็นต้องอาศัยคนกลางหรือบุคคล ที่สาม และอาจจะเป็นการเจรจาต่อรองเฉพาะคู่ขัดแย้งหลัก หรือ เป็นการส่งตัวแทนมาพูดคุยก็ได้ หลักการ สำคัญในการเจรจาต่อรองที่ควรยึดถือปฏิบัติ คือ ๑. ยอมรับ สถานะของคู่ขัดแย้ง หรือคู่กรณี ๒. เข้าใจจุดยืน มุมมองและเหตุผลของคู่กรณีฝ่ายตรงข้าม ๓. เห็น ส่วนดีของคู่เจรจาไม่ว่าจะเป็นทัศนคติหรือพฤติกรรม ๔. มองคู่เจรจาว่า เป็นผู้ที่สามารถเป็นฝ่าย

^{๗๓} Wattasup, W, Tontheerawong, B. and Permpoonwivat, S. (2007). Conflicts Management and “Apology”. (Translated and Completed). (2nd ed.) Bangkok: Pimlak Publishing. Webster Dictionary. (1913). Definition Conflict. Available from: <http://www.websterdictionary.org/definition/Conflict>. (Accessed 14 September 2016). ในบุ ขบง ชัย เจริญวัฒนะ และ เหมือนขวัญ เรณูมาศ, สันติวิธี : การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2560), หน้า 8.

เดียวกับเราได้ หรือจะตกลงกันได้ โดยได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน และ ๕. เจรจากับคู่เจรจาอย่างสุภาพ และเปิดเผย ^{๗๔}

๓) การใช้สัญญาโตตุลาการ (Arbitration) เป็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยวิธีการตัดสิน โทษ ผู้ทำหน้าที่ในการตัดสิน เรียกว่า “อนุญาโตตุลาการ” อย่างไรก็ตาม แม้กระบวนการ อนุญาโตตุลาการจะมีผู้ตัดสินโทษ แต่กระบวนการนี้ก็ต่างไปจากระบบการตัดสินโทษของศาล คือ อนุญาโตตุลาการสามารถหา ข้อมูลอื่นมาพิจารณาเสริมได้ โดยไม่ต้องใช้เฉพาะประเด็นที่ฟ้องร้องกัน อยู่ และผลของการตัดสินของ อนุญาโตตุลาการนั้น คู่กรณีจะนำไปปฏิบัติหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับว่า ในช่วง ที่ตกลงกันได้มีการเขียนสัญญาไว้ หรือไม่ รวมทั้งขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคู่กรณี^{๗๕}

๔) กระบวนการนิติบัญญัติ (Legislation) สืบเนื่องจาก ความขัดแย้งในบางกรณีเกิดขึ้น เพราะ ผู้คนได้รับความเดือดร้อนจากข้อกฎหมายที่ล้าสมัย หรือกฎหมายที่เอื้อผลประโยชน์ให้กับคน บางกลุ่ม เช่น กฎหมายป่าสงวน ที่ถูกกำหนดขึ้นและบังคับใช้ภายหลังจากผู้คนได้เข้าไปใช้ประโยชน์ จากป่ามาหลาย ปีแล้ว กฎหมายนี้ก็ออกกฎหมายใหม่ในการห้ามไม่ให้ผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่ ฉะนั้น ทางแก้ไขเพื่อระงับความ ขัดแย้งนี้ อาจจะต้องแก้ไขที่ตัวกฎหมาย โดยการใช้กระบวนการนิติบัญญัติ เช่น การร่างกฎหมายป่าชุมชน หรือสิทธิชุมชนขึ้นมาเพื่อรองรับการแก้ไขปัญหาค เป็นต้น

๕) การเจรจาไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรม (Cross Cultural Mediation) การเจรจาไกล่เกลี่ย ข้าม วัฒนธรรม เป็นการเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่กรณีที่ต่างวัฒนธรรมกันได้รับผลประโยชน์ด้วยกันทั้ง สองฝ่าย โดยมีบุคคลที่สามทำหน้าที่เป็นคนกลาง (Mediator) ในการไกล่เกลี่ย ซึ่งบุคคลที่สามนี้ จำเป็นต้องเรียนรู้ วัฒนธรรมของคู่กรณี และจะต้องเป็นคนที่เปิดกว้างรับความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ ชนชั้น เพศ และศาสนาได้ นอกจากนั้นการเลือกใช้ภาษาในการเจรจาไกล่เกลี่ยก็เป็นกุญแจ สำคัญ โดยคนกลางต้องเลือก ใช้ภาษาที่สามารถทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจได้ ซึ่งอาจจะเป็นภาษาของคน กลางที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย แต่ต้อง พิจารณาว่าภาษาที่ใช้ในการสื่อสารนั้นได้รับการยินยอมจาก คู่กรณีทั้งสองฝ่าย เป็นต้น

๖) การสานเสวนา (Dialogue) สานเสวนา หมายถึง กระบวนการกลุ่มในการจัดการกับความ ขัดแย้งที่อาศัยบุคคลที่สามช่วยทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เกิดการพูดคุยสนทนากันระหว่างกลุ่มบุคคลที่ เกี่ยวข้องในสถานการณ์ความขัดแย้งที่มีความซับซ้อนและความตึงเครียด โดยเฉพาะความตึงเครียด ระหว่าง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในความขัดแย้ง โดยการสานเสวนาจะเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการลดอคติ และสร้างความ เข้าใจอันดีระหว่างผู้เข้าร่วมกระบวนการ^{๗๖}

การสานเสวนา นอกจากจะเป็นกระบวนการ การทำความเข้าใจซึ่งกันและกันของผู้มีส่วนได้ ส่วน เสียทุกฝ่าย และสร้างสัมพันธภาพที่ดีของคู่ขัดแย้งทุกฝ่ายแล้ว การสานเสวนายังเป็นวิธีการ จัดการความ ขัดแย้งหนึ่งที่สามารถช่วยเยียวยาบาดแผลในจิตใจของผู้เข้าร่วมการสานเสวนาด้วย

^{๗๔} Wattanasak, K. , Negotiation, **Executive Journal**, (2010) p. 74-79.

^{๗๕} Satha-Anand, C, (2006), Civil Disobedience, (Online. Accessed: Available from: <http://www.stanford.edu/group/King/frequentdocs/birmingham.pdf>.(Retrieved November 3, 2016).

^{๗๖} Soththibandhu, T., **Conflicts Resolution**, Document for a class of 465-377 Conflict Management, ZInstitute for Peace Studies : Prince of Songkla University,(2010).

เพราะเมื่อผู้เข้าร่วมการ สานเสวนาได้มีโอกาสพูด หรือบอกเล่าความรู้สึกที่มีในใจ ก็เปรียบเสมือนได้ แบ่งเบาความคิดความรู้สึก ที่ทุกข์ของตัวเองลงมาให้ผู้อื่นรับทราบร่วมกัน โดยมีเพื่อนๆ ผู้เข้าร่วมสานเสวนาท่านอื่นๆ คอยรับฟัง เสนอความเห็นและเยียวยาจิตใจกันและกัน เป็นต้น

๓) การไต่สวน (Inquiry) แนวทางนี้เป็นวิธีที่มุ่งเน้นการจัดการข้อพิพาททั้งในระหว่างประเทศ เกิดขึ้นจากผลการประชุมสันติภาพครั้งแรกที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ในปี ค.ศ. ๑๘๙๙ ใน มาตรา ๙ และ ๑๔ มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการไต่สวนว่า หากประเทศคู่กรณีทั้งสองประเทศไม่สามารถ ตกลงกันได้โดย ทางการทูตอันเนื่องมาจากมีความเห็นขัดแย้งกัน ให้จัดตั้งคณะกรรมการไต่สวนขึ้น อำนวยความสะดวกใน การศึกษาวิเคราะห์ปัญหา โดยหาข้อเท็จจริงอันแน่ชัดด้วยการสืบสวนที่ ปราศจากความลำเอียงและด้วย ความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งคณะกรรมการไต่สวนนั้น ประกอบด้วยบุคคล ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายและสาขา ต่างๆ และการสอบสวนของคณะกรรมการนี้ จะทำได้ ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากคู่พิพาทอย่างน้อยฝ่าย หนึ่งในดินแดนที่จะมีการสอบสวน ^{๗๗}

๔) ไม่ให้ความร่วมมือ (Non-Cooperation) การไม่ให้ความร่วมมือ เป็นเจตนาที่จะหยุดยั้ง หรือ เพิกถอนความร่วมมือในรูปแบบที่เคยให้แก่บุคคล กิจกรรม สถาบันหรือระบอบการปกครอง เพื่อแสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วอำนาจในการปกครองล้วนมีที่มาจากกรยอมรับและสนับสนุนของ ประชาชน และเมื่อใดที่ ประชาชนพร้อมใจกันเพิกถอนความยินยอมนั้น บุคคล กิจกรรม สถาบัน กระทั่งระบอบปกครอง ก็ไม่อาจ ดำเนินต่อไปได้ วิธีการไม่ให้ความร่วมมือสามารถแบ่งได้เป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ (๑) การไม่ให้ความร่วมมือทาง สังคม (๒) การไม่ให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อาทิ การคว่ำ บาททางเศรษฐกิจ และ (๓) การไม่ให้ความร่วมมือทางการเมือง

๕) อารยะขัดขืน (Civil Disobedience) แนวคิดของวิธีการนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวคิด “อหิงสา” ของมหาตมา คานธี ประยุกต์ใช้เป็นคำว่า “อารยะขัดขืน” โดยอธิบายว่า “อารยะขัดขืน” เป็นเรื่องของการขัดขืนอำนาจรัฐ ที่เป็นทั้งเป้าหมายและตัววิธีการอันทำให้สังคมการเมือง โดยรวมมี อารยะมากขึ้น ทั้งนี้ การจำกัดอำนาจรัฐโดยพลเมืองด้วยวิธีการอย่างอารยะ คือ เป็นไปโดยเปิดเผย ไม่ใช้ความรุนแรง และยอมรับผลตามกฎหมายที่จะเกิดขึ้นกับตัวผู้ใช้สันติวิธีแนวนี เพื่อให้สังคม การเมือง เป็นธรรม มีการเคารพสิทธิเสรีภาพของคนมากขึ้น และเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น อารยะ ขัดขืนเป็นการ ใช้สันติวิธีในลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกับวิธีการ “ไม่ให้ความร่วมมือ” กล่าวคือ ไม่ให้ความร่วมมือใน การปฏิบัติตามกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาล โดยต้องการให้สังคมโดยรวม เห็นว่ามีความยุติธรรมเกิดขึ้น ในกฎหมายหรือนโยบายนั้นๆ ซึ่งลักษณะเด่นของ “อารยะขัดขืน” อยู่ ที่การไม่ใช้ความรุนแรง และการ มุ่งเน้นละเมิดกฎหมาย แต่ผู้ละเมิดจะยอมรับผลของการละเมิด กฎหมายนั้น ^{๗๘}

กล่าวโดยสรุป การที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในระดับใดหรือพื้นที่ใดก็ตาม หากต้องใช้ความ พยายามในการแก้ปัญหา ดังกล่าว สันติวิธี จึงเป็นคำตอบเสมอ ส่วนวิธีการว่าจะทำอย่างไรที่จะ

^{๗๗} Suthiphan, C., *United Nations Peaceful Conflicts Suppression Methods*, (Master of Political Science Thesis. Bangkok: Thammasat University, 2011).

^{๗๘} บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และ เหมือนขวัญ เรณูมาศ, สันติวิธี : การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติ วิธี, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2560), หน้า 13.

สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ ใช้ความรุนแรง นั่นคือ การใช้แนวทางสันติวิธีซึ่งก็คือการต่อสู้โดยไม่ใช้ความรุนแรง สันติวิธีไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและชีวิต แต่ผู้ที่ใช้นี้ต้องอาศัยความอดทนและกล้าหาญ ส่วนแนวคิดในการต่อสู้โดยสันติวิธีมีถึง ๘ แนวทาง คือ ปฏิเสธการใช้ความรุนแรงอย่างสิ้นเชิง โจมตีที่ปัญหา ไม่โจมตีที่ตัวบุคคล สร้างความสัมพันธ์อันดี ไม่มุ่งเอาชนะกัน แต่สร้างความร่วมมือกัน ตอบสนองความต้องการของทุกฝ่าย มองทุกคนมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน เน้นทั้งเหตุผลและความรู้สึก กล้าและสร้างสรรค์ ส่วน ๙ รูปแบบของ การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี คือ การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง การเจรจา การใช้ อนุญาโตตุลาการ กระบวนการนิติบัญญัติ การเจรจาไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรม การสานเสวนา การไต่สวน ไม่ให้ความร่วมมือ และอารยะขัดขืน ทั้งนี้การดำเนินการที่จะใช้แนวทางใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสภาพความขัดแย้ง ความต้องการของคู่กรณี ทรัพยากรที่มีอยู่ และสภาพแวดล้อม

๒.๕ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การเข้าที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งทางตรง และทางอ้อมในการเข้าไปร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นส่วนตัว หรือเข้าไปร่วมเป็นองค์กร ตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น ร่วมกันตัดสินใจ จนถึง การลงมือปฏิบัติโดยมีความเข้าใจปัญหาของตนและตระหนักถึงสิทธิของตน การมีส่วนร่วมมีความเกี่ยวข้องกับจิตใจ มีความรู้สึกร่วมไปกับบุคคลในสถานการณ์การรวมกลุ่มที่ถูกกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มได้ ในการมีส่วนร่วมจะมีการแบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบกันภายในกลุ่มทำให้ภายในกลุ่มมีความพอใจในหน้าที่ของตนเองเพื่อที่จะทำให้สำเร็จตามเป้าหมาย การทำหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมายทำให้การมีส่วนร่วมได้รับการยอมรับ มีความรับผิดชอบ และเกิดความนับถือตนเองมากขึ้น การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ และยังเป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจ และสร้างขวัญกำลังใจให้แก่สมาชิก เป็นกลยุทธ์ ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการดำเนินงานมากขึ้น การเข้าไปมีส่วนร่วม ยังทำให้เกิดทัศนคติต่อการดำเนินกิจกรรมดีขึ้น ส่งผลให้สมาชิก เกิดความพอใจ เกิดความผูกพันและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ^{๗๙}

๒.๕.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมถึงการนำความคิดเห็นไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและตัดสินใจของภาครัฐ การมีส่วนร่วมของ

^{๗๙} กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๑), หน้า ๑๐-๑๒.

ประชาชนเป็นการสื่อสารสองทาง คือ อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งประกอบด้วย การแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติอีกทั้งหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าในกรณีที่ร้ายแรงที่สุดช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน รวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน^{๘๐} ดังนั้น การมีส่วนร่วมเป็นการนำประชาชนที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วมในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่ยุ่ยากซับซ้อน ร่วมกันหาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในทางสันติ เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคมที่ยุ่ยากซับซ้อนที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยนำเอาความเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนมาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจและกำหนดแนวทางหรือนโยบายสาธารณะที่ภาครัฐจะดำเนินการ^{๘๑}

การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันจะมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง^{๘๒} การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยแท้จริงยิ่งขึ้น^{๘๓} การที่บุคคลที่มีความสนใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องเดียวกันเข้ามาร่วมกันเพื่อปฏิบัติภารกิจ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินงาน การรับทราบผลการดำเนินงาน การติดตามประเมินผล หรือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตกลงกันได้^{๘๔}

^{๘๐} ถวิลวดี บุรีกุล, การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

^{๘๑} อรพินท์ สฟโซคชัย, หลักการสำคัญในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยและพัฒนาคุณภาพ สำนักงานรองรับมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), ๒๕๕๑), หน้า ๑๕.

^{๘๒} ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์, ๒๕๒๖), หน้า ๓.

^{๘๓} นรินทร์ชัย พัฒนาพงศ์, การมีส่วนร่วม : หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สิริลักษณ์การพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐.

^{๘๔} จิราภรณ์ ศรีคำ, การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนวชิรวิทย์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐.

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการของการให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ (Participative Management) เน้นการมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของบุคคล PM ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ปัญหาของการบริหาร^{๘๕} เป็นกระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชนโดยให้สมาชิกเข้ามาร่วมวางแผน ปฏิบัติและประเมินงาน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน^{๘๖} ความร่วมมือของประชาชนในรูปตัวบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นตรงกัน เพื่อการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งไว้ อันเป็นประโยชน์ต่อตัวบุคคลต่อกลุ่มคนรวมทั้งต่อส่วนร่วมโดยที่ประชาชนต้องเป็นผู้ตัดสินใจในกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยตนเองและรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น^{๘๗}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคมที่ยั่งยืนที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการสื่อสารสองทาง คือ อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบด้วย การแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม

๒.๕.๒ ประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชน

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการยอมรับสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือการให้ข้อมูลต่อสาธารณชน และให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ และการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุก ๆ คนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น^{๘๘}

แนวคิดในการมีส่วนร่วมของประชาชน และภาคสังคมในการเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบมักจะเกิดขึ้นจากสาเหตุหลัก ๓ ประการด้วยกัน คือ

^{๘๕} สมยศ นาวิการ, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ชาญวิทย์เซ็นเตอร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

^{๘๖} จินตนา สุจานันท์, การศึกษาและการพัฒนาชุมชน, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑.

^{๘๗} ศรัณยา ดีพูน, การมีส่วนร่วม : หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗.

^{๘๘} วันชัย วัฒนศัพท์, คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สันติวิธีเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙.

๑) ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลของบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

๒) ความเดือดร้อนและไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่อยู่ใกล้กันผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือกระทำร่วมกัน

๓) การตกลงร่วมใจกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการสนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมขึ้น^{๘๙}

โดยหลักการและโดยการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น คือ สิ่งที่สวนทางกับการรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจ และการลดบทบาทของประชาชนทั้งในเมืองและในชนบทให้เป็นเพียงผู้ถูกกำหนดในการพัฒนา^{๙๐} เมื่อมองในมิติของการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วย ๓ มิติ คือ

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจว่าควรทำและไม่ควรทำอย่างไร

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา เช่น การดำเนินงานตามที่ได้วางไว้

๓. การแบ่งสรรประโยชน์จากโครงการที่สร้างขึ้น^{๙๑}

การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑) การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

๒) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้ความต้องการของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

^{๘๙} ศุภวัชต์ ชัชวาล, การปกครองท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : อีพีเอปริทัศน์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๑-๔๒.

^{๙๐} Bugnicourt, Jacques, *Popular Participation in Development in Africa*, (Geneva : Assignment Children, 1982), p. 58.

^{๙๑} White, A.L., *The Homeward Tide*, (London : Granada, 1981), p. 18.

๓) การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวคิด และหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุน และส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๙๒}

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนมี ๓ ด้าน คือ ๑) ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่ง ๆ จะต้องมีความชัดเจนและเป้าหมายที่ชัดเจนว่า เป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดีกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่ ๒) ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อให้ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่ ๓) ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปกลุ่มบุคคลเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรม และวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วโดยพื้นฐาน^{๙๓}

ประเภทของการมีส่วนร่วมสามารถจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมโดยตรง การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรค ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า เป็นการร่วมอย่างเป็นทางการ และมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น คำสั่งแต่งตั้ง หนังสือเชิญประชุม บันทึกการประชุม เป็นต้น

๒) การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหาร แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ เป็นต้น^{๙๔}

^{๙๒} เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่น ๆ, ชุมชนวิชาการวิจัยชุมชน ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและประเมินโครงการ, (นนทบุรี : เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๓.

^{๙๓} ถวิลวดี บุรีกุล, การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ, หน้า ๔.

^{๙๔} เมตต์ เมตต์การุณจิต, การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม : ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๐.

สรุปได้ว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนมี ๕ รูปแบบ คือ ๑. การได้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ๒. เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหรือระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้อง ๓. การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชน และฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการได้ทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ๔. เป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วม คือ ให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจประเด็นปัญหานั้น ๆ ๕. การเรียกร้องสิทธิของตนจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม มักใช้ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการทางอื่นได้

๒.๕.๓ ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ การดำเนินกิจกรรมให้สำหรับจึงต้องอาศัยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วม ๗ ประการ คือ ๑) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร ๒) ร่วมคิดหรือสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาขององค์กร หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร หรือสนองความต้องการขององค์กร ๓) ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดหรือแก้ไขและสนองความต้องการขององค์กร ๔) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ๕) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ๖) ร่วมการลงทุนโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน ๗) ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ ทั้งภาครัฐและเอกชนให้เกิดประโยชน์ได้ตลอดไป^{๔๕}

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนนอกจากจะเข้ามาแสดงความคิดเห็น การลงมือปฏิบัติการดำเนินงานแล้ว การแก้ไขปัญหาที่มีความสำคัญที่ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของประชาชนมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) การค้นหาปัญหาสาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข ๒) การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา ๓) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนา และ ๔) การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา^{๔๖} ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมกันเข้ามาแก้ไขปัญหาของชุมชน ได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ ๒) การมีส่วนร่วมในการ

^{๔๕} ไพรัตน์ เตชะรินทร์, ทบทวนการพัฒนาชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ดีแอนด์เอส, ๒๕๒๕), หน้า ๗.

^{๔๖} อคิน ระพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณะสุข, ๒๕๔๗), หน้า ๓๒๐.

ดำเนินงาน ๓) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ ๔) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน^{๙๗}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีขั้นตอนดังนี้ ๑. ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ ๒. มีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ ๓. มีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ ๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

๒.๕.๔ ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดขึ้นได้ตลอด และจำเป็นต้องมีทุกครั้งที่ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน จนไปถึงการประเมินผล ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายลักษณะ หลายประเด็นจึงมีนักวิชาการได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนมี ๕ ลักษณะ ได้แก่ ๑. การมีส่วนร่วมในลักษณะตัวบุคคลให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลที่เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ๒. การมีส่วนร่วมในลักษณะของกลุ่ม ขบวนการ มุ่งสร้างพื้นฐานอำนาจจากการสร้างกลุ่มและโครงสร้างภายในหน่วยงาน ๓. การมีส่วนร่วมในลักษณะโครงการให้ความสำคัญที่การจัดโครงการอันก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดี โดยเน้นกลุ่มเป้าหมาย การถ่ายทอดระบบเทคนิคความรู้ การกระจายอำนาจสู่ประชาชน ๔. การมีส่วนร่วมในลักษณะสถาบันให้ความสำคัญในแง่การก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถาบัน มีการถ่ายทอดขยายโครงสร้างทางอำนาจของกลุ่มผลประโยชน์และชนชั้นทางสังคม ๕. การมีส่วนร่วมในลักษณะนโยบาย เน้นเรื่อง การยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เสียเปรียบทางสังคม แล้วนำมากำหนดนโยบายและแผนงานระดับชาติ^{๙๘} จากการศึกษาลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนสรุปได้ ๓ ประการ คือ

๑) การปรากฏตัว (Presence) หมายถึง การเข้าร่วมในโครงการที่องค์การสถาบันหรือหน่วยงานจัดให้ การมีส่วนร่วมจึงมีความหมายเพียงการปรากฏตัวหรือเข้าร่วมในโครงการนั้น ๆ ซึ่งจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับแรงจูงใจและองค์ประกอบทางสังคมอื่น ๆ

^{๙๗} อีระพงษ์ แก้วหาญ, กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ประชาคม ประชาสังคม, (ขอนแก่น : โครงการจัดตั้งมูลนิธิเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ชมรมนักวิชาการสาธารณสุขภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔๙-๑๖๓.

^{๙๘} อีระวัชร จันทระเสริฐ, การมีส่วนร่วมของประชาชน ในงานพระราชทานเพลิงศพนางสมศรี จันทระเสริฐ, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๘๓.

๒) การเกี่ยวข้อง (Involvement) หมายถึง การมีส่วนร่วม ในโครงการอย่างแข็งขันของผู้เข้าร่วมในกิจกรรมหรือโครงการที่เหมาะสมกับตนและการนำไปใช้โดย เน้นที่ตัวผู้เข้าร่วมไม่เน้นสถาบันองค์การ

๓) การควบคุม (Control) หมายถึง การมีบุคคลหรือกลุ่ม ผู้เข้าร่วมเป็นผู้กำหนดหรือควบคุมกระบวนการศึกษาเอง เช่น ควบคุมองค์ประกอบ (เนื้อหา เป้าหมาย ผลที่ต้องการ) และควบคุมกระบวนการเรียนรู้ (จะเรียนอย่างไร)^{๙๙}

ดังนั้น ลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของการมีส่วนร่วม คือ ๑) เป็นการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์ความดีงามให้แก่ทุกด้านของชีวิตของประชาชนและชุมชน(Inclusiveness) ๒) เป็นการมีส่วนร่วมเพื่อความเท่าเทียมกัน (Equity) ของปัจเจกชนและกลุ่มคนในการมีส่วนร่วมให้ (Give) และมีส่วนได้รับประโยชน์ (Take) จากการกระจายทรัพยากรสาธารณะ ๓) เป็นการมีส่วนร่วมที่ทำให้เกิดความเป็นธรรม (Justice) แก่ปัจเจกชนและกลุ่มคนที่มีสถานภาพแตกต่างกันได้มีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะของการแบ่งปัน เกื้อกูลกัน อุ่มชูกัน และเรียนรู้ร่วมกัน^{๑๐๐}

สรุปได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การมีส่วนร่วมในลักษณะตัวบุคคลให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลที่ และในลักษณะของกลุ่มขบวนการ มุ่งสร้างพื้นฐานอำนาจ เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะโครงการให้ความสำคัญที่การจัดโครงการอันก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดี ในลักษณะสถาบันให้ความสำคัญในแง่การก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถาบัน และการยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เสียเปรียบทางสังคม แล้วนำมากำหนดนโยบายและแผนงานระดับชาติ

๒.๖ ข้อมูลบริบทพื้นที่ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ประวัติความเป็นมา

เทศบาลตำบลทุ่งกวาว เดิมสถานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งกวาว โดยฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล โดยกระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป ลงวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๓๙ จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลประจำปี ๒๕๓๙ จำนวน ๒,๑๔๓ แห่ง โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๓๙ และต่อมาโดยฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล โดย กระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับลงวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ เล่มที่ ๑๒๙ ตอนพิเศษ ๑๑๗ ง หน้า ๔๙ เรื่องจัดตั้งองค์การ

^{๙๙} นาชัย หนูผล, หลักการและยุทธวิธีการพัฒนาชุมชน, (เชียงใหม่: สำนักพิมพ์สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้, ๒๕๓๑), หน้า ๓๑.

^{๑๐๐} ชาติชัย ฌ เชียงใหม่, การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่สมดุล, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัท ธรรมดาเพรส จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๕๙.

บริหารสวนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เพนเทศบาลตำบลทุ่งกวาว โดยมีผลบังคับใช้
ตั้งแต่วันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕

๑) ที่ตั้งและอาณาเขต

ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองแพร่ ประมาณ ๓ กิโลเมตร

๒) เนื้อที่

- ตำบลทุ่งกวาว มีจำนวนเนื้อที่ทั้งหมดจำนวน ๔,๐๗๕ ไร่ หรือประมาณ ๖.๕๒ ตาราง
กิโลเมตร เป็นพื้นที่ทางการเกษตร ๑,๖๒๒ ไร่

๓) ภูมิประเทศ

ตำบลทุ่งกวาว มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อเขตตำบลทุ่งไผ่

ทิศใต้ ติดต่อกับเขตเทศบาลเมืองแพร่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลเหมืองหม้อ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลป่าแมตและตำบลวังธง โดยมีแม่น้ำยมกั้น

๔) ลักษณะภูมิประเทศ

เทศบาลตำบลทุ่งกวาว มีลักษณะภูมิประเทศ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบที่มีความอุดมสมบูรณ์
และมีคลองชลประทานเพื่อส่งน้ำเข้าที่นาจำนวน ๒ สาย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย และร้านค้า

๕) ประชากร

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ชาย	หญิง	รวม	จำนวนครัวเรือน
๑	บ้านทุ่งกวาว	๕๗๖	๖๖๕	๑,๒๔๑	๖๙๕
๒	บ้านนาแหลม	๔๘๑	๕๑๔	๙๙๕	๔๗๘
๓	บ้านนาแหลม	๔๙๗	๕๖๙	๑,๐๖๖	๔๗๔
๔	บ้านหัวดง	๔๐๐	๔๙๑	๘๙๑	๔๕๒
๕	บ้านทุ่งป่าดำ	๔๑๓	๕๓๑	๙๔๔	๔๙๐
๖	บ้านนาแหลม	๒๙๓	๓๘๐	๖๗๓	๓๔๕

รวม ๒,๖๖๐ ๓,๑๕๐ ๕,๘๑๐ ๒,๙๓๔

๖) การคมนาคม

- ถนนสายหลักที่ใช้ติดต่อกับอำเภอและจังหวัด ถนนยंत्रกจิโกศล

- ถนนภายในหมู่บ้าน ก่อสร้างเป็นถนนคอนกรีตแล้ว ประมาณ ๙๐%

๗) การโทรคมนาคม

- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข(เอกชน) - แห่ง

- โทรศัพท์สาธารณะ ๑๐ แห่ง

๘) การไฟฟ้าและประปา

- ตำบลทุ่งกวาวใช้ไฟฟ้าส่วนภูมิภาคทุกครัวเรือน

- ตำบลทุ่งกวาวมีระบบประปาหมู่บ้าน แต่ยังไม่ครบทุกครัวเรือน

๙) สภาพสังคม

การศึกษา

- โรงเรียนประถมศึกษา ๒ แห่ง
(โรงเรียนรัฐราษฎร์บำรุง)
(โรงเรียนบ้านนาแหลมกองแก้วราษฎร์อุปถัมภ์)
- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน(กศน.) ๑ แห่ง
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๒ แห่ง
(ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดทุ่งกวาว)
(ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลทุ่งกวาว)
- หอกระจายข่าว ๖ แห่ง
- หอกระจายข่าวไร้สายเทศบาลตำบลทุ่งกวาว ๑ แห่ง

๙) สถาบันองค์กรทางศาสนา

๑. วัด มีจำนวน ๓ แห่ง ดังนี้

- ๑.๑ วัดทุ่งกวาว หมู่ที่ ๑
- ๑.๒ วัดโคกนาลัย หมู่ที่ ๒
- ๑.๓ วัดนาแหลมเหนือ หมู่ที่ ๓

๑๐) การสาธารณสุข

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุ่งกวาว ๑ แห่ง
- สถานพยาบาลเอกชน - แห่ง
- ร้านขายของชำที่จำหน่ายยาสามัญ - แห่ง
- อัตราการมีและการใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ ๑๐๐

๑๑) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดแพร่ ๑ แห่ง
- ป้อมตำรวจ ๑ แห่ง
- สถานีดับเพลิง ๑ แห่ง
- ที่ทำการตำรวจชุมชน ๑ แห่ง
- ตำรวจบ้าน ๑๕๐ คน
- อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ๗๖ คน

๑๒) อาชีพ ประชาชนในตำบลทุ่งกวาวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกข้าว ถั่วเหลือง ฯ และ เลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย หมู ไก่ เปนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีจำนวนร้อยละ ๗๓.๒๑ ของครัวเรือนทั้งหมด นอกจากนั้น ก็มีอาชีพรับจ้าง และอาชีพอื่นๆ ในตำบลทุ่งกวาวยังมีการประกอบอาชีพการปนอริฐมอยู่จำหนาย ซึ่งพื้นที่ที่มีการปนอริฐมเป็นจำนวนมาก ได้แก่ บ้านนาแหลม หมู่ที่ ๒,๓,๖ รายได้เฉลี่ยต่อคน ต่อปี ๕๖,๙๖๖.๕๓ บาท

๑๓) ดานการเมืองการบริหาร

เทศบาลตำบลทุ่งกวาว มีการจัดองค์กรการบริหารงานออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ

๑. ฝ่ายสภาเทศบาลตำบลทุ่งกวาว ประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาลตำบลทุ่งกวาว ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลแบ่งออกเป็น ๒ เขตๆละ

๖ คน รวม๑๒ คน อยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี ซึ่งถือว่าผูกพันประชาชนในเขตเทศบาลตำบล มีหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบร่างเทศบัญญัติต่าง ๆ พิจารณาปรึกษาหารือในเรื่องที่เกี่ยวกับกิจการของเทศบาล ตามที่กฎหมายกำหนด และให้มีประธานสภาเทศบาลตำบล คนหนึ่งและรองประธานสภาคนหนึ่ง และเลขานุการสภาเทศบาลตำบลคนหนึ่ง

๒. ฝ่ายบริหาร ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีตำบลและรองนายกเทศมนตรีตำบล จำนวน ๒ คน เลขานุการนายกเทศมนตรี ๑ คนและที่ปรึกษานายกเทศมนตรี ๑ คน ฝ่ายบริหารทำหน้าที่ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารกิจการของเทศบาลตำบล ทั้งนี้ ให้มีพนักงานเทศบาลตำบลและจัดแบ่งการบริหารงานออกเป็นสำนักและกองต่าง ๆ ตามปริมาณของคุณภาพของงาน โดยมีปลัดเทศบาลตำบลเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบในงานประจำทั่วไปของเทศบาลตำบล

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภูวน อุ่นจันทร์, รศ. น.ท. ดร.สมิทร สุวรรณ และ รศ. ดร.สันติ ศรีสวนแดง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการอำนวยความสะดวกชุมชน : ข้อเสนอจากประเด็นวิพากษ์และกรณีศึกษาเชิงประจักษ์ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนากระบวนการอำนวยความสะดวกชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย คือ การเพิ่มบทบาทของชุมชนในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม กระแสหลัก โดยภาครัฐต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ของชุมชนให้ชัดเจน โดยการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายว่าด้วยมาตรฐานการไกล่เกลี่ย กฎหมายว่าด้วยการบริหารจัดการชุมชน และกฎหมายว่าด้วยสิทธิและอำนาจหน้าที่ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินการบริหารจัดการภายในชุมชนได้ตามกรอบที่รัฐเห็นว่าเหมาะสม และป้องกันการสร้างอิทธิพลในชุมชน ซึ่งถือเป็นระบบคุ้มครองสิทธิชุมชน นอกจากนี้ ในส่วนของกระบวนการยุติธรรมภาครัฐต้องทำหน้าที่ร่วมกับชุมชนเริ่มตั้งแต่กระบวนการก่อนขึ้นศาล ภาครัฐและชุมชนต้องร่วมกันทำหน้าที่เป็นผู้ป้องกันปัญหา โดยร่วมกันสร้างเครือข่าย และจัดระบบการให้บริการด้านกฎหมายและระเบียบราชการที่เกี่ยวข้อง และการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งเป็นการเบื้องต้น เพื่อให้ชุมชนสามารถเข้าใจบริบทของปัญหาและพิจารณาข้อขัดแย้งตามหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นข้อมูล ข้อเท็จจริง หลักกฎหมายโดยไม่ใช้สามัญสำนึกในการตัดสินใจเข้าสู่กระบวนการในชั้นศาล หลังจากนั้น หากมีความจำเป็นที่ต้องเข้าสู่กระบวนการในชั้นศาล ภาครัฐและชุมชนต้องทำหน้าที่ผู้อำนวยความสะดวกให้กับชุมชนในการต่อสู้ในชั้นศาล ทั้งการบริการทางกฎหมาย กฎเกณฑ์และระเบียบที่จำเป็นในกระบวนการฟ้องร้อง รวมทั้ง มีส่วนช่วยในการไกล่เกลี่ยของภาครัฐ เพื่อชี้แจงข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ในกรณีผิดสามารถให้ข้อมูลข้อเท็จจริงที่ง่ายต่อความเข้าใจและเป็นที่ยอมรับ ซึ่งทำให้กระบวนการในชั้นศาลเป็นไปอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรมมากกว่าต้องยื่นต่อสู้คดีในชั้นศาลเป็นระยะเวลาอันยาวนาน อย่างไรก็ตาม เมื่อศาลมีคำพิพากษาใดๆ ภาครัฐและชุมชนต้องเป็นผู้สนับสนุนในการดำเนินการตามคำพิพากษา ในกรณีผู้กระทำความผิดต้องได้รับการฟื้นฟู และชุมชนต้องเปิดโอกาสให้กลับตัวเพื่อปรับพฤติกรรมไม่ให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ หรือมีมาตรการร่วมกับภาครัฐในวิธีการเพื่อความปลอดภัยในสังคม และกรณีของผู้เสียหาย ภาครัฐและชุมชนต้องทำหน้าที่สนับสนุนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้เสียหายว่าควรได้รับการเยียวยาบ้าง

ตามที่กฎหมายบัญญัติ ภาครัฐและชุมชนต้องร่วมกันช่วยฟื้นฟูผู้เสียหายให้กลับสู่สังคมได้อย่างปกติสุข
๑๐๑

กัลยาณี ธีระวงศ์ภิญโญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนตามร่างพระราชบัญญัติยุติธรรมชุมชน พ.ศ. ... ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาด้านศูนย์ยุติธรรมชุมชน พบว่าการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนโดยไม่มีกฎหมายโดยตรงมารองรับส่งต่อการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนหลายประการ โดยเฉพาะด้านโครงสร้างคณะกรรมการศูนย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงยุติธรรมแต่ละยุคแต่ละสมัย ทั้งไม่สอดคล้องกับแนวคิดยุติธรรมชุมชนที่ให้ความสำคัญกับชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนของปัญหาและร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง แต่เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีคณะกรรมการมาจากหลายหน่วยงานรวมถึงนักการเมืองท้องถิ่น แม้จะมีผลดีด้านการติดต่อประสานงานและอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่ครอบคลุมประเด็นปัญหาของชุมชน แต่อาจเกิดการแทรกแซงในการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนได้ ทั้งคณะกรรมการดังกล่าวไม่ได้มีความผูกพันกับชุมชนที่แท้จริง จึงทำให้การดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนไม่เข้มแข็งและไม่สามารถแก้ไขปัญหา เยียวยา และฟื้นฟูปัญหาของแต่ละชุมชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีความชัดเจน ไม่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างบ่อยครั้ง จึงควรมีกฎหมายรองรับด้านบทบาทหน้าที่ในการทำงานที่ชัดเจน

การศึกษาด้านเครือข่ายยุติธรรมชุมชนพบว่าแม้ในปัจจุบันจะมีสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนกว่าสองแสนคนที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมของกระทรวงยุติธรรม แต่การดำเนินงานของเครือข่ายยังเป็นการดำเนินงานแบบจิตอาสา ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำ ไม่มีงบประมาณ ค่าตอบแทนและวัสดุอุปกรณ์ในการอำนวยความสะดวกในการรับเรื่องร้องทุกข์ ร้องเรียน โกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้าถึงของประชาชน จึงอาจเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่รู้จักศูนย์ยุติธรรมชุมชน อาสาสมัครยุติธรรมชุมชน และการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนในพื้นที่ของตนตลอดจนสืบเนื่องมาจากชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมหรือเป็นเครือข่ายหุ้นส่วนกับภาครัฐอย่างแท้จริง จึงทำให้ประชาชนในชุมชนไม่ทราบ ไม่เข้าใจบทบาท ของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจึงเลือกไปร้องทุกข์ ร้องเรียน โกล่เกลี่ยยังหน่วยงานอื่น เช่น ศูนย์ดำรงธรรม ของกระทรวงมหาดไทย หรือกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก^{๑๐๒}

จักรกรีน วรรณาม, ดร.กฤษฎารธรณ์ โล้วชรินทร์ และกชพร มุสิกบุญเลิศ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เจื่อนใจที่เอื้อต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ได้รับรางวัล กับศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ไม่ได้รับรางวัล พบว่า เจื่อนใจที่เอื้อต่อความสำเร็จในการดำเนินงานมีทั้งเจื่อนใจที่

^{๑๐๑} ภูวน อุ่นจันทน์ รศ. น.ท. ดร.สุมิตร สุวรรณ และ รศ. ดร.สันติ ศรีสวนแดง,กระบวนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมชุมชน : ข้อเสนอจากประเด็นวิพากษ์และกรณีศึกษาเชิงประจักษ์, วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2561), หน้า 255-256.

^{๑๐๒} กัลยาณี ธีระวงศ์ภิญโญ,ปัญหาการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนตามร่างพระราชบัญญัติยุติธรรมชุมชน พ.ศ. ...,วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (มิถุนายน-ธันวาคม,๒๕๖๓), หน้า ๙๓-๑๙๓.

เหมือนและแตกต่างกัน กล่าวคือ เงื่อนไขที่พบจากศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลที่ไม่ได้รับรางวัล เหมือนกับเงื่อนไขของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ได้รับรางวัล แต่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลที่ได้รับรางวัลนั้นมีเงื่อนไขอื่นที่เพิ่มขึ้นมาแตกต่างออกไป ซึ่งเงื่อนไขที่เอื้อต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย ๑) เงื่อนไขด้านการบริหารจัดการ ๒) เงื่อนไขด้านชุมชน ๓) เงื่อนไขด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ และ ๔) เงื่อนไขด้านเครือข่ายและผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ การสร้างเครือข่าย การประสานงานเครือข่าย และการสร้างทักษะของผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลทั้งที่ได้รับรางวัลระดับประเทศและไม่ได้รับรางวัลให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ เงื่อนไขด้านชุมชน เนื่องจากวัตถุประสงค์ของยุติธรรมชุมชนจำเป็นต้องมีชุมชนเป็นหัวใจหลัก รองลงมา คือ ระบบการบริหารจัดการและการพัฒนาบุคลากรของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบล อย่างไรก็ตาม ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลที่ได้รับรางวัลระดับประเทศให้ความสำคัญกับเงื่อนไขแต่ละด้านแตกต่างกัน ได้แก่ ๑) เงื่อนไขด้านการบริหารจัดการในประเด็นเกี่ยวกับการจัดทำแผน การออกแบบการปฏิบัติงาน ระบบการจัดเก็บข้อมูลและการประชาสัมพันธ์สร้างภาพลักษณ์องค์กร ๒) เงื่อนไขด้านชุมชน กระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และแก้ปัญหาการเมืองท้องถิ่นให้มีเสถียรภาพ ๓) เงื่อนไขด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งโดยพื้นฐานไม่มีความแตกต่างกัน แต่การติดต่อประสานงานอย่างต่อเนื่องของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลที่ได้รับรางวัลทำให้โอกาสได้รับการสนับสนุนมีมากขึ้น และ ๔) เงื่อนไขด้านเครือข่ายและผู้ปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการสร้างภาคีเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานอื่นและสร้างประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกับชุมชน โดยมีข้อเสนอแนะ ๑. ภาครัฐควรผลักดันนโยบายให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นหน่วยงานหลักในการอำนวยความสะดวกในระดับท้องถิ่น ลดความซ้ำซ้อนของหน่วยงาน ผลักดันให้มีแผนปฏิบัติการระดับชุมชนที่ชัดเจน และต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นภารกิจสองด้าน คือ การแก้ไขปัญหาข้อพิพาทและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนไปพร้อมกัน สำนักงานยุติธรรมจังหวัดอาจเป็นผู้ขับเคลื่อนสำคัญในการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผ่านเวทีเสวนาและการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อจุดมุ่งหมายแรกคือการเข้าใจสภาพชุมชนและนำมาสู่การจัดทำแผนการดำเนินงานและแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ควรกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมในการทบทวนแก้ไขแผนงานให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนที่อาจเปลี่ยนแปลงไป ๒. ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลควรสร้างภาคีเครือข่ายกับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานอาจไม่มีความชำนาญทุกเรื่อง การมีภาคีเครือข่ายจะช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น เครือข่ายกองทุนช่วยเหลือต่างๆ เครือข่ายผู้ประกอบการที่สามารถสนับสนุนอาชีพในชุมชนให้เข้มแข็ง เครือข่ายเจ้าหน้าที่อุทยานในเขตที่ดินที่ติดอุทยาน เป็นต้น ๓. ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลต้องสร้างการรับรู้ร่วมกันกับชุมชน เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ เช่น การรับรู้สถานการณ์และร่วมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา การวางแผนกำหนดทิศทางพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมเป็นผู้จัดกิจกรรมในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน การนำเสนอความภาคภูมิใจของชุมชนตนเองสู่สังคม การประเมินผลแสดงความคิดเห็นในกิจการต่างๆ อันจะนำมาซึ่งความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนและความเชื่อมั่นในงาน

ยุติธรรมชุมชน ๑๐๓

ธนิดา หิรัญคำ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน: กรณีศึกษายุติธรรมชุมชนตำบลบ้านฆ้อง อำเภอฟากท่า จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ๑) สาเหตุการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชนประกอบด้วย (๑) การรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนชุมชน เนื่องจากชุมชนได้ประสบปัญหาสังคม และความขัดแย้งต่างๆ ซึ่งปัญหาได้ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในชุมชนเอง (๒) การระดมความร่วมมือและถูกชักชวนจากผู้นำชุมชน เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมด้านงานยุติธรรมต้องอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน และผู้นำชุมชน ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (๓) การรับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ต่อชุมชน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการป้องกันและให้ความช่วยเหลือ๒) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ได้แก่ (๑) การมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาการที่ผู้นำชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและได้ชักชวนสมาชิกในชุมชนให้รับรู้และเข้าใจเหมือนกับตนด้วย (๒) การมีส่วนร่วมในการวางแผน เมื่อประชาชนในชุมชนมีความตระหนักถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาแล้ว จึงหารือกันเพื่อหาแนวทางและร่วมกันวางแผนในการรับมือและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น (๓) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ของเหล่าคณะกรรมการแนวร่วมเยาวชนและสมาชิกในชุมชน ทำให้ประสบความสำเร็จ (๔) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยตัวของคณะกรรมการเองและจากตัวแทนสมาชิกในหมู่บ้าน ๓) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชนมีดังนี้ (๑) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐโดยการกำหนดนโยบายสนับสนุนกิจกรรมการสร้างช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วม และการติดตามผล (๒) ด้านผู้นำ จะต้องเป็นผู้มีความรู้มีประสบการณ์มีความเป็นผู้นำ มีความน่าเชื่อถือ มีศักยภาพสามารถรวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหา มีความจริงใจและมีความเป็นผู้นำในท้องถิ่น (๓) ด้านประชาชน จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนของตน เป็นฝ่ายตัดสินใจเริ่มกิจกรรม และ (๔) ด้านแรงจูงใจ จะได้รับประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาโครงการพัฒนาต้องสนองต่อความต้องการของประชาชน

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น พบว่า (๑) ปัญหาการดำเนินงานของการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงานที่แท้จริงของศูนย์ยุติธรรมชุมชน (๒) ปัญหาด้านสถานที่ตั้งของศูนย์ยุติธรรมชุมชน การย้ายที่ตั้งทำให้เกิดปัญหาการเมืองขึ้น เนื่องมาจากการแข่งขันอำนาจกันระหว่างนักการเมืองในท้องถิ่นซึ่งมี ๒ ฝ่ายซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบการดำเนินงาน และ(๓) อุปสรรคด้านการที่นักการเมืองผู้มีอิทธิพลเข้ามาแทรกแซงการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชนผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางการแก้ไขและพัฒนา ดังนี้ ๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (๑) ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ ในการประชาสัมพันธ์ถ่ายทอดความรู้สู่ประชาชนในเรื่องยุติธรรมชุมชน และให้ความสำคัญกับการบูรณาการความรู้ระหว่างชุมชนกับภาครัฐ (๒) กระทรวงยุติธรรม ควรมีนโยบายแยกสถานที่ตั้งของศูนย์ยุติธรรมชุมชนออกมาเป็นเอกเทศน์เพื่อ

^{๑๐๓} จักกริน วรรณาม, ดร.กฤษฎวรรณ โสวัชรินทร์ และกษพร มุสิกบุญเลิศ ,เงื่อนไขที่เอื้อต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลในจังหวัดขอนแก่น,วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ปีที่ 27 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562), หน้า ๑๖๓-๑๙๓.

ความไม่สับสนกบฝ่ายการเมืองท้องถิ่น (๓) กระทรวงยุติธรรมควรมีนโยบายส่งเสริมทัศนคติของอาสาสมัครให้มีความตระหนักถึงผลเสียของการเข้ามาแทรกแซงการดำเนินงานของเครือข่ายยุติธรรมชุมชน และส่งเสริมให้ความรู้ในการการสร้างเครือข่ายกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ๒) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (๑)ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชนอย่างสม่ำเสมอ (๒) ต้องมีการประชุมหรือกนระหว่างสมาชิกในเครือข่ายเพื่อหาที่ตั้งที่เหมาะสมในการตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน (๓)กระบวนการปฏิบัติงาน ควรมีความรัดกุมและมีแผนการในการดำเนินงานอย่างโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน^{๑๐๔}

^{๑๐๔} ธนิตา หิรัญคำ ,การมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน:กรณีศึกษายุติธรรมชุมชน ตำบลบ้านฆ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี , ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ,2558.

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการยุติธรรมของชุมชน ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๒) เพื่อส่งเสริมการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๓) เพื่อเสนอระบบการจัดการยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ การวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลัก

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยนี้เป็นการดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions)

๑) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร งานวิทยานิพนธ์ และการสืบค้นทางสื่อสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชน นโยบายเป้าหมายของหน่วยงาน แนวคิด หลักการส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชน ที่สามารถนำมาสนับสนุนงานวิจัย

๒) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) โดยมีขั้นตอนดังนี้

(๑) ลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลึก โดยทำในรูปแบบการสัมภาษณ์บุคคลแบบเชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และบันทึกข้อมูลตามคำบอกของผู้ถูกสัมภาษณ์

(๒) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) ของผู้นำชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง ในแนวทางการส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลัก

๓.๒.๑ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์บุคคลแบบเชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ๑. กลุ่มผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชน ๒. กลุ่มเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่หรือเจ้าหน้าที่ที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๕ รูป/คน ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย

พระสงฆ์	จำนวน	๑	รูป
นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลทุ่งกวาว	จำนวน	๑	คน
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านตำบลทุ่งกวาว	จำนวน	๕	คน
ผู้กำกับสถานีตำรวจภูธร	จำนวน	๑	คน
นักวิชาการพัฒนาชุมชน	จำนวน	๑	คน
ตัวแทนกลุ่ม อสม.	จำนวน	๒	คน
ตัวแทนองค์กรอิสระ/กองทุน/ชมรมต่างๆในตำบล	จำนวน	๓	คน
ตัวแทนเยาวชนในพื้นที่	จำนวน	๑	คน

๓.๒.๒ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions)

ผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้นำชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งภาคประชาสังคม จำนวน ๑๕ รูป/คน ในเรื่องของแนวทางการส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย

พระสงฆ์	จำนวน	๑	รูป
นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลทุ่งกวาว	จำนวน	๑	คน
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านตำบลทุ่งกวาว	จำนวน	๕	คน
ผู้กำกับสถานีตำรวจภูธร	จำนวน	๑	คน

นักวิชาการพัฒนาชุมชน	จำนวน	๑	คน
ตัวแทนกลุ่ม อสม.	จำนวน	๒	คน
ตัวแทนองค์กรอิสระ/กองทุน/ชมรมต่างๆในตำบล	จำนวน	๓	คน
ตัวแทนเยาวชนในพื้นที่	จำนวน	๑	คน

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลมีอยู่ ๒ ประเภทคือ ก) แบบสัมภาษณ์ (Interview) และ ข) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions)

ก) แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) คณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังต่อไปนี้

- ๑) กระบวนการยุติธรรมของชุมชน ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
- ๒) การส่งเสริมการจัดการระบบความยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
- ๓) การนำเสนอระบบการจัดการยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ข) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) เป็นการประชุมโดยผู้วิจัยได้ ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้นำชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งภาคประชาสังคม จำนวน ๑๕ รูป/คน ในเรื่องของแนวทางการส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

มีวิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามลำดับต่อไปนี้

๑) มีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลและทบทวนวรรณกรรมจากเอกสาร (Document Study and Literature Review) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร งานวิทยานิพนธ์ และการสืบค้นทางสื่อสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชน นโยบายเป้าหมายของหน่วยงาน แนวคิด หลักการ การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชน ที่สามารถนำมาสนับสนุนงานวิจัย พร้อมสร้างแบบสัมภาษณ์

๒) ผู้วิจัยได้ทำหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

๓) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๔) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ๑. กลุ่มผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชน ๒. กลุ่มเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่หรือเจ้าหน้าที่ที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๕ รูป/คน ซึ่งในการสัมภาษณ์นั้น ผู้ศึกษาได้นำแบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดไว้

๕. ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) และสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) จะทำการบันทึกข้อมูล โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ จนครบทุกประเด็น

๖. นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวม เพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

โดยมีตารางการเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย ดังนี้

ที่	กิจกรรมการวิจัย / การเก็บรวบรวมข้อมูล	ระยะเวลา ๗ เดือน						
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
๑	การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจ และจัดสร้างการจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย	X						
๒	การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการคัดเลือกชุมชนเป้าหมายแบบเจาะจง		X					
๓	ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับ การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่			X				
๔	การรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์			X				
๕	สรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับ การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่					X		
๖	การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ผลงานวิจัย วิดีทัศน์นำเสนอและนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน						X	X
๗	การจัดรายงานฉบับสมบูรณ์							X
๘	การจัดทำบทความเผยแพร่ในระดับชาติ							X

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึกและจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) พร้อมทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ จากนั้นจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ทำการวิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อให้เห็นถึงการส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ผลการศึกษาระบบความยุติธรรมชุมชน ระบบการจัดการความยุติธรรมชุมชน และแนวทางการส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ประกอบภาพถ่าย โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่หรือเจ้าหน้าที่ที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๕ รูป/คน ร่วมกับการอ้างอิงจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในเรื่องของข้อมูลพื้นฐานของชุมชน นโยบายเป้าหมายของหน่วยงาน แนวคิดหลักการ การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) ที่เป็นการประชุมโดยผู้นำชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งภาคประชาสังคม จำนวน ๑๕ รูป/คน เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการยุติธรรมของชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๒) เพื่อส่งเสริมการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๓) เพื่อเสนอระบบการจัดการยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

๔.๑ ผลการศึกษากระบวนการยุติธรรมของชุมชน ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๔.๒ ผลการส่งเสริมการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๔.๓ ผลการนำเสนอระบบการจัดการยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) ในเรื่องแนวคิด หลักการ การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมชุมชน ที่สามารถนำมาสนับสนุนงานวิจัย และในภาคสนาม (Field Study) ทำในรูปแบบการสัมภาษณ์บุคคลแบบเชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และบันทึกข้อมูลตามคำบอกของผู้ถูกสัมภาษณ์ คือ บุคคล ๒ กลุ่ม ๑. กลุ่มผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชน ๒. กลุ่มเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่หรือเจ้าหน้าที่ที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๕ รูป/ คน ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อเก็บข้อมูลในประเด็น กระบวนการยุติธรรมของชุมชน ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ประกอบด้วยรายชื่อดังนี้

๑. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๑ พระมหาชนินทร์ วัดสวรรคณิเวศน์
๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๒ นายพิชิต ปัทมาภรณ์พงศ์ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลทุ่งกวาว
๓. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๓ นางสาวกุลยา โยธากิติ หัวหน้าสำนักปลัด เทศบาลตำบลทุ่งกวาว อ.เมืองแพร่ จ.แพร่
๔. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๔ นางกัลยา แสนอ้อม เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล เทศบาลตำบลทุ่งกวาว อ.เมืองแพร่ จ.แพร่
๕. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๕ นางวันเพ็ญ ทานท่า เจ้าหน้าที่งานธุรการ เทศบาลตำบลทุ่งกวาว อ.เมืองแพร่
๖. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๖ นายเทเวศ นามจะโป กำนันตำบลทุ่งกวาว อ.เมืองแพร่ จ.แพร่ และผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕
๗. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๗ นายยุทธนา การะบุญ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑
๘. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๘ นายมังกร บุตรชา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒
๙. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๙ นายสมฤทธิ์ สุขมี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓
๑๐. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๑๐ นางสาวอุไรวรรณ ใหม่จันทร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔
๑๑. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๑๑ นายภูษงค์ สำลีราช ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่

๑๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๑๒ นางจรรยา ประระมะ ตัวแทนอสม.
ตำบลทุ่งกวาว อ.เมืองแพร่ จ.แพร่

๑๓. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๑๓ นางปนัดดา สุทธิลักษณ์, ตัวแทน
ประชาชน ตำบลทุ่งกวาว อ.เมืองแพร่ จ.แพร่

๑๔. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๑๔ นางพลอยศรี วงศ์คำ, ตัวแทน
ประชาชน ตำบลทุ่งกวาว อ.เมืองแพร่ จ.แพร่

๑๕. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๑๕ นางมยุเรศ ชัยวัฒนคุปต์, ตัวแทน
ปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลทุ่งกวาว อ.เมืองแพร่ จ.แพร่

มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการศึกษากระบวนการยุติธรรมของชุมชน ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า

ในเรื่องผลการวิเคราะห์กระบวนการยุติธรรมของชุมชน ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่
จังหวัดแพร่ จากการศึกษาข้อมูลและการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน เจ้าหน้าที่ของ
หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่หรือเจ้าหน้าที่ที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๕ รูป/คน คณะผู้วิจัยได้
นำเสนอข้อมูลเป็นสามส่วน ส่วนแรก คือบริบทของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ส่วน
ที่สอง คือ พัฒนาการกระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
และส่วนที่สาม ลักษณะกระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ บริบทของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบท ประวัติความเป็นมาของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มี
รายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ประวัติความเป็นมาของตำบลทุ่งกวาว

ตำบลทุ่งกวาว มีลักษณะภูมิประเทศ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีคลอง
ชลประทานเพื่อส่งน้ำเข้าที่นาจำนวน ๒ สาย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย และร้านค้า มีการดำเนิน
ชีวิตแบบเรียบง่าย อยู่ด้วยกันแบบเครือญาติพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยว
จิตใจของชาวบ้าน

ชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ประกอบไปด้วยหมู่บ้าน ๖ หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๑ บ้านทุ่งกวาว หมู่ที่ ๒,๓,๖ บ้านนาแหลม หมู่ที่ ๔ บ้านหัวดง หมู่ที่ ๕ บ้านทุ่งป่าดำ และมีเทศบาลตำบลทุ่งกวาว เดิมสถานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งกวาว ได้ยกฐานะจากสภาตำบล เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล

๒. ข้อมูลด้านที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลทุ่งกวาว ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองแพร่ ประมาณ ๓ กิโลเมตร มีจำนวนเนื้อที่ทั้งหมดจำนวน ๔,๐๗๕ ไร่ หรือประมาณ ๖.๕๒ ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ทางการเกษตร ๑,๖๒๒ ไร่

ตำบลทุ่งกวาว มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อเขตตำบลทุ่งโฮ้ง

ทิศใต้ ติดต่อกับเขตเทศบาลเมืองแพร่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลเหมืองหม้อ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลป่าเมตและตำบลวังธง โดยมีแม่น้ำยมกั้น

๓. ข้อมูลการปกครอง

หมู่ ที่	ผู้นำท้องที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร			จำนวน หลังคา เรือน
			ชาย	หญิง	รวม	
๑	นายยุทธนา การะบุญ	บ้านทุ่งกวาว	๕๗๖	๖๖๕	๑,๒๔๑	๖๙๕
๒	นายมังกร บุตรชา	บ้านนาแหลม	๔๘๑	๕๑๔	๙๙๕	๔๗๘
๓	นายสมฤทธิ์ สุขมี	บ้านนาแหลม	๔๙๗	๕๖๙	๑,๐๖๖	๔๗๔
๔	นางสาวอุไรวรรณ ใหม่จันทร์	บ้านหัวดง	๔๐๐	๔๙๑	๘๙๑	๔๕๒
๕	นายเทเวศ นามจะโป	บ้านทุ่งป่าดำ	๔๑๓	๕๓๑	๙๔๔	๔๙๐
๖	นายภูซังค์ สำลีราช	บ้านนาแหลม	๒๙๓	๓๘๐	๖๗๓	๓๔๕
		รวม	๒,๖๖๐	๓,๑๕๐	๕,๘๑๐	๒,๙๓๔

ตารางที่ ๔.๑ ประชากร ๖ หมู่บ้าน

๔. สภาพสังคม

สถาบันและองค์กรทางศาสนา ประชาชนเขตเทศบาลตำบลทุ่งกวาว ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ตำบลทุ่งกวาว มีวัดจำนวน ๓ แห่ง ดังนี้

วัดทุ่งกวาว	หมู่ที่ ๑
วัดโคกนาลัย	หมู่ที่ ๒
วัดนาแหลมเหนือ	หมู่ที่ ๓

การคมนาคม ตำบลทุ่งกวาวมีถนนสายหลักที่ใช้ติดต่อกับอำเภอและจังหวัด คือ ถนนยันตรกิจโกศล มีถนนภายในหมู่บ้าน ก่อสร้างเป็นถนนคอนกรีตแล้ว ประมาณ ๙๐%

การโทรคมนาคม ตำบลทุ่งกวาวมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข(เอกชน) มีโทรศัพท์สาธารณะ ๑๐ แห่ง

การไฟฟ้าและประปา ตำบลทุ่งกวาวใช้ไฟฟ้าส่วนภูมิภาคทุกครัวเรือน มีระบบประปาหมู่บ้าน แต่ยังไม่ครบทุกครัวเรือน

การศึกษา ในตำบลทุ่งกวาวมีโรงเรียนประถมศึกษา ๒ แห่ง คือ โรงเรียนรัฐราษฎร์บำรุง และโรงเรียนบ้านนาแหลมกองแก้วราษฎร์อุปถัมภ์

- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน(กศน.) ๑ แห่ง
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๒ แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดทุ่งกวาว และ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลทุ่งกวาว
- หอกระจายข่าว ๖ แห่ง
- หอกระจายข่าวไร้สายเทศบาลตำบลทุ่งกวาว ๑ แห่ง

การสาธารณสุข

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุ่งกวาว ๑ แห่ง
- ร้านขายยาสามัญ ๑ แห่ง
- อัตราการมีและการใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ ๑๐๐

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดแพร่ ๑ แห่ง
- ป้อมตำรวจ ๑ แห่ง
- สถานีดับเพลิง ๑ แห่ง
- ที่ทำการตำรวจชุมชน ๑ แห่ง
- ตำรวจบ้าน ๑๕๐ คน

- อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ๗๖ คน

๕. ข้อมูลด้านอาชีพ

ประชาชนในตำบลทุ่งกวาวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกข้าว ถั่วเหลือง ฯ และ เลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย หมู ไก่ เป็นครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีจำนวนร้อยละ ๗๓.๒๑ ของครัวเรือนทั้งหมด นอกจากนั้น ก็มีอาชีพรับจ้าง และอาชีพอื่นๆ ในตำบลทุ่งกวาวยังมีการประกอบอาชีพการปั่นอัฐมอญจำหน่าย ซึ่งพื้นที่ที่มีการปั่นอัฐมอญเป็นจำนวนมาก ได้แก่ บ้านนาแหลม หมู่ที่ ๒,๓,๖ รายได้เฉลี่ยต่อคน ต่อปี ๕๖,๙๖๖.๕๓ บาท

สรุปได้ว่า ตำบลทุ่งกวาว มีลักษณะภูมิประเทศ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีคลองชลประทานเพื่อส่งน้ำเข้าที่นาจำนวน ๒ สาย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย และร้านค้า มีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย อยู่ด้วยกันแบบเครือญาติพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยว จิตใจของชาวบ้าน ชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ประกอบไปด้วยหมู่บ้าน ๖ หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๑ บ้านทุ่งกวาว หมู่ที่ ๒,๓,๖ บ้านนาแหลม หมู่ที่ ๔ บ้านห้วยดง หมู่ที่ ๕ บ้านทุ่งป่าดำ มีจำนวนประชากร ๕,๘๑๐ คน จำนวนครัวเรือน ๒,๙๓๔ ครัวเรือน ตำบลทุ่งกวาวมีสภาพสังคมที่ดี มีการจัดทำบริการสาธารณะที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในตำบล ทั้งในด้านของสถาบันและองค์กรทางศาสนา การคมนาคม การโทรคมนาคม การไฟฟ้าและประปา การศึกษา การสาธารณสุข และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ลักษณะสภาพสังคมของตำบลทุ่งกวาวเป็นชุมชนกึ่งชุมชนเมืองผสมผสานชุมชนชนบท ประชาชนในตำบลทุ่งกวาวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ ทำเกษตรกรรม เช่น ปลูกข้าว ถั่วเหลือง และเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย หมู ไก่ เป็นครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีจำนวนร้อยละ ๗๓.๒๑ ของครัวเรือนทั้งหมด นอกจากนั้น ก็มีอาชีพรับจ้าง และอาชีพอื่นๆ ในตำบลทุ่งกวาวยังมีการประกอบอาชีพการปั่นอัฐมอญจำหน่ายซึ่งพื้นที่ที่มีการปั่นอัฐมอญเป็นจำนวนมาก ได้แก่ บ้านนาแหลม หมู่ที่ ๒,๓,๖

๕.๑.๒ พัฒนาการกระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ในอดีตเมื่อเกิดปัญหาข้อพิพาท หรือความขัดแย้งในชุมชนขึ้น คนในชุมชนมีการจัดการปัญหาข้อพิพาท หรือความขัดแย้งนั้นโดยการแจ้งเหตุขึ้น ให้แก่ผู้ใหญ่บ้านในแต่ละหมู่บ้าน กำนัน หรือผู้นำในชุมชนมาระงับเหตุ ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันจะมาระงับเหตุด้วยตนเอง หรือส่งตัวแทนเช่นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหรือสภาวัดกำนันเข้ามาช่วยระงับเหตุ หากเป็นเรื่องที่สามารถเจรจาไกล่เกลี่ยกันได้ เช่น กรณีที่มีการทะเลาะวิวาท ขกต่อยกัน หรือเหตุที่เกิดจากการเข้าใจผิด หรือข้อร้องเรียนต่างๆ จะมีการประสานการเจรจา การไกล่เกลี่ย และการตัดสินข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทของชุมชนผ่านผู้นำท้องที่ของ

ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้านชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมทั้งการเจรจา โกล่เกลี่ย ระงับข้อพิพาท ผ่านผู้นำทางศาสนาโดยวิธีการเจรจาโกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่ขัดแย้ง ณ สถานที่ที่เกิดข้อพิพาท สถานที่ที่สะดวกต่อการเดินทางของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย สถานที่ที่ทำการกำนัน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือเทศบาลตำบลทุ่งกวาวตามแต่ตกลงกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี โดยมากแล้วจะเป็นการเจรจา โกล่เกลี่ย เป็นการรับฟังและร่วมหาทางออกของปัญหา โดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้รับความพึงพอใจ ได้ทางออกเพื่อเยียวยาผู้ถูกกระทำและผู้กระทำผิด ซึ่งการหาทางออกนี้ไม่ใช่หาแนวทางเพื่อการแก้แค้นลงโทษผู้กระทำผิด^๑

หากเป็นเรื่องของการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ที่เป็นเพียงกรณีทะเลาะ มีปากเสียงกัน ภายในครอบครัวแต่ไม่ได้ใช้ความรุนแรงถึงขึ้นลงไม้ลงมือ ใช้กำลังบังคับ ชูเข็น โดยส่วนใหญ่เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ทางผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ได้เข้ามาจัดการอะไร อาศัยความสัมพันธ์ใกล้ชิดในครอบครัวของแต่ละครอบครัวในการพูดคุย ปรับความเข้าใจกัน^๒

ต่อมากระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาวถูกพัฒนาขึ้นโดยการสนับสนุนของภาครัฐที่มากขึ้น คือการที่ตำบลทุ่งกวาวมีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตามคำสั่งกระทรวงยุติธรรม โดยกระทรวงยุติธรรมได้ทำการส่งเสริมทำให้เกิดกระบวนการยุติธรรมชุมชนอย่างเป็นทางการด้วยการตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๕๗ เป็นต้นมา^๓ และมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕ ตามคำสั่งกระทรวงยุติธรรม ที่ ๓๒๒/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๙

ยุติธรรมชุมชนมีภารกิจทั้งหมด ๕ ด้าน คือ ๑) การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมในชุมชน ๒) การรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ และรับแจ้งเบาะแสการกระทำผิดกฎหมายต่างๆในชุมชน ๓) การจัดการความขัดแย้งของประชาชนด้วยการโกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท ๔) การเยียวยาเสริมพลัง แก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน ๕) การรับผู้พ้นโทษหรือผู้ถูกคุมประพฤติกลับสู่ชุมชน

ศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว ส่วนใหญ่ทำหน้าที่ในการรับเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ของประชาชนในตำบลทุ่งกวาว โดยแบ่งลักษณะการจัดการปัญหาเรื่องร้องเรียนได้ ๓ ประเภทคือ ๑) การร้องเรียนในเรื่องทั่วไป เช่น เกิดข้อพิพาทเรื่องที่ดิน แต่การร้องเรียนในเรื่องทั่วไปลักษณะนี้มักไม่ค่อยปรากฏในศูนย์ยุติธรรมชุมชนสักเท่าไร เนื่องจากการจัดการปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นมักถูกแก้ไข

^๑ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๒, ๓, และอันดับ ๖-๑๒

^๒ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๒, ๓, และอันดับ ๖-๑๒

^๓ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๓

ปัญหาไปเรียบร้อยแล้วตั้งแต่ชั้นผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน ๒) การร้องเรียนเรื่องการสาธารณสุข หรือ เหตุรำคาญ เช่น เรื่องปล่อยน้ำเสีย เลี้ยงวัว เลี้ยงไก่ เผาขยะส่งกลิ่นเหม็นรบกวน สัตว์รบกวนพื้นที่ เผา มูลสัตว์ในเวลากลางคืน ส่วนมากประชาชนในตำบลทุ่งกวาวจะมีการร้องเรียนในเรื่องนี้เป็นส่วนใหญ่ ทางประชาชนผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน รำคาญก็จะมาร้องเรียนต่อศูนย์ยุติธรรมชุมชน ณ เทศบาล ตำบลทุ่งกวาว โดยสามารถร้องเรียนได้หลายช่องทางไม่ว่าจะมาด้วยตนเอง ทางจดหมาย โทรศัพท์ เว็บไซต์เทศบาลตำบลทุ่งกวาว เฟสบุ๊คประชาสัมพันธ์เทศบาลตำบลทุ่งกวาว เมื่อได้รับเรื่องร้องเรียน แล้ว เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือเจ้าพนักงานสาธารณสุขจะมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงว่าเรื่องที่ร้องเรียน นั้นใช่เหตุรำคาญหรือไม่ ถ้าไม่ใช่จะแจ้งยุติเรื่องไปยังผู้ร้องเรียน หากว่าใช่จะมีการระงับเหตุรำคาญ ออกให้คำแนะนำให้ผู้ก่อเหตุรำคาญปรับปรุงแก้ไข มีการติดตามตรวจสอบว่าผู้ก่อเหตุรำคาญนั้นได้มีการแก้ไขหรือไม่ ถ้ามีการแก้ไขก็ถือว่าเรื่องร้องเรียนนั้นยุติลงและแจ้งไปยังผู้ร้องเรียน หากไม่มีการแก้ไขสามารถออกคำสั่งให้กระทำการใดๆได้ และแจ้งสิทธิอุทธรณ์คำสั่งแก่ผู้ก่อเหตุรำคาญ มีการติดตามตรวจสอบในการแก้ไขอีกครั้ง หากผู้ก่อเหตุรำคาญปฏิบัติตาม ก็สามารถยุติเรื่องแจ้งผู้ร้องเรียน ได้ หากผู้ก่อเหตุรำคาญไม่ปฏิบัติตาม หน่วยงานสามารถเปรียบเทียบปรับและดำเนินคดีได้ ๓) การ ร้องเรียนเรื่องที่สาธารณสุขที่มีความจำเป็นต้องขอความร่วมมือจากกองช่าง เช่น มีการขอให้รื้อวัดที่ดิน ลำเหมืองสาธารณะว่ามีการลักลอบขุดที่ดินของตนหรือไม่^๔

อย่างไรก็ตาม แม้ตำบลทุ่งกวาวจะมีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนขึ้นเพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์ จัดการความขัดแย้ง ณ เทศบาลตำบลทุ่งกวาวแล้วก็ตาม แต่หากเกิดปัญหาข้อพิพาท ข้อขัดแย้งขึ้น ภายในชุมชนแล้ว คนในชุมชนส่วนใหญ่มักมีการแจ้งเหตุขึ้น ให้แก่ผู้ใหญ่บ้านในแต่ละหมู่บ้าน กำนัน หรือผู้นำในชุมชนมาระงับเหตุก่อนเป็นเบื้องต้น และหากไม่สามารถระงับเหตุปัญหาข้อพิพาทนั้นได้ ผู้นำชุมชนก็จะมีการส่งเรื่องไปยังผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สามารถจัดการปัญหานั้นๆ ได้ เช่น ส่งเรื่องไปยัง ศูนย์ดำรงธรรมประจำตำบล ศูนย์ดำรงธรรมประจำจังหวัด ศูนย์ยุติธรรมชุมชน หรือแจ้งเรื่องไปยัง ตำรวจ ^๕

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาวในอดีตเมื่อเกิด ปัญหาข้อพิพาท หรือความขัดแย้งในชุมชนขึ้น ไม่มีการนำหลักกฎหมายบ้านเมือง ไม่มีการนำผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางกฎหมายของบ้านเมืองมาใช้ในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาท ความขัดแย้ง แต่มีการแก้ไขปัญหาโดยการเจรจาไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น มีการร่วมรับฟังและร่วม

^๔ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๓ - ๕

^๕ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๒, ๓, และอันดับ ๖-๑๒

ทางออกของปัญหา ซึ่งอาจแก้ปัญหโดยใช้หลักจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมาในการแก้ไข ปัญหา ใช้หลักคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมเข้ามาแก้ไขปัญหา โดยกระทำผ่านผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ในหมู่บ้านชุมชน รวมถึงผู้นำทางศาสนา ต่อมากระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาวถูก พัฒนาขึ้นโดยการสนับสนุนของภาครัฐที่มากขึ้น คือการที่ตำบลทุ่งกวาวมีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรม ชุมชน แต่การมียุติธรรมชุมชนนั้นก็ไม่ได้ทำให้กระบวนการยุติธรรมชุมชนในรูปแบบเดิมที่เคยใช้ใน อดีตหายไป เมื่อเกิดปัญหาข้อพิพาท หรือข้อขัดแย้งขึ้น คนในชุมชนก็ยังคงแจ้งเหตุพิพาทนั้นกับผู้นำ ท้องที่ ผู้นำชุมชนก่อน ซึ่งหากไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ ถึงจะมีการส่งต่อกับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง

๔.๑.๓ ลักษณะกระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัด แพร่

ลักษณะกระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มี รายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. สภาพปัญหา ความขัดแย้งในชุมชน

จากการลงพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อมูลถึงสภาพปัญหา ความขัดแย้งของตำบลทุ่งกวาว มีรายละเอียดดังนี้

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ฉ้อโกง อาชญากรรม เศรษฐกิจ กลุ่มเปราะบางที่เสี่ยง ต่อการถูกกระทำรุนแรง

เนื่องจากสภาพสังคมของตำบลทุ่งกวาวที่เป็นชุมชนกึ่งชุมชนเมืองผสมผสานชุมชนชนบท คน ในชุมชนมีทั้งคนพื้นเมืองที่เป็นคนพื้นเมืองเดิมในพื้นที่ และคนต่างถิ่นที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่โดยพื้นฐานเป็นคนจิตใจดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักสงบ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เป็นข้าราชการ คนทำงานที่เป็นชนชั้นกลาง จึงไม่มีเรื่องของการลักขโมย ฉ้อโกง อาชญากรรม หรือ เรื่องของการใช้ความรุนแรงในครอบครัว มีเพียงกรณีที่ทะเลาะ มีปากเสียงกันภายในครอบครัวแต่ ไม่ได้ใช้ความรุนแรงถึงขั้นลงไม้ลงมือ ใช้กำลังบังคับ ชูขึ้นแต่อย่างใด^๖ ในชุมชนตำบลทุ่งกวาวไม่มี ปัญหาหรือข้อพิพาทในเรื่องของความรุนแรงในครอบครัว ฉ้อโกง อาชญากรรม เศรษฐกิจ กลุ่ม เปราะบางที่เสี่ยงต่อการถูกกระทำรุนแรง

^๖ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๒, ๓, และอันดับ ๖-๑๒

ปัญหาเหตุพิพาทที่ดิน

ในชุมชนตำบลทุ่งกวาวส่วนใหญ่ไม่ค่อยเกิดเหตุพิพาทหรือเรื่องร้องเรียนที่รุนแรง ส่วนมากจะเกิดข้อขัดแย้งหรือเหตุพิพาทที่เป็นเรื่องเล็กน้อย เช่น เหตุพิพาทจากที่ดินที่มีการรุกล้ำแนวเขตกันเข้าไปในดินแดนของบุคคลอื่น เช่นการทำรั้วเข้าไปในที่ดินของบุคคลอื่นโดยเข้าใจผิดว่าเป็นที่ดินของตนเอง หรือกรณีที่มีการชี้แนวเขตที่ดินผิด^๗

ปัญหาเหตุรำคาญ

ปัญหาเหตุรำคาญ เช่น เหตุพิพาทในกรณีที่น่าว้าว ไก่ สุนัข เข้าไปเลี้ยงในที่ดินของบุคคลอื่น รวมถึงการปล่อยน้ำเสียลงหลังบ้านของบุคคลอื่นทำให้เกิดความเดือดร้อนในเรื่องของกลิ่น มีข้อร้องเรียนในเรื่องการไม่เก็บขยะตามวัน เวลาที่กำหนด ไฟกริ่งหน้าบ้านที่ชำรุด และข้อร้องเรียนในเรื่องของการเผาอิฐมอญ กรณีห้ามเผาไฟตามมาตรการของรัฐบาล^๘

๒. การจัดการปัญหา ความขัดแย้งในชุมชน

จากการลงพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อมูลถึงการจัดการปัญหา ความขัดแย้งของตำบลทุ่งกวาว มีรายละเอียดดังนี้

การจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ฉ้อโกง อาชญากรรม เศรษฐกิจ กลุ่มเปราะบางที่เสี่ยงต่อการถูกระทำความรุนแรง

เนื่องจากสภาพสังคมของตำบลทุ่งกวาวที่เป็นชุมชนกึ่งชุมชนเมืองผสมผสานชุมชนชนบท คนในชุมชนมีทั้งคนพื้นเมืองที่เป็นคนพื้นเมืองเดิมในพื้นที่ และคนต่างถิ่นที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่โดยพื้นฐานเป็นคนจิตใจดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักสงบ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ คนทำงานที่เป็นชนชั้นกลาง จึงไม่มีเรื่องของการลักขโมย ฉ้อโกง อาชญากรรม หรือเรื่องของการใช้ความรุนแรงในครอบครัว มีเพียงกรณีที่ทะเลาะ มีปากเสียงกันภายในครอบครัวแต่ไม่ได้ใช้ความรุนแรงถึงขั้นลงไม้ลงมือ ใช้กำลังบังคับ ชูขึ้นแต่อย่างใด โดยส่วนใหญ่เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ทางผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ได้เข้ามาจัดการอะไร อาศัยความสัมพันธ์ใกล้ชิดในครอบครัวของแต่ละครอบครัวในการพูดคุย ปรับความเข้าใจกัน

การจัดการปัญหาเหตุพิพาทที่ดิน

การจัดการปัญหาในเรื่องนี้ก็จะทำการแจ้งให้เจ้าของที่ดินทั้งสองและผู้ใหญ่บ้านได้รับทราบถึงการรุกรานที่ดิน หากผู้ใหญ่บ้านก็จะทำการเรียกคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเข้ามาพูดคุยกันในบ้านผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่สามารถตกลงกันและทำการรื้อถอนรั้ว ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เนื่องจากคนในชุมชนส่วน

^๗ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๒, ๓ และอันดับ ๗

^๘ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๒, ๓ และอันดับ ๘

ใหญ่มีความเกี่ยวพันถือเป็นเครือญาติ ซึ่งอาจจะเป็นญาติสายตรงหรือญาติเกี่ยวดองกันทำให้สามารถพูดคุยกันได้ตกลงกันได้ ในกรณีที่มีการชี้แจงเขตที่ดินผิดพลาด ก็มีการแจ้งไปยังสำนักงานที่ดินในเรื่องการขอสอบแนวเขต เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาก็สามารถจัดการข้อพิพาทนี้ได้^๙

การจัดการปัญหาเหตุรำคาญ

เหตุพิพาทเหล่านี้เป็นเหตุพิพาทที่สามารถเจรจาไกล่เกลี่ยกันได้ โดยทางผู้ใหญ่บ้าน หรือทางเทศบาลตำบลทุ่งกวาวก็ได้เข้าไปตรวจสอบเหตุเบื้องต้น แนะนำแนวทางแก้ไขปัญหารวมถึงช่วยแก้ไขปัญหาก็เพื่อให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสุขสงบ ส่วนใหญ่แล้วปัญหาเหล่านี้จะจบลงด้วยการเจรจาไกล่เกลี่ย และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาก็เป็นที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่าย เหตุพิพาทเหล่านี้จึงจบลงที่ชุมชนไม่ได้เป็นเหตุถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือมีการฟ้องร้องกัน^{๑๐}

สรุปลักษณะกระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว ดังได้ทำการสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า ด้วยสภาพสังคมตำบลทุ่งกวาวเป็นสภาพสังคมที่ประชาชนมีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย อยู่ด้วยกันแบบเครือญาติพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นชุมชนกึ่งชุมชนเมืองผสมผสานชุมชนชนบท คนในชุมชนมีทั้งคนพื้นเมืองที่เป็นคนพื้นเมืองเดิมในพื้นที่ และคนต่างถิ่นที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่โดยพื้นฐานเป็นคนจิตใจดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักสงบ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ คนทำงานที่เป็นชนชั้นกลาง จึงไม่มีเรื่องของการลักขโมย ฉ้อโกง อาชญากรรม หรือเรื่องของการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือกลุ่มเปราะบางที่เสี่ยงต่อการถูกกระทำความรุนแรง เหตุพิพาทส่วนใหญ่จะเป็นข้อพิพาทที่เป็นเรื่องเล็กน้อย เมื่อเกิดเหตุพิพาทเหล่านี้ส่วนใหญ่จะทำการแจ้งเหตุขึ้นให้แก่ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันในแต่ละหมู่บ้านมาระงับเหตุ ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันจะมาระงับเหตุด้วยตนเอง หรือส่งตัวแทนเช่นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหรือสารวัตรกำนันเข้ามาช่วยระงับเหตุ โดยใช้สถานที่ของบ้านกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านหรือศาลาหมู่บ้านหรือวัด เป็นที่ตกลงเจรจากัน จากนั้นก็จะทำการเจรจาตกลงกัน โดยมีรูปแบบของการเจรจาไกล่เกลี่ย ส่วนใหญ่ผลของการเจรจาก็จะตกลงกันได้หมู่บ้านและตำบล การกำนันผู้ใหญ่บ้านก็จะทำเรื่องรายงานให้กับหน่วยที่รับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นตำรวจหรืออำเภอเมืองแพร่หรือจังหวัดแพร่แล้วแต่เรื่องนั้นได้รับมอบหมายจากหน่วยงานใด หรือหากมีการแจ้งข้อร้องเรียนไปยังศูนย์ยุติธรรมชุมชน ณ เทศบาลตำบลทุ่งกวาว เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือเจ้าพนักงานสาธารณสุขจะมีการลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง มีการแจ้งคู่อริให้แก้ไขปรับปรุง ถึงเหตุที่เกิดขึ้น หาแนวทางการแก้ไขปัญหาก็เป็นที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่าย เหตุพิพาทเหล่านี้จึงจบลงที่ชุมชนไม่ได้เป็นเหตุถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือมีการฟ้องร้องกัน

^๙ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๒, ๓ และอันดับ ๗

^{๑๐} ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๒, ๓ และอันดับ ๘

๔.๒ ผลการส่งเสริมการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมือง แพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า

๔.๒.๑ การกำหนดกฎเกณฑ์ในการจัดการยุติธรรมชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งความยุติธรรม
จากการลงพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อมูลถึงการกำหนดกฎเกณฑ์ในการจัดการยุติธรรม
ชุมชน ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีรายละเอียดดังนี้

ด้วยสภาพสังคมตำบลทุ่งกวาวเป็นสภาพสังคมที่ประชาชนมีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย อยู่
ด้วยกันแบบเครือญาติพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นชุมชนกึ่งชุมชนเมืองผสมผสานชุมชนชนบท คน
ในชุมชนมีทั้งคนพื้นเมืองที่เป็นคนพื้นเมืองเดิมในพื้นที่ และคนต่างถิ่นที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน
ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่โดยพื้นฐานเป็นคนจิตใจดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักสงบ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ
เป็นข้าราชการ คนทำงานที่เป็นชนชั้นกลาง จึงไม่มีเรื่องของการลักขโมย ฉ้อโกง อาชญากรรม หรือ
เรื่องของการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือกลุ่มประาะบางที่เสี่ยงต่อการถูกกระทำความรุนแรง มี
เพียงกรณีทะเลาะ มีปากเสียงกันภายในครอบครัวแต่ไม่ได้ใช้ความรุนแรงถึงขั้นลงไม้ลงมือ ใช้กำลัง
บังคับ ชูขึ้นแต่อย่างใด

ในชุมชนตำบลทุ่งกวาว กรณีเกิดเหตุพิพาทส่วนใหญ่จะเป็นข้อพิพาทที่เป็นเรื่องเล็กน้อย เช่น
เหตุพิพาทจากที่ดินที่มีการรุกล้ำแนวเขตกันเข้าไปในดินแดนของบุคคลอื่น เช่นการทำรั้วเข้าไปในที่ดิน
ของบุคคลอื่นโดยเข้าใจผิดว่าเป็นที่ดินของตนเอง หรือกรณีที่มีการชี้แนวเขตที่ดินผิด เหตุพิพาทใน
กรณีที่น่าว่ว ไก่ สุนัข เข้าไปเลี้ยงในที่ดินของบุคคลอื่น รวมถึงการปล่อยน้ำเสียลงหลังบ้านของบุคคล
อื่นทำให้เกิดความเดือดร้อนในเรื่องของกลิ่น มีข้อร้องเรียนในเรื่องการไม่เก็บขยะตามวัน เวลาที่
กำหนด ไฟรั่วในบ้านที่ชำรุด และข้อร้องเรียนในเรื่องของการเผาอิฐมอญ กรณีห้ามเผาไฟตาม
มาตรการของรัฐบาล คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ข้าราชการในพื้นที่ คณะกรรมการหมู่บ้าน
เทศบาลตำบล ผู้นำองค์กรหรือกลุ่มอาชีพ ดำรวจชุมชนประจำตำบล เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นจะมีข้อตกลงสร้างกฎระเบียบ กติกาในชุมชนขึ้นมา เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของทุกคนใน
ชุมชน ซึ่งกฎระเบียบหรือกติกาที่สร้างขึ้นมามีใช้ในชุมชนนั้น อาจเกิดจากการนำจารีประเพณีที่เคย
ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเกณฑ์ในการสร้างกฎระเบียบ กติกาภายในชุมชน หรือเกิดจากภูมิปัญญา
หลักการทางพระพุทธศาสนาที่นำมาเป็นฐานในการสร้างกฎระเบียบ กติกาการอยู่ร่วมกันภายใน
ชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยไม่ได้ใช้กระบวนการทางกฎหมายเข้ามา
พิจารณาตัดสิน ลงโทษผู้ที่กระทำความผิดในชุมชน แต่เป็นการสร้างสังคม สร้างชุมชนให้เกิดความ
ยุติธรรมที่ปราศจากความเลื่อมล้ำ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนด้วยคนในชุมชนเอง

๔.๒.๒ กระบวนการจัดการปัญหา ความขัดแย้งของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

จากการลงพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อมูลถึงการจัดการปัญหา ความขัดแย้งของตำบลทุ่งกวาว มีรายละเอียดดังนี้

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว เมื่อมีเหตุพิพาทในชุมชนตำบลทุ่งกวาว ส่วนใหญ่แล้วหากเป็นเรื่องที่สามารถเจรจาไกล่เกลี่ยกันได้ เช่น การมีข้อร้องเรียนต่างๆ จะมีการประสานการเจรจา การไกล่เกลี่ย และการตัดสินข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทของชุมชนผ่านผู้นำท้องถิ่นของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้านชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมทั้งการเจรจา ไกล่เกลี่ย ระวังข้อพิพาทผ่านผู้นำทางศาสนาโดยวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่ขัดแย้ง ณ สถานที่ที่เกิดข้อพิพาท สถานที่ที่สะดวกต่อการเดินทางของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย สถานที่ที่ทำการกำนัน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือเทศบาลตำบลทุ่งกวาวตามแต่ตกลงกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี โดยมากแล้วจะเป็นการเจรจาไกล่เกลี่ย ระวังข้อพิพาทที่ไม่มีข้อยุ่งยาก เป็นการรับฟังและร่วมหาทางออกของปัญหา โดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้รับความพึงพอใจ ได้ทางออกเพื่อเยียวยาผู้ถูกระงับและผู้กระทำผิด ซึ่งการหาทางออกนี้ไม่ใช่หาแนวทางเพื่อการแก้แค้นลงโทษผู้กระทำผิด^{๑๑}

เมื่อเกิดเหตุพิพาทขึ้นส่วนใหญ่ก็เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในแต่ละหมู่ที่ทำการระงับเหตุการณ์ข้อแย้งนั้น หากตกลงกันไม่ได้ จะนำไปพูดคุยต่อบ้านกำนัน ส่วนใหญ่ก็จะตกลงกันได้ที่บ้านผู้ใหญ่ก่อน มีน้อยรายที่ส่งต่อไปถึงบ้านกำนัน แต่ก็สามารถตกลงกันได้ในที่สุด^{๑๒}

โดยส่วนใหญ่เมื่อเกิดความขัดแย้งกันผู้ที่ทำหน้าที่หลักก็คือผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยเชิญทั้งสองฝ่ายคู่กรณีพิพาทหันมาพูดคุยกันในบ้านกำนันหรือผู้ใหญ่หรือบางครั้งเป็นที่วัดเพื่อทำหน้าที่ในการตกลงกันกับข้อขัดแย้งของแต่ละฝ่ายและในที่สุดก็สามารถตกลงกันได้^{๑๓}

เมื่อเกิดข้อพิพาทในชุมชน ในอดีตพระสงฆ์จะมีบทบาทเป็นอย่างมากในการช่วยเหลือ เสร็จไกล่เกลี่ย ระวังข้อพิพาทที่ต่อรองให้คู่กรณีตกลงกันยอมรับซึ่งกันและกันสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แต่ในปัจจุบันเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่โดยตรง พระสงฆ์ก็จะมีบทบาทในเรื่องการไกล่เกลี่ย ช่วยระงับข้อพิพาทลดลง ทำหน้าที่ในส่วนอื่นแทนเช่นการให้ข้อคิด คติธรรมสอนใจ การทำนุ

^{๑๑} ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๒, ๓, และอันดับ ๖-๑๒

^{๑๒} ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๖ และอันดับ ๑๓ - ๑๕

^{๑๓} ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๑๓ - ๑๕

บำรุงพระพุทธศาสนา การให้พื้นที่ในการอำนวยความสะดวกที่สามารถใช้วัดเป็นสถานที่ในการเจรจาไกล่เกลี่ย^{๑๔}

สรุปได้ว่าในชุมชนตำบลทุ่งกวาว เมื่อเกิดข้อพิพาทใดในชุมชนขึ้นแล้วหากเป็นเรื่องที่สามารถเจรจาไกล่เกลี่ยกันได้ เช่น กรณีที่มีการทะเลาะวิวาท ชกต่อยกัน หรือเหตุที่เกิดจากการเข้าใจผิด หรือข้อร้องเรียนต่างๆ จะมีการประสานการเจรจา การไกล่เกลี่ย และการตัดสินข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทของชุมชนผ่านผู้นำท้องถิ่นของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้านชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมทั้งการเจรจา ไกล่เกลี่ย ระวังข้อพิพาทผ่านผู้นำทางศาสนา ในอดีตพระสงฆ์จะเป็นผู้ที่มีบทบาทเป็นอย่างมากในการช่วยเหลือ เจรจาไกล่เกลี่ย ระวังข้อพิพาทที่ต่อรองให้คู่กรณีตกลงกันยอมรับซึ่งกันและกัน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แต่ในปัจจุบันเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่โดยตรง พระสงฆ์จะมีบทบาทในเรื่องการไกล่เกลี่ย ช่วยระวังข้อพิพาทลดลง ทำหน้าที่ในส่วนอื่นแทนเช่นการให้ข้อคิด คติธรรมสอนใจ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การให้พื้นที่ในการอำนวยความสะดวกที่สามารถใช้วัดเป็นสถานที่ในการเจรจา ไกล่เกลี่ยแทน โดยวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่ขัดแย้ง ณ สถานที่ที่เกิดข้อพิพาท สถานที่ที่สะดวกต่อการเดินทางของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย สถานที่ที่ทำการกำนัน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือเทศบาลตำบลทุ่งกวาวตามแต่ละท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการระวังข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี โดยมากแล้วจะเป็นการเจรจา ไกล่เกลี่ย ระวังข้อพิพาทที่ไม่มีข้อยุ่งยาก เป็นการรับฟังและร่วมหาทางออกของปัญหา โดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้รับความพึงพอใจ ได้ทางออกเพื่อเยียวยาผู้ถูกระงับและผู้กระทำผิด ซึ่งการหาทางออกนี้ไม่ใช่หาแนวทางเพื่อการแก้แค้นลงโทษผู้กระทำผิด

๔.๒.๓ กระบวนการส่งเสริมระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

การส่งเสริมการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว เกิดขึ้นโดยการที่คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ข้าราชการในพื้นที่ คณะกรรมการหมู่บ้าน เทศบาลตำบล ผู้นำองค์กรหรือกลุ่มอาชีพ ตำรวจชุมชนประจำตำบล เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความรัก ความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน เพื่อให้ทุกคนในชุมชนรู้สึกถึงความสัมพันธ์อันดีของเครือญาติที่สนิทสนมกันมากกว่าเดิม และพร้อมที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามที่เดือดร้อน เมื่อคนในชุมชนรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว ทุกคนก็พร้อมที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น

^{๑๔} ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๑

ได้เพราะทุกคนคือเครือญาติที่ผูกพันกันจากการช่วยเหลือ ทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน และเมื่อเป็นเช่นนี้ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คนในชุมชนดูแลคนในชุมชนกันเองก็จะเป็นเกราะป้องกันที่ดีในการที่จะลด การเกิดปัญหาข้อพิพาท ข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้^{๑๕} นอกจากการสร้างกติกาที่ใช้ในชุมชนเองแล้ว คนในชุมชนยังเปิดใจ เปิดโอกาส เห็นชอบ และให้ความร่วมมือในการตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตามคำสั่ง กระทรวงยุติธรรม

ตำบลทุ่งกวาว มีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตามคำสั่งกระทรวงยุติธรรม โดยกระทรวง ยุติธรรมได้ทำการส่งเสริมทำให้เกิดกระบวนการยุติธรรมชุมชนอย่างเป็นทางการด้วยการตั้งศูนย์ ยุติธรรมชุมชนตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๕๗ เป็นต้นมา ตามคำสั่งกระทรวงยุติธรรม ที่ ๔๐๓/ ๒๕๕๗ เรื่องการขับเคลื่อนระบบยุติธรรมชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านความเป็นธรรมทางสังคม และ สร้างความสมานฉันท์ของประชาชน ^{๑๖} และทางศูนย์ยุติธรรมตำบลทุ่งกวาว ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๕ ตามคำสั่งกระทรวง ยุติธรรม ที่ ๓๒๒/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๙

ความเป็นมาศูนย์ยุติธรรมชุมชน

กระทรวงยุติธรรมมีความเห็นว่า การอำนวยความสะดวก การสร้างความเป็นธรรมและ ความสงบสุขในสังคม เป็นภารกิจหลักที่สำคัญยิ่งของกระทรวงยุติธรรม ที่จะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น แก่ประชาชนในทุกพื้นที่และทุกระดับ แต่ภารกิจดังกล่าวหากรัฐเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการแต่เพียง ฝ่ายเดียวคงไม่สามารถบรรลุผลอย่างยั่งยืนได้ หัวใจสำคัญของความสำเร็จในการดำเนินการ ภารกิจ ดังกล่าว จึงอยู่ที่คนในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดได้สัมผัส มีส่วนได้ส่วนเสียกับความยุติธรรม ความ เป็นธรรม และความสงบสุขในชุมชนนั้นๆ ได้มีโอกาสและมีช่องทางที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐใน การแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง โดยมีโอกาสในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการและร่วม รับประโยชน์จากการแก้ปัญหาร่วมกันในลักษณะของการเป็น “หุ้นส่วน” เพื่อให้ความยุติธรรมเกิดขึ้น อย่างแท้จริง โดยผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นผู้อำนวยความสะดวกยุติธรรมร่วมกับกระบวนการยุติธรรม จึงเกิด เป็นแนวความคิดของยุติธรรมชุมชนขึ้น

บทบาทของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

๑. ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานการดำเนินงานของส่วนราชการ หน่วยงานและองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน

^{๑๕} ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๒, ๓, และอันดับ ๖-๑๒

^{๑๖} กระทรวงยุติธรรม, คำสั่งกระทรวงยุติธรรม ที่ ๔๐๓/ ๒๕๕๗ เรื่องการขับเคลื่อนระบบยุติธรรม ชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านความเป็นธรรมทางสังคม และสร้างความสมานฉันท์ของประชาชน.

๒. เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาอาชญากรรม การทุจริตและประพฤตินิยมของเจ้าหน้าที่รัฐ และการกระทำผิดกฎหมายต่างๆ

๓. พิจารณาเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ ปัญหาความไม่เป็นธรรมของประชาชน และรับแจ้งเบาะแสข้อมูลการกระทำผิดกฎหมายต่างๆ ตลอดจนการช่วยเหลือ ดูแล ให้คำแนะนำ และแก้ไข ปัญหาแก่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือผู้ที่ต้องการคำแนะนำทางด้านกฎหมายและกระบวนการ ยุติธรรม

๔. โกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทตามที่คู่กรณีร้องขอเกี่ยวกับความแพ่งหรือความอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ โดยให้ดำเนินการตามกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือจัดการความขัดแย้งในชุมชน ทั้งนี้ การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริม และประนอมข้อพิพาทในชุมชน

๕. ให้ความช่วยเหลือ ดูแล ผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำ ความผิดและอาชญากรรม และประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่

๖. ให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและผู้พ้นโทษ รวมทั้งผู้ถูกคุมประพฤตินิติหรือผู้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ให้กลับตนเป็นพลเมืองดีและไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก

๗. เผยแพร่ความรู้และข้อมูลข่าวสารด้านยุติธรรมชุมชนแก่ประชาชน

๘. ดำเนินการอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย^{๑๗}

คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนประกอบด้วย

๑. ปลัดอำเภอประจำตำบล	ประธานกรรมการ
๒. พัฒนาการประจำตำบล	กรรมการ
๓. ตำรวจชุมชนประจำตำบล	กรรมการ
๔. กำนันท้องถิ่น	กรรมการ
๕. นายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในตำบล	กรรมการ
๖. ประธานศูนย์ยุติธรรมชุมชนเดิม ๑ คน (ถ้ามี)	กรรมการ
๗. อาสาสมัครแรงงาน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อาสาสมัครคุมประพฤติ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประเภทละ ๑ คน	กรรมการ

^{๑๗} กระทรวงยุติธรรม, คำสั่งกระทรวงยุติธรรม สังกัด ๓๒๒/๒๕๕๙ ลงวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๙ เรื่อง การบริหารงานศูนย์ยุติธรรมชุมชน

๘. นิติกรหรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการและเลขานุการ
ที่ได้รับมอบหมาย

บทบาทของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน

๑. การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมในชุมชนด้วยการยับยั้งหรือชะลอสถานการณ์มิให้เกิดความขัดแย้งข้อพิพาท หรือการกระทำผิดทางอาญาเกิดขึ้น โดยการเฝ้าระวังป้องกัน การควบคุมสถานการณ์ การจัดระเบียบชุมชนและการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชน เช่น ระเบียบ/กฎหมายที่จำเป็น กระบวนยุติธรรม สิทธิและหน้าที่พลเมือง เป็นต้น โดยสนธิกำลังหรือบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องในรูปแบบศูนย์ยุติธรรมชุมชน

๒. การรับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ และรับแจ้งเบาะแสการกระทำผิดกฎหมาย การทุจริตคอร์รัปชัน รวมทั้งปัญหาความเดือดร้อนของเด็ก สตรี คนชรา และคนพิการ และส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ และติดตามผลการดำเนินงานแจ้งให้ผู้ร้อง ผู้แจ้งทราบเป็นระยะๆ

๓. การจัดการความขัดแย้ง โดยการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทตามหลักยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือหลักสันติวัฒนธรรม (ดูแลรักษา/สร้างพันธมิตร ระหว่างเหยื่อ ผู้กระทำผิดและชุมชน)

๔. การเยียวยาหรือเสริมพลังแก่เหยื่ออาชญากรรมและความรู้สึกของชุมชน ด้วยการให้ความเข้าใจกำลังใจช่วยเหลือหรือสนับสนุนใด ๆ ให้เหยื่ออาชญากรรมและชุมชนนั้นมีความรู้สึกที่ดีและใช้ชีวิตเป็นปกติต่อไป รวมทั้งการให้ความรู้หรือคำแนะนำในการเรื่องขอรับความช่วยเหลือจากทางราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น ค่าเสียหาย ค่าทดแทนช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีจากกองทุนยุติธรรม

๕. การรับผู้พ้นโทษหรือผู้ถูกคุมประพฤติกลับสู่สังคมเพื่อให้บุคคลนั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน/สังคมได้ปกติตามความเหมาะสม และไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว

คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ประกอบด้วย

๑. นายสุขุม กันกา	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป	ประธานกรรมการ
	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่	
๒. นายพิชิต ปัทมาภรณ์พงศ์	นายกเทศมนตรีตำบลทุ่งกวาว	กรรมการ
๓. นางศิริมา ปาลาศ	ปลัดอำเภอประจำตำบลทุ่งกวาว	กรรมการ
๔. นางชนากาณต์ คำโพธิ์	พัฒนาการประจำตำบลทุ่งกวาว	กรรมการ
๕. นายเทเวศ นามจะโปะ	กำนันตำบลทุ่งกวาว	กรรมการ

๖. ร.ต.อ.สุเมธ เวียงนาค	ตำรวจชุมชนประจำตำบลทุ่งกวาว	กรรมการ
๒ ร.ต.ต.โสภณ วิโรจน์	ตำรวจชุมชนประจำตำบลทุ่งกวาว	กรรมการ
๘. นางปรานอม โพธิ์ภูณ	อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	กรรมการ
๙. นายศุภมงคล กวาวสืบ	อาสาสมัครแรงงาน	กรรมการ
๑๐. นายมังกร บุตรชา	อาสาสมัครคุมประพฤติ	กรรมการ
๑๑. นายนคร ถานะวุฒิพงศ์	คณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมเดิม	กรรมการ
๑๒. นายสิทธิชัย แสนอ้อม	ผู้อำนวยการกองช่าง	กรรมการ
๑๓. นางสาวกุลยา โยธากิติ	หัวหน้าสำนักปลัด	กรรมการและเลขานุการ
๑๔. นางกาญจน์ ชันแหลม	นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีรายละเอียดดังนี้

ในเรื่องของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่เป็นภารกิจหนึ่งของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว รวมถึงเป็นบทบาทหน้าที่หนึ่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ในการอำนวยความสะดวก เรื่องความยุติธรรมในสังคม มีการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาท หน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชน เกิดความสะดวกกับประชาชนในการเข้ารับบริการของศูนย์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเจรจาไกล่เกลี่ย ประณอมข้อพิพาท การร้องทุกข์ในเรื่องต่างๆ ที่ได้รับความเดือดร้อน หรือเมื่อเกิดปัญหาความไม่สงบขึ้น การได้รับคำปรึกษาทางด้านกฎหมาย การได้ความรู้หรือคำแนะนำในการในเรื่องการขอรับความช่วยเหลือจากทางราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น ค่าเสียหาย ค่าทดแทนช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีจากกองทุนยุติธรรม และรวมถึงการที่บุคคลเป็นผู้พ้องหรือผู้ถูกคุมประพฤติกลับสู่สังคมเพื่อให้บุคคลนั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน สังคมได้ปกติตามความเหมาะสมและไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก เช่น มีการดูแลเรื่องอาชีพให้กับผู้พ้องหรือผู้ถูกคุมประพฤติ^{๑๘}

การส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมในชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งกวาวได้อำนวยความสะดวกในเรื่องของการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนโดยการจัดหาคณะกรรมการยุติธรรมชุมชน เจ้าหน้าที่เพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งของกระทรวงยุติธรรมและเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในการเข้ารับบริการจากศูนย์ยุติธรรมชุมชน รวมถึงการอำนวยความสะดวกในเรื่องของสถานที่ในการจัดตั้งศูนย์

^{๑๘} ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๒ และอันดับ ๓

ยุติธรรมชุมชน ให้เป็นสถานที่ให้บริการ อำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการเข้ามาติดต่อร้องทุกข์ ขอความช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย ตามภารกิจทั้ง ๕ ด้านของยุติธรรมชุมชน นอกจากนี้ยัง อำนวยความสะดวก ส่งเสริม พัฒนาให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีอาชีพ มีรายได้ เพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีของคนในชุมชนในการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข^{๑๙} โดยมีสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเป็นหน่วยงานสนับสนุนการดำเนินงานร่วมกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ^{๒๐}

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว เกิดขึ้นโดยการที่คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ข้าราชการในพื้นที่ คณะกรรมการหมู่บ้าน เทศบาลตำบล ผู้นำองค์กรหรือกลุ่มอาชีพ ตำรวจชุมชนประจำตำบล เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความรัก ความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน เพื่อสร้างสังคมที่เกื้อกูลกัน นอกจากการสร้างกติกาที่ใช้ในชุมชนเองแล้ว คนในชุมชนเปิดใจ เปิดโอกาส เห็นชอบ และให้ความร่วมมือในการตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตามคำสั่งกระทรวงยุติธรรม เพื่อดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทให้เป็นระบบ มีการสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในการรวมตัวกันเพื่อป้องกันและบรรเทาอาชญากรรม การจัดการข้อขัดแย้งภายในชุมชน ทางด้านเทศบาลตำบลทุ่งกวาว ได้มีการอำนวยความสะดวกในเรื่องของการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเรื่องของการแต่งตั้งคณะกรรมการยุติธรรมชุมชน บุคลากร เจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกในเรื่องของสถานที่ และมีการส่งเสริม พัฒนาประชาชนในเรื่องของการมีรายได้ มีอาชีพ เพื่อจะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และประหยัด

๔.๓ ผลการศึกษาการนำเสนอระบบการจัดการยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า

ระบบการจัดการยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีจะต้องเริ่มต้นการสร้างความตระหนัก การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชน การมีกลไกขับเคลื่อนระบบความยุติธรรมชุมชน และการนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้อย่างสันติวิธี

๔.๓.๑ การสร้างความตระหนัก

จากการลงพื้นที่ ระบบการจัดการยุติธรรมชุมชนนั้นจะต้องเริ่มต้นที่คนในชุมชนทุกคนมีความตระหนักในเรื่องของการไม่สร้างปัญหา ความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่นแล้วจะทำให้การอยู่

^{๑๙} ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๒ และอันดับที่ ๓

^{๒๐} ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๓

ร่วมกันในครอบครัว ชุมชน สังคมก็จะอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสงบสุข โดยการสร้างความตระหนักนี้ เริ่มจากตนเอง ที่มาจากการเริ่มจากสถาบันครอบครัวที่เป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของ สังคม ทำหน้าที่หล่อหลอม ชัดเภา คนในสมาชิกครอบครัวโดยการอบรมเลี้ยงดู มอบความรัก ความ เอื้ออาทร ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม เพื่อให้บุคคลเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ เมื่อบุคคลใน สถาบันครอบครัวแข็งแรง มีคุณภาพ ก็จะเป็นปัจเจกบุคคลที่ดีของสังคมสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ได้ หากทุกคนมีความตระหนักในเรื่องของการไม่สร้างปัญหา ความเดือนร้อนให้กับตนเองหรือผู้อื่น แล้ว การอยู่ร่วมกันในครอบครัว ชุมชน สังคมก็จะอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสงบสุข

๔.๓.๒ การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชน

จากการลงพื้นที่ การที่จะดำเนินกิจกรรมส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนให้เกิดยุติธรรม ชุมชนที่เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริง เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลกับคนในชุมชนอย่างแท้จริงนั้น ประการแรก คนในชุมชนควรต้องมีความรู้ความเข้าใจในระบบความยุติธรรมชุมชน โดยมีการให้ ความรู้ทางกฎหมายกับคนในชุมชน เพื่อที่จะได้ทราบถึงขอบเขตของสิทธิ หน้าที่ของตน ตลอดจนข้อ ปฏิบัติต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เมื่อรู้กฎหมายก็จะได้ไม่ทำผิดกฎหมาย ไม่นำกฎหมายที่ตนรู้ไป เอารัดเอาเปรียบบุคคลอื่น รวมถึงไม่ถูกผู้อื่นเอารัดเอาเปรียบโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ ประการที่ สอง คือการที่คนในชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในระบบยุติธรรมชุมชนโดยการมีข้อตกลงสร้าง กฎระเบียบ กติกาในชุมชนขึ้นมา เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของทุกคนในชุมชน ซึ่งกฎระเบียบหรือกติกาที่ สร้างขึ้นมาใช้ภายในชุมชนนั้น อาจเกิดจากการนำจารีประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมามาเป็นเกณฑ์ ในการสร้างกฎระเบียบ กติกาภายในชุมชน หรือเกิดจากภูมิปัญญา หลักการทางพระพุทธศาสนาที่ นำมาเป็นฐานในการสร้างกฎระเบียบ กติกาการอยู่ร่วมกันภายในชุมชน

๔.๓.๓ กลไกขับเคลื่อนระบบความยุติธรรมชุมชน

กลไกขับเคลื่อนระบบความยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาวเป็นการดำเนินงานที่เกิดขึ้นโดยผู้นำ ชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ที่เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชน ตัวแทนกลุ่ม ตัวแทน องค์กรในชุมชน รวมถึงคนในชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนระบบความยุติธรรมชุมชน ในบางเรื่องอาจมีความ ร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาลตำบลทุ่งกวาว โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล คณะสงฆ์ หรือร่วมมือกับองค์กรภายนอก ได้แก่ พัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแพร่ โรงพยาบาลแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย สภานายความ เพื่อขับเคลื่อนระบบความยุติธรรมชุมชน โดยมีเป้าหมายที่สำคัญเพื่อให้คน ในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีความสุข

๔.๓.๔ การนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้อย่างสันติวิธี

การส่งเสริมระบบยุติธรรมชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้อย่างสันติวิธี เพื่อให้เกิดความสงบสุขทั้งตนเอง ครอบครัว และชุมชน การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้นั้น เป็นการส่งเสริมให้เกิดระบบยุติธรรมชุมชนอย่างสันติวิธี ทั้งต่อตัวผู้ขับเคลื่อนระบบยุติธรรมชุมชนและผู้อยู่ภายใต้ระบบยุติธรรมชุมชน โดยหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดระบบยุติธรรมชุมชนอย่างสันติวิธีประกอบไปด้วย

๑. พรหมวิหาร ๔ หรือ พรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เชกเช่นพรหม เป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ที่ปกครอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ ๔ ประการ ได้แก่

- ๑) เมตตา คือ ความรักใคร่
- ๒) กรุณา คือ ความสงสาร
- ๓) มุทิตา คือ ความยินดี
- ๔) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง^{๒๑}

เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ว่าจะเป็นในองค์กรใด ในสังคมใด ถ้ามีจิตใจที่เพียบพร้อมไปด้วยพรหมวิหารธรรม คือ มีเมตตาจิต มีจิตใจรักใคร่ปรารถนาดีต่อกัน มีกรุณาจิต มีจิตใจสงสารคิดช่วยเหลือกันและกันให้พ้นความทุกข์ยากลำบาก มีมุทิตาจิต มีจิตใจชื่นชมพลอยยินดีในเมื่อพวกกันหรือผู้อื่นได้ดีมีความสุขความเจริญมีอุเบกขาจิต มีจิตใจเป็นธรรม เที่ยงธรรม ยุติธรรม และหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลจากพรหมวินาศเสีย คือ

- ๑) อิสสรียมหน มัวเมาบ้าอำนาจ
- ๒) ทุจจจริต ยักยอก ฉ้อโกง นอราษฎร์บังหลวง
- ๓) กุหกร์ หลอกลวงพวกกัน บริวาร และคินอื่น
- ๔) นิคคาหรูปคคาโห ยกย่องคนชั่วคนเลว

เพราะพรหมวินาศ ๔ ประการนี้ย่อมนำมาแต่ความอยู่ร้อนนอนทุกข์ สังคมย่อมมีแต่ความพินาศ ประเทศชาติย่อมหายชะบอบข้าเสียหายโดยถ่ายเดียว เมื่อสมาชิกในหน่วยงานองค์กรในสังคม

^{๒๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๘๙

ต่างมีพรหมวิหารธรรมเป็นหลักประพฤติปฏิบัติประจำใจก็จะเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดความรู้สึกสามัคคีได้โดยง่าย^{๒๒}

๒. สาราณียธรรม ๖^{๒๓} คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกัน

๑) เมตตาทายกรรม ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒) เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓) เมตตามโนกรรม ตั้งเมตตามโนกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๔) สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว

๕) สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๖) ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิตรงเสมอกันเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง^{๒๔}

สาราณียธรรม ๖ เป็นหลักธรรมสำหรับการเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในสังคม อันจะนำมาซึ่งความสุข ความสันติ ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าทั้งทั้งหลายทั้งปวง ดังพระพุทธวาทะที่ว่า “สมคฺคฺยานตโป สุขํ ความสามัคคีของหมู่คณะเป็นเหตุนำความสุขมาให้” กล่าวถึงการทำความดี การมีวาจาที่ดี และการคิดดีรวมถึงการให้การแบ่งปัน ความสามัคคีกลมเกลียว การไม่เอาเปรียบกัน การมีความคิดความเห็นร่วมกันหากมีการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนนี้ได้จะทำให้เกิดความผาสุกในการอยู่ร่วมกัน มีความกลมเกลียว และเกื้อกูลต่อกัน อันนำมาสู่ความรักความสามัคคีตลอดไป^{๒๕}

๓) หลักสังคหวัตถุ ๔

หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นสัจธรรมที่ผู้ปฏิบัติตามทุกคนย่อมสามารถรู้แจ้งเห็นจริงได้ด้วยตัวเอง และทำให้ผู้ปฏิบัติพ้นทุกข์ เข้าถึงความสุขและความบริสุทธิ์ภายในได้จริง ธรรมของพระพุทธองค์เป็นความรู้อันบริสุทธิ์ เป็นธรรมโอสถุขานเอกที่สามารถเยียวยาจิตใจของมวลมนุษยชาติให้

^{๒๒} พระอธิการสุนทร อาภาธโร (แสงมัม), “บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการลดความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๙๓-๙๔.

^{๒๓} วิ.ป. (ไทย) ๘/๒๗๔/๓๖๘ ที.ปา. ๑๑/๓๑๗/๒๕๗

^{๒๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า 245

^{๒๕} วรเศรษฐ์บัวดอก, “หลักพุทธธรรมเพื่อการเสริมสร้างความสามัคคีในการทำงาน”, วารสารพุทธจิตวิทยา, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2546): 5.

หลุดพ้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลง เพราะเมื่อใจปราศจากสิ่งเหล่านี้ ใจย่อมสะอาดบริสุทธิ์ มีอานุภาพและเกิดเป็นความเมตตา กรุณา ปราณี มีแต่ความรักความปรารถนาดีต่อกัน ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ใน สังคหสูตร ว่า ทานญ จ เปยวชนญ จ อตถจริยา จ ยา อิธ สมานตตา ธมเมสุ ตตถ ยถาวรี การให้ทาน การพูดจาไพเราะ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ในโลกนี้ ความเป็นผู้มีตนสม่าเสมอ ในธรรมทั้งหลายนั้นตามสมควร

สังคหวัตถุ ๔ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ยึดเหนี่ยวใจและประสานใจของกลุ่มคนให้เกิดความสามัคคีประกอบด้วย

- (๑) ทาน คือ การให้ การแบ่งปันในรูปสิ่งของหรือความรู้
- (๒) ปิยวาจา คือ การใช้คำพูดสุภาพ อ่อนหวาน ก่อให้เกิดไมตรี
- (๓) อตถจริยา คือ การชวนชววยประพฤติตน บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์เพื่อผู้อื่น
- (๔) สมานัตตตา คือ ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์และ สมานัตตตา คือ การวางตนเสมอต้นเสมอ

ปลาย สภาพแวดล้อม

หลักคำสอนเกี่ยวกับ สังคหวัตถุ ๔ คือ หลักการสังเคราะห์ หรือเรื่องการสังเคราะห์กับช่วยเหลือกันและกัน มีลักษณะพฤติกรรมที่รู้จักแบ่งปัน รู้จักการให้ เสียสละ ยินดีในความสุขของผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไกล่เกลี่ยความแตกแยกในหมู่คณะบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่นำเอาผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตัวเอง

สรุปได้ว่า การใช้หลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดระบบยุติธรรมชุมชนอย่างสันติวิธีนั้น คือการใช้หลักธรรมที่เริ่มจากตนเอง และนำไปปฏิบัติต่อผู้อื่น โดยเริ่มจากการมีสติ รู้ตัว กระทำสิ่งต่างๆอยู่บนพื้นฐานของการทำสิ่งที่ดี เจตนาดี ตั้งใจดี ไม่เบียดเบียนกันทั้งไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นหลักการอยู่ร่วมกันในสังคมให้อย่างสงบสุข

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ ๔.๑ ผู้วิจัยได้ศึกษาและเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย

๑. ฐานข้อมูลชุมชน

การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ อาศัยข้อมูลเดิมของชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ส่งเสริมระบบยุติธรรมชุมชน โดยศึกษาบริบทของชุมชน พัฒนาการกระบวนการยุติธรรมชุมชน และลักษณะกระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว เพื่อเป็นฐานในการต่อยอดการส่งเสริมระบบยุติธรรมชุมชน

๒. การส่งเสริมการจัดการระบบยุติธรรมชุมชน

การศึกษาศาบริบทของชุมชน พัฒนาการกระบวนการยุติธรรมชุมชน และลักษณะกระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาวอย่างละเอียดเป็นฐาน ทำให้เห็นถึงกฎเกณฑ์ในการจัดการยุติธรรมชุมชนเพื่อสร้างสังคมแห่งความยุติธรรม กระบวนการจัดการปัญหา ความขัดแย้งของตำบล และเห็นกระบวนการส่งเสริมระบบยุติธรรมชุมชนตำบลได้ชัดเจนขึ้น ทั้งในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างความตระหนัก การดำเนินกิจกรรมขับเคลื่อนระบบความยุติธรรมชุมชน

๓. กลไกขับเคลื่อนระบบความยุติธรรมชุมชน

กลไกขับเคลื่อนระบบความยุติธรรมชุมชนเริ่มต้นจากการสร้างความตระหนักให้กับคนในชุมชนโดยเริ่มจากตนเอง ครอบครัว ขยายต่อไปยังชุมชน สังคม มีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชน และการมีกลไกขับเคลื่อนระบบความยุติธรรมชุมชนที่ดำเนินการโดยผู้นำชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ที่เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชน ตัวแทนกลุ่ม ตัวแทนองค์กรในชุมชน รวมถึงคนในชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนระบบความยุติธรรมชุมชน อาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่ หรือร่วมมือกับองค์กรภายนอก

๔. การนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้อย่างสันติวิธี

การส่งเสริมระบบยุติธรรมชุมชนจำเป็นต้องนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้อย่างสันติวิธี เพื่อให้เกิดความสงบสุขทั้งตนเอง ครอบครัว และชุมชน การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้นั้น เป็นการส่งเสริมให้เกิดระบบยุติธรรมชุมชนอย่างสันติวิธี ทั้งต่อตัวผู้ขับเคลื่อนระบบยุติธรรมชุมชนและผู้อยู่ภายใต้ระบบยุติธรรมชุมชน

บทที่ ๕

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการยุติธรรมของชุมชน ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๒) เพื่อส่งเสริมการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๓) เพื่อเสนอระบบการจัดการยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษา ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการศึกษา

๕.๑.๑ กระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

กระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีรายละเอียดดังนี้

ตำบลทุ่งกวาว มีลักษณะภูมิประเทศ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีคลองชลประทานเพื่อส่งน้ำเข้าที่นาจำนวน ๒ สาย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย และร้านค้า มีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย อยู่ด้วยกันแบบเครือญาติพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้าน ชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ประกอบไปด้วยหมู่บ้าน ๖ หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๑ บ้านทุ่งกวาว หมู่ที่ ๒,๓,๖ บ้านนาแหลม หมู่ที่ ๔ บ้านห้วยดง หมู่ที่ ๕ บ้านทุ่งป่าดำ มีจำนวนประชากร ๕,๘๑๐ คน จำนวนครัวเรือน ๒,๙๓๔ ครัวเรือน ตำบลทุ่งกวาวมีสภาพสังคมที่ดี มีการจัดทำบริการสาธารณะที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในตำบล ทั้งในด้านของสถาบันและองค์กรทางศาสนา การคมนาคม การโทรคมนาคม การไฟฟ้าและประปา การศึกษา การสาธารณสุข และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประชาชนในตำบลทุ่งกวาวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกข้าว ถั่วเหลือง และเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย หมู ไก่ เป็นครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีจำนวนร้อยละ ๗๓.๒๑ ของครัวเรือนทั้งหมด นอกจากนั้น ก็มีอาชีพรับจ้าง และอาชีพอื่นๆ ในตำบลทุ่งกวาวยังมีการประกอบอาชีพการป้อนอิฐมอญจำหน่ายซึ่งพื้นที่ที่มีการป้อนอิฐเป็นจำนวนมาก ได้แก่ บ้านนาแหลม หมู่ที่ ๒,๓,๖

ด้วยสภาพสังคมตำบลทุ่งกวาวเป็นสภาพสังคมที่ประชาชนมีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย อยู่ด้วยกันแบบเครือญาติพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นชุมชนกึ่งชุมชนเมืองผสมผสานชุมชนชนบท คนในชุมชนมีทั้งคนพื้นเมืองที่เป็นคนพื้นเมืองเดิมในพื้นที่ และคนต่างถิ่นที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่โดยพื้นฐานเป็นคนจิตใจดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักสงบ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ คนทำงานที่เป็นชนชั้นกลาง จึงไม่มีเรื่องของการลักขโมย ฉ้อโกง อาชญากรรม หรือเรื่องของการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือกลุ่มเปราะบางที่เสี่ยงต่อการถูกกระทำความรุนแรง มีเพียงกรณีทะเลาะ มีปากเสียงกันภายในครอบครัวแต่ไม่ได้ใช้ความรุนแรงถึงขั้นลงไม้ลงมือ ใช้กำลังบังคับ ชูแขนแต่อย่างใด โดยส่วนใหญ่เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ทางผู้ใหญ่บ้านก็ได้เข้ามาจัดการอะไรอาศัยความสัมพันธ์ใกล้ชิดในครอบครัวของแต่ละครอบครัวในการพูดคุย ปรับความเข้าใจกัน

ในชุมชนตำบลทุ่งกวาว กรณีเกิดเหตุพิพาทส่วนใหญ่จะเป็นข้อพิพาทที่เป็นเรื่องเล็กน้อย เช่น เหตุพิพาทจากที่ดินที่มีการรุกล้ำแนวเขตกันเข้าไปในดินแดนของบุคคลอื่น เช่นการทำรั้วเข้าไปในที่ดินของบุคคลอื่นโดยเข้าใจผิดว่าเป็นที่ดินของตนเอง หรือกรณีที่มีการชี้แนวเขตที่ดินผิด เหตุพิพาทในกรณีที่น่าว้าว ไก่ สุนัข เข้าไปเลี้ยงในที่ดินของบุคคลอื่น รวมถึงการปล่อยน้ำเสียลงหลังบ้านของบุคคลอื่นทำให้เกิดความเดือดร้อนในเรื่องของกลิ่น มีข้อร้องเรียนในเรื่องการไม่เก็บขยะตามวัน เวลาที่กำหนด ไฟรั่วในบ้านที่ชำรุด และข้อร้องเรียนในเรื่องของการเผาอิฐมอญ กรณีห้ามเผาไฟตามมาตรการของรัฐบาล เมื่อเกิดเหตุพิพาทเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะทำการแจ้งเหตุขึ้นให้แก่ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันในแต่ละหมู่บ้านมาระงับเหตุ ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันจะมาระงับเหตุด้วยตนเอง หรือส่งตัวแทน เช่นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหรือสารวัตรกำนันเข้ามาช่วยระงับเหตุ จากนั้นก็จะทำการเจรจาตกลงกัน โดยมีรูปแบบของการเจรจาไกล่เกลี่ย หรือหากมีการแจ้งข้อร้องเรียนไปยังเทศบาลตำบลทุ่งกวาว เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือเจ้าพนักงานสาธารณสุขจะมีการลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง มีการแจ้งคู่กรณีให้แก้ไข ปรับปรุง ถึงเหตุที่เกิดขึ้น

ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อเกิดข้อพิพาทใดในชุมชนขึ้นแล้วหากเป็นเรื่องที่สามารถเจรจาไกล่เกลี่ยกันได้ เช่น กรณีที่มีการทะเลาะวิวาท ชกต่อยกัน หรือเหตุที่เกิดจากการเข้าใจผิด หรือข้อร้องเรียนต่างๆ จะมีการประสานการเจรจา การไกล่เกลี่ย และการตัดสินข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทของชุมชนผ่านผู้นำท้องที่ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้านชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมทั้งการเจรจา ไกล่เกลี่ย ระงับข้อพิพาทผ่านผู้นำทางศาสนา ในอดีตพระสงฆ์จะเป็นผู้ที่มีบทบาทเป็นอย่างมากในการช่วยเหลือ เจรจาไกล่เกลี่ย ระงับข้อพิพาทที่ต่อรองให้คู่กรณีตกลงกันยอมรับซึ่งกันและกัน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แต่ในปัจจุบันเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่โดยตรง พระสงฆ์จะมีบทบาทในเรื่องการไกล่เกลี่ย ช่วยระงับข้อพิพาทลดลง ทำหน้าที่ในส่วนอื่นแทนเช่นการให้ข้อคิด คติธรรมสอนใจ การทำบุญบำรุงพระพุทธศาสนา การให้พื้นที่ในการอำนวยความสะดวกที่สามารถใช้วัดเป็นสถานที่ในการเจรจา ไกล่เกลี่ยแทน โดยวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่ขัดแย้ง ณ

สถานที่ที่เกิดข้อพิพาท สถานที่ที่สะดวกต่อการเดินทางของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย สถานที่ที่ทำการกำนัน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือเทศบาลตำบลทุ่งกวาวตามแต่ตกลงกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการระงับ ข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี โดยมากแล้วจะเป็นการเจรจา โกล่เกลี่ย ระงับข้อพิพาทที่ไม่มีข้อยุ่งยาก เป็นการรับฟังและร่วมหาทางออกของปัญหา โดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้รับความพึงพอใจ ได้ทางออกเพื่อ เยียวยาผู้ถูกระงับและผู้กระทำผิด ซึ่งการหาทางออกนี้ไม่ใช่หาแนวทางเพื่อการแก้แค้นลงโทษ ผู้กระทำผิด

สรุปกระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว ดังได้ทำการสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ให้ ข้อมูลสำคัญว่า ด้วยสภาพสังคมตำบลทุ่งกวาวเป็นสภาพสังคมที่ประชาชนมีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย อยู่ด้วยกันแบบเครือญาติพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นชุมชนกึ่งชุมชนเมืองผสมผสานชุมชน ชนบท คนในชุมชนมีทั้งคนพื้นเมืองที่เป็นคนพื้นเมืองเดิมในพื้นที่ และคนต่างถิ่นที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ ในชุมชน ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่โดยพื้นฐานเป็นคนจิตใจดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักสงบ ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ คนทำงานที่เป็นชนชั้นกลาง จึงไม่มีเรื่องของการลักขโมย ฉ้อโกง อาชญากรรม หรือเรื่องของการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือกลุ่มเปราะบางที่เสี่ยงต่อการถูก กระทำความรุนแรง เหตุพิพาทส่วนใหญ่จะเป็นข้อพิพาทที่เป็นเรื่องเล็กน้อย เมื่อเกิดปัญหาข้อพิพาท หรือความขัดแย้งในชุมชนขึ้น ไม่มีการนำหลักกฎหมายบ้านเมือง ไม่มีการนำผู้กระทำความผิดเข้าสู่ กระบวนการยุติธรรมทางกฎหมายของบ้านเมืองมาใช้ในการแก้ไขปัญหาคอนพิพาท ความขัดแย้ง แต่มี การแก้ไขปัญหาโดยการเจรจาไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น มีการร่วมรับฟังและร่วมหาทางออกของ ปัญหา ซึ่งอาจแก้ปัญหาโดยใช้หลักจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมาในการแก้ไขปัญหา ใช้หลัก คุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมเข้ามาแก้ไขปัญหา โดยกระทำผ่านผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน ชุมชน รวมถึงผู้นำทางศาสนา ต่อมากระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาวถูกพัฒนาขึ้นโดย การสนับสนุนของภาครัฐที่มากขึ้น คือการที่ตำบลทุ่งกวาวมีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน แต่การมี ยุติธรรมชุมชนนั้นก็ได้ทำให้กระบวนการยุติธรรมชุมชนในรูปแบบเดิมที่เคยใช้ในอดีตหายไป เมื่อ เกิดปัญหาข้อพิพาท หรือข้อขัดแย้งขึ้น คนในชุมชนก็ยังคงแจ้งเหตุพิพาทนั้นกับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ก่อน ซึ่งหากไม่สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ ถึงจะมีการส่งต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๕.๑.๒ การส่งเสริมกระบวนการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมือง แพร่ จังหวัดแพร่

การส่งเสริมกระบวนการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีรายละเอียดดังนี้

การส่งเสริมการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว เกิดขึ้นโดยคนที่คนในชุมชน ไม่ ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ข้าราชการในพื้นที่ คณะกรรมการหมู่บ้าน เทศบาลตำบล ผู้นำองค์กรหรือกลุ่ม อาชีพ ตำรวจชุมชนประจำตำบล เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วม

ของคนในชุมชนให้เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความรัก ความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน เพื่อสร้างสังคมที่เกื้อกูลกัน มีการสร้างข้อตกลงสร้างกฎระเบียบ กติกาในชุมชนขึ้นมา เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของทุกคนในชุมชน ซึ่งกฎระเบียบหรือกติกาที่สร้างขึ้นมาใช้ ภายในชุมชนนั้น อาจเกิดจากการนำจารีประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมามาเป็นเกณฑ์ในการสร้าง กฎระเบียบ กติกาภายในชุมชน หรือเกิดจากภูมิปัญญา หลักการทางพระพุทธศาสนาที่นำมาเป็นฐาน ในการสร้างกฎระเบียบ กติกาการอยู่ร่วมกันภายในชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยไม่ได้ใช้กระบวนการทางกฎหมายเข้ามาพิจารณาตัดสิน ลงโทษผู้ที่กระทำความผิดใน ชุมชน แต่เป็นการสร้างสังคม สร้างชุมชนให้เกิดความยุติธรรมที่ปราศจากความเลื่อมล้ำ ช่วยเหลือ เกื้อกูลกันในชุมชนด้วยคนในชุมชนเอง รวมถึงเปิดใจ เปิดโอกาส เห็นชอบ และให้ความร่วมมือในการ ตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตามคำสั่งกระทรวงยุติธรรม เพื่อดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทให้ เป็นระบบ มีการสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในการรวมตัวกันเพื่อป้องกันและบรรเทาอาชญากรรม การจัดการข้อขัดแย้งภายในชุมชน ทางด้านเทศบาลตำบลทุ่งกวาว ได้มีการอำนวยความสะดวกใน เรื่องของการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเรื่องของการแต่งตั้งคณะกรรมการยุติธรรมชุมชน บุคลากร เจ้าหน้าที่ อำนวยความสะดวกในเรื่องของสถานที่ และมีการส่งเสริม พัฒนาประชาชนในเรื่องของการ มีรายได้ มีอาชีพ เพื่อจะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และประหยัด

๕.๑.๓ การนำเสนอระบบการจัดการความยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว อำเภอ เมืองแพร่ จังหวัดแพร่

การนำเสนอระบบการจัดการความยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีรายละเอียดดังนี้

ระบบการจัดการยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีจะต้องเริ่มต้นการสร้าง ความตระหนัก การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชน การมีกลไกขับเคลื่อนระบบความยุติธรรมชุมชน และการนำเอาหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้อย่างสันติวิธี

การสร้าง ความตระหนักนี้เริ่มจากที่คนในชุมชนทุกคนมีความตระหนักในเรื่องของการไม่สร้าง ปัญหา ความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่นแล้วจะทำให้การอยู่ร่วมกันในครอบครัว ชุมชน สังคมก็ จะอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสะดวกสบาย โดยเริ่มที่ตนเอง ที่มาจากการเริ่มจากสถาบันครอบครัวที่เป็น สถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคม มีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมระบบความยุติธรรม ชุมชนโดยมีการให้ความรู้ทางกฎหมายกับคนในชุมชน เพื่อที่จะได้ทราบถึงขอบเขตของสิทธิ หน้าที่ ของตน ตลอดจนข้อปฏิบัติต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เมื่อรู้กฎหมายก็จะได้ไม่ทำผิดกฎหมาย ไม่ นำกฎหมายที่ตนรู้ไปเอารัดเอาเปรียบบุคคลอื่น รวมถึงไม่ถูกผู้อื่นเอารัดเอาเปรียบโดยใช้กฎหมายเป็น เครื่องมือ รวมถึงมีกลไกขับเคลื่อนระบบความยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาวเป็นการดำเนินงานที่ เกิดขึ้นโดยผู้นำชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ที่เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชน ตัวแทน

กลุ่ม ตัวแทนองค์กรในชุมชน รวมถึงคนในชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนระบบความยุติธรรมชุมชน อาศัยความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือร่วมมือกับองค์กรภายนอก เพื่อขับเคลื่อนระบบความยุติธรรมชุมชน โดยมีเป้าหมายที่สำคัญเพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีความสุข และการส่งเสริมระบบยุติธรรมชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้อย่างสันติวิธี เพื่อให้เกิดความสงบสุขทั้งตนเอง ครอบครัว และชุมชน การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้นั้น เป็นการส่งเสริมให้เกิดระบบยุติธรรมชุมชนอย่างสันติวิธี ทั้งต่อตัวผู้ขับเคลื่อนระบบยุติธรรมชุมชนและผู้อยู่ภายใต้ระบบยุติธรรมชุมชน

๕.๒ อภิปรายผล

กระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เมื่อเกิดข้อพิพาทใดในชุมชนขึ้นแล้วหากเป็นเรื่องที่สามารถเจรจาไกล่เกลี่ยกันได้ เช่น กรณีที่มีการทะเลาะวิวาท ชกต่อยกัน หรือเหตุที่เกิดจากการเข้าใจผิด หรือข้อร้องเรียนต่างๆ กระบวนการยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว จะเป็นไปในรูปแบบการประสานการเจรจา การไกล่เกลี่ย และการตัดสินข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทของชุมชนผ่านผู้นำท้องที่ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้านชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมทั้งการเจรจา ไกล่เกลี่ย ระวังข้อพิพาทผ่านผู้นำทางศาสนา ในอดีตพระสงฆ์จะเป็นผู้ที่มีบทบาทเป็นอย่างมากในการช่วยเหลือ เสร็จไกล่เกลี่ย ระวังข้อพิพาทที่ต่อรองให้คู่กรณีตกลงกันยอมรับซึ่งกันและกันสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แต่ในปัจจุบันเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่โดยตรง พระสงฆ์ก็จะมีบทบาทในเรื่องการไกล่เกลี่ย ช่วยระวังข้อพิพาทลดลง ทำหน้าที่ในส่วนอื่นแทนเช่นการให้ข้อคิด คติธรรมสอนใจ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การให้พื้นที่ในการอำนวยความสะดวกที่สามารถใช้วัดเป็นสถานที่ในการเจรจา ไกล่เกลี่ยแทน โดยวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่ขัดแย้ง ณ สถานที่ที่เกิดข้อพิพาท สถานที่ที่สะดวกต่อการเดินทางของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย สถานที่ที่ทำการกำนัน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือเทศบาลตำบลทุ่งกวาวตามแต่ตกลงกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี โดยมากแล้วจะเป็นการเจรจา ไกล่เกลี่ย ระวังข้อพิพาทที่ไม่มีข้อยุ่งยาก เป็นการรับฟังและร่วมหาทางออกของปัญหา โดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้รับความพึงพอใจ ได้ทางออกเพื่อเยียวยาผู้ถูกกระทำและผู้กระทำผิด ซึ่งการหาทางออกนี้ไม่ใช่หาแนวทางเพื่อการแก้แค้นลงโทษผู้กระทำผิด **สอดคล้องกับ** แนวคิดยุติธรรมชุมชน (Community Justice) เป็นแนวคิดที่มองปัญหาอาชญากรรมว่าเป็นปัญหาที่เขาส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชน โดยยุติธรรมชุมชนให้ความสำคัญกับชุมชน ซึ่งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะต้องให้ความสำคัญกับการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชน และยุติธรรมชุมชนมีลักษณะเป็นพลังเงียบที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของเหยื่ออาชญากรรม

และผู้กระทำความผิด ยุติธรรมชุมชนเป็นการบังคับโทษแบบไม่เป็นทางการ หรือไม่มีแบบแผนพิธีการ กระทำกันในชุมชนเพื่อเฝ้าระวังและแก้ปัญหาอาชญากรรม การประณอมและระงับข้อพิพาทความขัดแย้ง คຸ່ມครองสิทธิและเสรีภาพ แก้ไขและฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และรู้จักหน้าที่ของตนเอง วิธีการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนนั้นต้องส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานร่วมกันของชุมชนโดยการเสริมพลังอำนาจให้กับชุมชน ได้เกิดการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับประโยชน์ ยุติธรรมชุมชนเป็นงานที่ต้องทำตลอดเวลาโดยใช้วัฒนธรรม วิถีชีวิต และความนุ่มนวล ใช้กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดการผูกพันและสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนขึ้นเพื่อเป็นแนวร่วม¹

สอดคล้องกับแนวคิดยุติธรรมชุมชน มีหลักการสำคัญคือ เน้นว่าอาชญากรรมเป็นปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้น หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมไม่ควรทำหน้าที่เฉพาะการลงโทษผู้กระทำความผิด การยับยั้งป้องกันการแก้ไขฟื้นฟูเป็นรายบุคคลเท่านั้นควรขยายหน้าที่ความรับผิดชอบออกไปให้รวมถึงการป้องกันอาชญากรรม การประณอมข้อพิพาท และการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน โดยหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมควรเข้าหาชุมชน และพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนไปพร้อมกัน²

การส่งเสริมการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว เกิดขึ้นโดยการที่คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ข้าราชการในพื้นที่ คณะกรรมการหมู่บ้าน เทศบาลตำบล ผู้นำองค์กรหรือกลุ่มอาชีพ ตำรวจชุมชนประจำตำบล เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เปิดใจ เปิดโอกาสเห็นชอบ และให้ความร่วมมือในการตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนตามคำสั่งกระทรวงยุติธรรม เพื่อดำเนินงานด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทให้เป็นระบบ มีการสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในการรวมตัวกันเพื่อป้องกันและบรรเทาอาชญากรรม การจัดการข้อขัดแย้งภายในชุมชน ทางด้านเทศบาลตำบลทุ่งกวาวได้มีการอำนวยความสะดวกในเรื่องของการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนในเรื่องของการแต่งตั้งคณะกรรมการยุติธรรมชุมชน บุคลากร เจ้าหน้าที่ อำนวยความสะดวกในเรื่องของสถานที่ และมีการส่งเสริม พัฒนาประชาชนในเรื่องของการมีรายได้ มีอาชีพ เพื่อจะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และประหยัด **สอดคล้องกับ**แนวคิดยุติธรรมชุมชน มีหลักการสำคัญคือ ชุมชนในยุคดั้งเดิมมีการรวมตัวกันเพื่อความอยู่รอด เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ชุมชนจะมีการสร้างรูปแบบหรือระบบในการแก้ไขปัญหาในชุมชน ทำให้รูปแบบหรือแนวทางการแก้ไขปัญหามีความหลากหลายตามประเพณีความเชื่อ และภูมิหลังของแต่ละท้องถิ่น แต่เมื่อรัฐเข้ามาจัดการดูแลชุมชน โดยรัฐมีอำนาจในการสั่งการและชุมชนมีหน้าที่ฟังคำสั่งและรับความช่วยเหลือจากรัฐ เมื่อ

¹ กรองทอง วัฒนาภิรมย์, จุลสารเครือข่ายยุติธรรมชุมชน.โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก,ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒, กระทรวงยุติธรรม, (๒๕๔๙), : ๒.

² จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : การคืน "อำนาจ" แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๘), หน้า ๘๗.

ชุมชนเกิดปัญหาจึงนำกระบวนการยุติธรรมหลักซึ่งมีรูปแบบเดียวมาใช้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน ทำให้ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นแนวคิดเรื่องยุติธรรมชุมชนจึงเกิดขึ้น แนวคิดนี้เป็นกระบวนการที่ให้อำนาจแก่ชุมชนในการแก้ไขปัญหา โดยรัฐจะส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเพื่อที่จะสามารถดูแลและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ และรัฐควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่มีก่อนดำเนินคดีไปจนกระทั่งมีคำพิพากษาลงโทษแล้ว³

การนำเสนอระบบการจัดการความยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ คือ ประชาชนในตำบลทุ่งกวาวได้รับความสะดวกจากผู้นำชุมชน ประกอบไปด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาลตำบลทุ่งกวาว ในการแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมต่างๆที่เกิดขึ้นทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยการอำนวยความสะดวกทางราชการจากหน่วยงานของรัฐ คือการตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกการต่างๆให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อช่วยเหลือประชาชนทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม สามารถแจ้งเบาะแสการกระทำความผิดกฎหมายในชุมชน ป้องกันและบรรเทาอาชญากรรม สนับสนุนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน และการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือจัดการความขัดแย้งในชุมชน เพื่อให้ประชาชนดำรงชีวิตบนความสุสันติภาพ **สอดคล้องกับ** แนวคิดยุติธรรมชุมชน (Community Justice) เป็นแนวคิดที่มองปัญหาอาชญากรรมว่าเป็นปัญหาที่เข้าะกร่อนคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชน โดยยุติธรรมชุมชนให้ความสำคัญกับชุมชน ซึ่งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะต้องให้ความสำคัญกับการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชน และยุติธรรมชุมชนมีลักษณะเป็นพลังเจียบที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิด ยุติธรรมชุมชนเป็นการบังคับโทษแบบไม่เป็นทางการ หรือไม่มีแบบแผนพิธีการ กระทำกันในชุมชนเพื่อเผื่อระวังและแก้ปัญหาอาชญากรรม การประนอมและระงับข้อพิพาทความขัดแย้ง ค้ำครองสิทธิและเสรีภาพ แก้ไขและฟื้นฟูผู้กระทำผิด และรู้จักหน้าที่ของตนเอง วิธีการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนนั้นต้องส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานร่วมกันของชุมชนโดยการเสริมพลังอำนาจให้กับชุมชน ได้เกิดการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับประโยชน์

³ ดล บุนนาค, **กรอบแนวคิดและทบทวนวรรณกรรม กระบวนการยุติธรรมไทย: ทิศทางของการพัฒนา ตลาดเคลื่อน**. ใน จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย และ กมลทิพย์ คติการ (บรรณาธิการ), **โครงการเวทีความคิดเพื่อกระบวนการยุติธรรมไทย (Thai Criminal Justice Reform Forum)** (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, ๒๕๕๔) หน้า ๒๓.

ยุติธรรมชุมชนเป็นงานที่ต้องทำตลอดเวลาโดยใช้วัฒนธรรม วิธีชีวิต และความนุ่มนวล ใช้กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดการผูกพันและสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนขึ้นเพื่อเป็นแนวร่วม⁴

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) ความรู้ ความเข้าใจของประชาชนในเรื่องบริบท ภารกิจของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ประชาชนในชุมชนทราบว่าเมื่อเกิดปัญหาความเดือดร้อน ข้อพิพาท หรือต้องการช่วยเหลือทางด้านกฎหมายแล้ว ตนเองสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้ในช่องทางใดบ้าง

๒) การจัดกิจกรรมที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึกร่วมกัน สามารถนำไปสู่ความยั่งยืนของการสร้างและพัฒนาเครือข่ายยุติธรรมชุมชนได้ เช่น ชุมชนอาจเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมหารือเกี่ยวกับประเด็นอาชญากรรมและการจัดระเบียบชุมชนของตน โดยมีเป้าหมายเพื่อชีวิตและความปลอดภัยที่ดีของชุมชน อาจเป็นในเรื่องของการเฝ้าระวังอาชญากรรมในชุมชน การแก้ไขปัญหาที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดในชุมชน หรือกิจกรรมที่ช่วยเหลือบุคคลหลังจากกระทำความผิดแล้วให้สามารถกลับมาปรับตัวอยู่ในสังคมได้

๓) เสนอให้มีการจัดทำคู่มือยุติธรรมชุมชนของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรงกันของทั้งผู้ปฏิบัติงาน และผู้เข้ารับบริการ อีกทั้งการปฏิบัติงานจะเป็นไปตามกระบวนการขั้นตอน รูปแบบที่ได้กำหนดขึ้นมาตามคู่มือการปฏิบัติงานนั้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอในการวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว เพื่อพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาวให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลที่ดีมากยิ่งขึ้น

⁴ กรองทอง วัฒนาภิรมย์, จุลสารเครือข่ายยุติธรรมชุมชน.โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก,ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒, กระทรวงยุติธรรม, (๒๕๔๙), : ๒.

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

คู่มือการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน. ส่วนนโยบายและยุทธศาสตร์ยุติธรรมชุมชน
และยุติธรรมจังหวัด สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

_____. ๒๕๕๒. รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนปี ๒๕๔๗-๒๕๕๐ ใน
ประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

_____. ๒๕๕๖. ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือก : แนวการวิเคราะห์เชิง
สังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Kasetsiri, C. (๒๐๐๘). October ๖, ๑๙๗๖ “The Dead of ๑ Person, If Not Because of
“Mr.Peud”, Then Because of Who?: The Intelligence Impasse and the
History of “Thailand”. In “One Corpse- Mr. Peud” and the October ๖
Bloodshed.The Foundation for the Promotion of Social Sciences and
Humanities Textbooks Project.

Kriesberg, L. (๑๙๙๘). **Constructive conflict: From escalation to resolution.** (๓rd ed.).
Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.

Manakij, P. (๒๐๑๑). **Mahakarb in Three Southern Provinces.** Bangkok: Klunagsorn.

Nillapijit, S. (๒๐๐๗). **Human Rights in Islam and Endorsement of Rights and
Freedom according to Thai Constitution.** Doctoral Dissertation, Faculty
of Law, Chulalongkorn University.

Nilpat, S. and Chalermripinyorat, R. (๒๐๑๔). **Media Discourse in the Peace Processes
of the Three Southern Border Provinces ๒๐๑๓.** USAID’s BRIDGE Project.
MEDIA INSIDEOUT.NET.

Paisal Visalo. (๑๙๙๕). **Science and Arts in Conflicts Suppression.** Bangkok: Ruankaew
Printing.

Paisal Visalo. (๒๐๑๒). **Before the Relationship Ends.** Bangkok: Post Publishing Printing.

กมลชนก ดุริยประกิจ. (๒๕๕๔). **ความคาดหวังของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนต่อการดำเนินงานของ
ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร.** คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. ๒๕๔๖. **กระบวนการต้นใหม่ : ยุติธรรมชุมชน.** รายงาน สรุปการ
สัมมนาทางวิชาการ จัดทำโดย กรมคุมประพฤติ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๔๖ (อัดสำเนา)

- กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย. (กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ๒๕๖๑.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (๒๕๕๐). **ยุติธรรมชุมชน บทบาทการอำนวยความสะดวกยุติธรรม โดยชุมชนเพื่อชุมชน**. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- กิตติพงษ์กิตยารักษ์ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ. ๒๕๕๐. **ยุติธรรมชุมชน: บทบาทการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยชุมชนเพื่อชุมชน**, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย (สกว.).
- กิตติพงษ์กิตยารักษ์. (๒๕๔๑). **กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย. ๒๕๕๔. **โครงการเวทีความคิดเพื่อการปฏิรูปกระบวนการ ยุติธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. ๒๕๕๐. **ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- จินตนา สุขจรรย์. (๒๕๔๙). **การศึกษาและการพัฒนาชุมชน**. (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)
- จิราภรณ์ ศรีคำ. (๒๕๔๗). **การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนวชิรวิทย์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ. ๒๕๕๐. **ยุติธรรมชุมชน: การเปิดพื้นที่ของชุมชนในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดีอนตุลา.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (๒๕๔๘). **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืน "อำนาจ" แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (๒๕๕๐). **ยุติธรรมชุมชน: ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมภาคประชาชน.ในยุติธรรมชุมชน บทบาทการอำนวยความสะดวกยุติธรรม โดยชุมชนเพื่อชุมชน**. บรรณาธิการ โดยกิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. ๒๕๔๘. **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การปรับกระบวนการขึ้นกระบวนการยุติธรรมไทย**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสหวิทยาการ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชนิดา จิตตรุทธะ. (๒๕๕๓). “การจัดการภาครัฐแนวใหม่: ประสิทธิภาพหรือความยุติธรรม”.

วารสารการจัดการสมัยใหม่ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (ก.ค.-ธ.ค. ๒๕๕๑): ๑๑-๒๖.

ถวิลวดี บุรีกุล (๒๕๔๘). การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา. (๒๕๔๖) การมีส่วนร่วม : หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สิริลักษณ์การพิมพ์.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (๒๕๒๖). หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์).

วันชัย วัฒนศัพท์. (๒๕๔๓) คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สันติวิธีเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย)

ศรัณยา ดีพูน. (๒๕๔๖) การมีส่วนร่วม : หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง. (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

สมยศ นาวิการ. (๒๕๔๕). การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ชาลววิทย์เซ็นเตอร์,)

สำนักงานยุติธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กระทรวงยุติธรรม๒๕๖๓. **คู่มือการปฏิบัติงานศูนย์ยุติธรรมชุมชน**, ฉบับที่ ๑ พิมพ์ครั้งที่ ๑ พฤษภาคม

อรพินท์ สฟโชคชัย. (๒๕๕๑). หลักการสำคัญในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม. (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยและพัฒนาคุณภาพ สำนักงานรองรับมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).

ค. งานวิจัยและบทความวิชาการ

กัลยาณี ธีระวงศ์ภิญโญ,ปัญหาการดำเนินงานด้านยุติธรรมชุมชนตามร่างพระราชบัญญัติยุติธรรมชุมชน พ.ศ. ...,วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (มิถุนายน-ธันวาคม ,๒๕๖๓), หน้า ๙๓-๑๙๓.

จกกริน วรรณาม, ดร.กฤษฎวรรณ โล้วชรินทร์ และกชพร มุสิกบุญเลิศ ,เงื่อนไขที่เอื้อต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลในจังหวัดขอนแก่น,วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒), หน้า ๑๖๓-๑๙๓.

ดำรงศักดิ์ จันโททัย. (๒๕๔๙). การจัดการงานสังคมสงเคราะห์โดยมุ่งเน้นความสัมพันธ์กับผู้ใช้บริการ. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริการสังคม), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชนิดา หิรัญคำ ,การมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน:กรณีศึกษายุติธรรมชุมชนตำบลบ้านฆ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี , ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ,๒๕๕๘.

ภวน อุ่นจันท์ รศ. น.ท. ดร.สุมิตร สุวรรณ และ รศ. ดร.สันติ ศรีสวนแดง,กระบวนการอำนวยความสะดวก
ยุติธรรมชุมชน : ข้อเสนอจากประเด็นวิพากษ์และกรณีศึกษาเชิงประจักษ์, **วารสารสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์** ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑), หน้า ๒๕๕-๒๕๖.

ภาคผนวก ก

เครื่องมือวิจัย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพะ จังหวัดแพะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพะ ได้ทำการวิจัยเรื่องการส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพะ จังหวัดแพะ เพื่อศึกษากระบวนการยุติธรรมของชุมชน ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพะ จังหวัดแพะ เพื่อส่งเสริมการจัดการระบบยุติธรรมชุมชน และเสนอระบบการจัดการยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพะ จังหวัดแพะ โดยทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน กลุ่มเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่หรือเจ้าหน้าที่ที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้องจำนวน ๑๕ รูป/ คน เพื่อตอบแบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์จะประกอบไปด้วย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ ข้อมูลทั่วไปของระบบความยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพะ จังหวัดแพะ

ขอความกรุณาได้โปรดให้ข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงจะทำให้การวิจัยนี้มีผลสรุปที่เที่ยงตรง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมระบบความยุติธรรมชุมชนแบบสันติวิธีของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพะ จังหวัดแพะ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

นางสาวสุพิชญา กันกา

ผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพะ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

ตำแหน่ง.....สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ตอนที่ ๒ ข้อมูลทั่วไปของระบบความยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๑. ในชุมชนของท่านมีเหตุพิพาท ข้อร้องเรียนในเรื่องที่ดิน ที่อยู่อาศัย ความรุนแรงในครอบครัว ฉ้อโกง อาชญากรรม เศรษฐกิจ กลุ่มเปราะบางที่เสี่ยงต่อการถูกระทำความรุนแรง หรือไม่
๒. เมื่อเกิดเหตุพิพาท ข้อร้องเรียนในเรื่องต่างๆ ท่านมีขั้นตอนการจัดการกับเหตุพิพาท ข้อร้องเรียนนั้นอย่างไร
๓. ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนหรือไม่
๔. การส่งเสริมกระบวนการจัดการระบบยุติธรรมชุมชนตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เป็นอย่างไร
๕. การนำเสนอระบบการจัดการความยุติธรรมชุมชนของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เป็นอย่างไร

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

คณะผู้วิจัย

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๑. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๑ พระมหาชนินทร์ วัดสวรคณิเวศน์
๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๒ นายพิชิต ปัทมาภรณ์พงศ์ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลทุ่งกวาว
๓. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๓ นางสาวกุลยา โยธากักดี หัวหน้าสำนักปลัด เทศบาลตำบลทุ่งกวาว อ.เมืองแพร่ จ.แพร่
๔. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๔ นางกัลยา แสนอ้อม เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล เทศบาลตำบลทุ่งกวาว อ.เมืองแพร่ จ.แพร่
๕. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๕ นางวันเพ็ญ ทานท่า เจ้าพนักงานธุรการ เทศบาลตำบลทุ่งกวาว อ.เมืองแพร่
๖. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๖ นายเทเวศ นามจะโป กำนันตำบลทุ่งกวาว อ.เมืองแพร่ จ.แพร่ และผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕
๗. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๗ นายยุทธนา การะบุญ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑
๘. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๘ นายมังกร บุตรชา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒
๙. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๙ นายสมฤทธิ์ สุขมี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓
๑๐. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๑๐ นางสาวอุไรวรรณ ใหม่จันทร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔
๑๑. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๑๑ นายภูซงค์ สำลีราช ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๖
๑๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๑๒ นางจรรยา ประระมะ ตัวแทนอสม. ตำบลทุ่งกวาว อ.เมืองแพร่ จ.แพร่
๑๓. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๑๓ นางปนัดดา สุทธิลักษณ์, ตัวแทนประชาชน ตำบลทุ่งกวาว อ.เมืองแพร่ จ.แพร่
๑๔. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๑๔ นางพลอยศรี วงศ์คำ, ตัวแทนประชาชน ตำบลทุ่งกวาว อ.เมืองแพร่ จ.แพร่
๑๕. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) อันดับ ๑๕ นางมยุเรศ ชัยวัฒนคุปต์, ตัวแทนปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลทุ่งกวาว อ.เมืองแพร่ จ.แพร่

กำหนดการสนทนากลุ่ม
เรื่อง การจัดการข้อมูลและความรู้ของชุมชนแบบมีส่วนร่วม
เพื่อการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่”
วันที่ เดือน ๒๕๖๕ เวลา ๐๙.๐๐ -๑๒.๐๐ น.
ณ.ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุไท่พิก ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๐๘.๓๐-๙.๐๐	ผู้เข้าร่วมประชุมลงทะเบียน
๐๙.๐๐-๐๙.๓๐	พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ ดร. ผู้นำนวยการสำนักวิชาการ กล่าวเปิดการสนทนากลุ่ม นายพิชิต ปัทมาภรณ์พงศ์ นายาเทศมนตรีเทศบาลตำบลทุ่งกวาว กล่าวต้อนรับ แนะนำผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม
๐๙.๓๐-๑๑.๓๐	นายสุชุม กันกา หัวหน้าโครงการวิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย แนะนำ คณะผู้วิจัย อธิบายประเด็นคำถามที่ต้องการทราบข้อมูล และคณะผู้วิจัยรับฟัง ข้อมูลพร้อมซักถามในประเด็นข้อสงสัยให้ได้คำตอบที่ชัดเจน
๑๑.๓๐-๑๒.๐๐	คณะผู้วิจัยกล่าวขอบคุณ มอบของที่ระลึก บันทึกภาพ ปิดการสนทนากลุ่ม และ รับประทานอาหารกลางวัน

ภาคผนวก ข

ภาพกิจกรรมการดำเนินการวิจัย

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย

ภาคผนวก ค

ประวัติผู้วิจัย

๑. หัวหน้าโครงการวิจัย

๑.๑ ชื่อ นางสาวสุพิชญา กันกา

Name Miss.Supitchaya Kunka

๑.๒ เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน ๑-๖๓๙๘-๐๐๑๐๒-๑๑-๙

๑.๓ ตำแหน่งปัจจุบัน: อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๑.๔ หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ บ้านหนองห้า ต.แม่คำมี อ.เมือง จ.แพร่ ๕๔๐๐๐ โทร.๐๕๔-๖๔๖๕๘๕

๑.๕ ประวัติการศึกษา - น.บ. (นิติศาสตรบัณฑิต) มหาวิทยาลัยนเรศวร
- น.ม. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

๑.๖ งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : การศึกษาความรู้ความเข้าใจและแนวทางการพัฒนาของผู้นำชุมชนในเรื่อง
กฎหมายมรดก : กรณีศึกษาในตำบลป่าแดง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่, ๒๕๖๓

๒. ผู้ร่วมโครงการวิจัย

๒.๑ ชื่อ นายณัฏฐณ กุลพฤกษ์

Name Mr.Nattaphol Kunlanapruk

๒.๒ ตำแหน่งปัจจุบัน: อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๒.๓ หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ บ้านหนองห้า ต.แม่คำมี อ.เมือง จ.แพร่ ๕๔๐๐๐ โทร.๐๕๔-๖๔๖๕๘๕

๓. ผู้ร่วมโครงการวิจัย

๓.๑ ชื่อ นางสาวพัชราภรณ์ ห่อตระกูล

Name Miss Patcharaporn Hortrakul

๓.๒ ตำแหน่งปัจจุบัน: อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๓.๓ หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕
บ้านหนองห้า ต.แม่คำมี อ.เมือง จ.แพร่ ๕๔๐๐๐ โทร.๐๕๔-๖๔๖๕๘๕